

LORE

Usaidun-mamitsuak

N.º 648

68366 / 7-72294

151
30363

LORE USAIDUN-MAMITSUAR

Aita Kaputxino
Prantzisko Elizondarak
egindako irakurgaiak

Legeak gai onetan ematen dituzten eskubide
guztiak, egin nauanak beretzat artzen ditu.

TOLOSA
GUIPUZKO-ARGITALDARIYA
(EDITORIAL GUIPUZCOANA)
1922.

LICENTIA ORDINIS.

Nihil obstat.

Fr. Ladislaus a Yabar
Ord. Min. Capuc.

Imprimatur.

Fr. Joachim a Beriain
Min. Prov. Capuc.

LICENTIA DIŒCESIS.

Nihil obstat.

Assumptio a Gurruchaga.

Imprimatur.

VICTORIÆ 15 MARTII 1922

Gubernator Eccus. (S. P.)

Dr. Joseph Leontius O. de Zárate

Loc. † Sig.

Euskal-Apaiz txit Agurgari
Domingo Agire Jaun zanari.

(G. B.)

Euskera gauzetan argi-jakintsu ziñalako (besteetan zer esanik ez dago), beren auziak erabakitzeke Euskaldunak Epailari askotan jari zinduten: Euskal-Esnaleak bere mailarik goienetara jaso zinduan: zure izenak beti aomen aundia izan zuan. ¿Nola ez? Apaiztasunean ere bikaintasunaren mami berbera ziñan-da.

Ori gogoraturikan, eta adiskide onak giñala aztu gabe, irakurgai auek argitaratuko ote nituan galdetu nizun: zure iri-tziaren indara nai nuan.

Goragari-txalogariak zirala, ta len bai len argitara eman bear nituzkela erantzun zira-zun; eta zure esan ori zor zitzaion indara emanaz, aurera joatea bereala erabaki nuan. Oregatikan lantxo au biotz biotzatik eskeintzen dizut.

Bedeinkatu dezala, ta danentzat on aundikoa izan dedila, Jaungoikoari esan zaiozula ¡aren! eskatzen dizu

A. PRANTZISKO ELIZONDARAK.

Irakurleari itz bi.

Irakurgai auek nondik datozen jakin nai al dezu? Oná emen.

«**Euskal-Esnaleak**», umeai ikastetxetan irakurtzen irakasteko irakurgai batzuek guztioi eskatu zizkigun, ondoen egiten zituanari sari bat eskeñiaz. Ziñezko euskalduna ni, odol eta naiaz, gure gauzenganako zaletasunean lenengo erenkadan beti jartzen naiz, eta zuzenbide oni «**gutxi aotan, alegiñak lanean**» begiraturik, gai batzuek moldatu nituan. Agintariak Batzaldi ura utsik utzi zuten, eta orduan lagun batzuek gai aiek argitaratzen alaitu ninduten, lana egiñik nedukala esanaz. Egia zan, eta ementxe dauzkatzu; auetxek dira.

¿Ta nolakoak dira? Euskaldunak bear eta nai bezelakoak. Sinismen eta oitur onetakoak, gure asabak bezela, izateko, oiei begiralditxo bat eman diet, baita on aundia egingo diguten beste gauz batzuei ere.

Gertaldi, berdiñ-antz, ipui, jakingai, trebetasun, akats, ezbear, txarikeri, gauz pozgarri ta bildurgarriak: umientzat, neska-inutilentzat, gizemakume zarentzat, era guztietakoak izango dituzu.

Gauz ilun eta zailak, ordea, atzeruntz bultz egiten dute, ta ori da euskera gauzetan askok ateratzen duten aitzakia: orregatikan al detan euskerarik garbienean moldatu ditut, ez erderazkorik, ez eta nolanaiko edo edozeiñek asmatutako itz berri alerik ere ipiñi gabe. Irakurtzen ezpadezu, ba, ezta lan latz eta garatza dalako izango; nagi-zabara zeralako, ta euskera maite ez dezulako, bai. Zeroñek ikusi.

Itz batzuek irakurtzea, asieran zailtxo izango zaitzu; baña gauz beara da, ta laster oituko zera: ikusiko dezu. «Euskaltzaindia» gure Agintaria da, ta gauz auetan erabakitzen duana, guztiok egin bear degu. Oná:

Lengo	rr	jaítzeko,	orain	í	jaízen da.
»	v	»	»	b	»
»	ll	»	»	l	»
»	ch	»	»	tx	»
»	gue, gui	»	»	ge, gi	»
»	c	»	»	z edo k	»
»	que, qui	»	»	ke, ki	»

Bañan Eva, Oviedo, Cristobal Colón, Guadalquivir, Sancho ta orelako beste itz edo izen batzuek ikustean, gureak ez diralako orela jaí-ta daudela jakizu.

Utsegin gutxi egin dirate; baña banaka batzuek badaude. Oná emen nik ikusi ditudanak:

<u>Ori.</u>	<u>Erenkada.</u>	<u>Dago.</u>	<u>Irakuri.</u>
3	6	Ori izan zan	Orela egin zuan
4	26	besterik emango etziola	txarrik emango zizkala
9	28	Jesus'gatik (1)	Jesus'ez
56	13	irabtazi	irabazi
60	17	il arte	ilea azi arte
60	17	oyke	oyek
113	1	zakuřako, rdea	zakuřak, ořdea
150	19	deneta	den-eta
»	28	detane	detanez
161	21-22	bedeinkatzeka	bedeinkatzeko
173	23	osa-bizebak	osab-izebak
202	5	Aristařak	Asistařak
229	14	duan euskalduna	ezer egiten ez duan euskalduna
»	15	ezeř egiten ez	beintzat (bakařik)

Gaizki dagoan guztia, barkatu: zeředo zeř on arkitzen badezu, Jaungoikoarentzat izan dedila.

Ondaribian 1921-gařenako Uřiaren 4.ean
(Asistař Prantzisko Doitsuaren eguna)

(1) *gatik* onela ikusten dezunean, emen bezela az edo ez jarri, *gatik* kendu-ta.

Jaungoikoak dana egin du.

Jaungoikoak Zerua ta Luía egin arte, inon ere ezer etzan. Egin ondoan, Luíbira ilunpean zegoan, uts-utsik, eta gañera, ura ta luía nasirik. Orduan Jaungoikoak bere lana osotu zuan, eta ori sei egunean egin zuan. *Lenengo egunean argia egin zuan, esanaz: argia egin bedi.* Argia gauz ona zala ikusirik, argia ta iluntasuna alkarengandikan berezi zituan. *Argiari eguna izen jarri zion, ilunari beriz gaua. Bigarren egunean izartegia egin zuan, esanaz: izartegia egin bedi.* Ala gertatu zan, eta oni zerua izen eman zion. *Irugarrenean urak bildu zituan, legoía agertzen zala: bildutako urai itxasoa izen eman zien, eta legorari luía.* Or-

¿Nola erantzun diogu?

Jaungoikoak, gauza guztiak egin ondoan, danak gizonari eman zizkan. Baratz-loretegi eder batean ipiñirik, lagun-emaztea eman zion. Oretarako, sayets-ezur bat kendu zion, ezur ura aragiz inguratu zuan, eta ori izan zan lenengo emakumea, Jaungoikoak lenengo gizasemeari emazte eman ziona. Gizonari izen eman zion *Adan*; emazteari beriz, *Eva*.

Ainbesterañoko aberastasun, eskubide, auker, doai eta agintaritz Jaungoikoagandikan artu ezkerro, edozeñek esango luke Bere mendean zintzo-zuzen beti ibiliko ziralaz; bañan etzan ala gertatu. Jaungoikoak esan zion; Zuaitz guztiak ematen dutena jan dezakezu:

bañan on eta gaitza irakasten duanak emandakoa, ez; ilko zera-ta: etzuan, ordea, ori egin.

Etsayak, suge itxuran, *Evari* itzezin zion eta gezurtarazu zuan: ara nola. ¿Zergatik debekatu dizue Jaungoikoak, esan zion, zuaitzak emandakoa jaten?—Jaten degu, erantzun zion *Evak*; erdian dagoan orrenak, ordea, agindu zigun ez jateko, ez eta ikutu ere, ilko giñala-ta.—Orduan etsayak ala dió: Etzerate ilko, ez; Jaungoikoak badaki, zuek ori jaten badezute, Bera bezelakoak izango zeratela, ta on gaitza ezagutuko dezutela. *Eva* gajoak sinistu egin zion, zuaitz artakoa jan zuan, senarari ere eman zion, onek jan ere bai..... Orduan begiak idiki egin zitzaizkien, bañan ez, deabruak esan bezela, on eta gaitza jakiteko, egindako errokeria ezagutzeko baizik.

Ikusirikan Jaungoikoak *Adan-Evaren* eskergabekeria ta sugearen maltzurkeria, oni lenbizi esan zion beti madarikatua izango zala, arastaka ibiliko zala, bera ta emakumea asarrebidean ipiñiko zitala, ta azkenean onek burua zapalduko ziola. Gero *Evari* esan zion neke, oñaze ta eramankizun asko izango zitala, ta gizonaren mendean biziko zala. Azkenean, *Adani*, lurak arantz eta laña besterik emango etziola; zer-zerbait atera bear bazion, lan aundia izango zuala; ta jan bear zuana, bere izerdiz irabaziko zuala. Gañera, baratzen eder artatik bota zituan; eta beriz sartu etzi-

tezen, ura zaitzeko Aingeru bat ipiñi zuan.

Ori izan zan gure lenengo gurasoen esker-gabekeria, baita Jaungoikoaren zigoñada ederra ere.

Jesus'en Jayotza.

Jaungoikoak emandako gaitzgabetasuna *Adan-Evak* galdu ezkeru, istilu ta larritasun galantak ikusi bear izan zituzten. Bitartean, gauza guztiak beren mendean egoten ziran, berak Jaungoikoaren mendean egoten zirala-

ko: andikan aurera, danak arotu zitzaizkien, berak ere Jaungoikoarentzat orrelakoak izan ziralako. Beren griñak, bitartean leun-gozoak, oker-biurriak egin ziran, eta lan izugaria ematen zieten, bide onean iraungo bazuten. Seme-alabak izan zituzten, eta auek, gurasoak bezela berak ere beti nekepean eta gaitzerontz griñatuak egon bear izan zuten. Kain'ek bere anai Abel il egin zuan, eta lenengo gaiztakeri zital onek, beren eta besteen zoritxar eta bizona galgaria, nolakoa izango zan argi ta garbi eraskusten digu.

Ori guztia ezer izango etzan, ondo damuturikan Jaungoikoari barkazioa eskatu izan baliote: Jaungoikoak asko maite zituan, eta dana-guztia barkatuko zien. Bañan etzan ala gertatu; geroago ta eskertxaragoak egin ziran, eta Zeruko Aita maitagarriak, nazka-nazka egin-da, Lur'biria osoa garbitu zuan: neurigabeko euri jakak bota zituan, mendirik goyenak ere estaltzeko eran, eta Noe ta bere etxe-koak ez, gañerako giz-emakume guztiak ito ziran, alerik ere gelditu gabe. Beriz ere geitu ta zabaldu egin ziran bazter guztietan, eta ondu bearean, izugarizko arokerik itxutu-ta, len bezela jañi ziran.

Asare zegoan Jaungoikoa eskergabekeri ori ikusi-ta; baña gizona zeatu bearean, erukitu egin zan, eta Zerurako bidean ipiñi nai izan zuan. Oretarako, Irutasunako bigaren

Lagun Jainkozkoak Andre Mariaren sabel guztiz garbian gure aragia artu zuan, Belen-go estalpe zaŕ batean jayo, seaskaren órdez ganbel zikin batean egon, ilezko oe biguñaren lekuan lasto gogoŕen gañean etzan, itz batean, beartasunik estuenean etoŕi ta bizitu zan.

Orain, bada; Jesus jayo-beŕiaren irudia ikusten dezunean, gauz auek guztiak gogoratu.

Jesus'en bizi t'eriotza

Jesus'en bizi-eriotzari ondo begiratzen diotak, gugatik asko ikusi zuala nai ta nai ez ezagutu bear du. Jayo ta laster, urutira igesi joan bear izan zuan. Ikasi zuanean *Herodes'ek* Juduen Eregea Belen'en jayo zala, ura iltzeko asmoa artu zuan, agintaritza kenduko ziola bildur zan-ta. Ori iristeko, bi urtetik herako mutiltxo guztiak, bere mendekoen bidez, il erazi zituan; bañan alperik. Aingeru batek, Jaungoikoaren izenean, Jose Doatsuri esan zion, Jesus aurá ta María *Ejipto'ra* eramán zitzala, ta bertan egon zitezela beriz mandatu artu arte. Aláñen egin zuan Josek; eta *Herodes* il zanean, Aingeruak esan zion Isráel'go

barutira eramateko, ta ala egin zuan. Ezin esan alakoak dira Jesus-aurrearen neke-lanak bide artan eta Ijitoarakin egon zanean.

Nazaret'en ogeitamar urteak arte Jose ta Mariarekin bakañtasunean egon zan, beren esanak zintzo-zintzo egiten zituala; ta adin ortan, Bere Erlijioa eriz-eri zabaltzen asi zan. Iztun bikaña zan, itzaldi ederak egiten zituan, baita gauz arigariak ere: itxu, gor, mutu, eren, elbaritu-ta zeudenak, danak sendatzen zituan: beste gaitz'en batek kalte egiten bazien, ura kendu: ildakoak piztu erazi ere bai: itz batean, gorputz gauzetan asko lagundu, ta gañera, Zerurako bidea erakutsi, ta ura iristeko bear zuten guztia eman. Danak asko maiteko zuten ¿ezta ala? Guzti-guztia Berari zor zioten ta.....

Guztiz bestera: Juduak ezin ikusi zuten Jesus, gauza guztietan berak baño geyago egiten zualako; Oregatikan Ura iltzea erabaki zuten. Danak Jesus'en alde jariko ziralako bildurak, gauaz arapatzeko asmoa artu zuten. Judas madarikatuak lan zital ontan lagundu zien, eta lapur prestuez bat izan balitz bezela, sokaz loturikan Agintariengana eraman zuten. Anás eta Kaifás'en etxeetan, iltzeko erabakia atera nayan, gezur eta txarkeri asko Jesus'gatik esan zituzten, eta ura iritxi ezker Pilatoren-gana eraman zuten, ngurutzean joserik il erazitzea oruz eta maruz bezela esanaz,

eta onek, **Jesus** gaitzgabea zala aitortu aŕen, ala erabaki zuan eta bere etsayen eskuetan utzi zuan, berak nai bezela il zezaten. Bereala Jerusalemendik atera zuten, gurutzea muño gain batera eramanez erazi zioten, erantzirik gurutzean josi zuten, eta artan il zan.

Jaungoikoaren gubanako maitetasuna emen argi ta garbi ikusten da. Lenbizi egin ginduan, eta gero deabruaren mendekoak egin giñala ikusirik, erosi ginduan, ta ez nolana, bere bizia gurutze lotsagarri batean eman-da baizik.

Gure izakera.

Gaitzgabetasunak biotz guztiak bereganatzen ditu, ta ori ikusten dutenak, zer dala ta jakin gabe lotu ta menderaturik bezela geratzen dira. *Maltzurkeria* beriz inork ere maite ez du; ta besteen biotzak bereganatu behar, aldegin erazten die.

Gaitzgabetasuna maitagarri ta zoragarria da; *maltzurkeria* oso nazkagarri ta bildurgarria. *Gaitzgabetasunak* besteak uste aundia bereala artuera ten die; ura geroago ta geyago ezaguturik, besteen ustea neurri ortan geitzen da ere, ta azkenean uste ori oso-oso izaten da: *maltzurkeriak* beriz, berez datorren uste puska ere kendu egiten du. *Gaitzgabeak* esa-

ten duan guztia itxu-itxuan eta berealaſe sinisten degu; baña *maltzuñari* gutxi ta nekez sinisten zayo. *Gaitzgabeak* bere asmo guztiak arpegian daramazki, ta nolakoa dan bereala ezagutzen da: *maltzuñak* ez; onen arpegiak gauz bat erakusten du, baña barenean beste batzuek, eta oso bestelakoak izango ditu. Oregatikan, *gaitzgabea* noiznai laguntzat artu diteke; baña *maltzuñarekin* adiskidetasunik eztago, ta ustekabean artzen badegu, ezagutu-ta damutuko zaigu.

¿Nork eztu bildotx bat ikusi? ¡Ori gauza polita! Belar-soroan edo basoan bere amaren ondoan ikusiko dezute, beti alai, beti polita, beti liraña, ile kizkor, beti maitagarria. ¿Zergatik ote? Bere arpegian bere, izate osoan, gaitzgabetasuna ikusten dalako: danen biotzak oretzek bereganatzen ditu.

¿Ta azeria nolakoa dan badakizute? Aunditasunean txakurtxo bat bezelakoa, bere begiak su-txinpartak dirudite, barengo gaiztakeria arpegian darama, fiakaitz izugarria. Eztezute beñere ikusiko, bildotxa bezela, jostailu, triskan, an-emen, zilipurdika; beti zoko ta sasietan, lapurrian, oilategiak zaitzen, alduanean berealakobatean sartu-ta, arapatzen

duan guztia eramateko asmotan. Inork ere maite eztu, danentzat goñotagarria da, inondik al badute ura iltzen sayatzen dira. ¿Zer dala ta? Bildotxak *gaitzgabetasuna* bezela, azeriak *maltzurkeria* bere izate ta oitura guztietan daramalako: onetxe danak beregandik aienatzen ditu.

Ora gure izakera: batzuek *maltzurak* dira, ta inork ere maite ez ditu; besteak *gaitzgabeak*, eta danak beren alde dauzkate. Aukera degu, zer artu bear degun ikasi; gaitzgabeak izaten bagera, onerako ondo, ta geroko obe.

*****

Jesus ona ta umetxoak.

Bildotxa nolakoa dan, eta danentzat oso maitagarria dala, auréko zatian ikusi dezute. Gaitzgabetasun-antz emateko, abereetan bildotxa jartzen degu, ta ori ondo dagoala danok ikusten degu: baña gu abereak baño bikañagoak gera, ta oregatikan, gure anizak askoz geyago esan oi dute. ¿Ez al da guretzat aurtxo bat, umetxo bat, arkume-bildotx guztiak bañon askoz egoki ta ederagoa? Aur baten zoragaritasuna ¿neurtu al diteke?

Bere amak magalean artu, arpegia ondo

garbitu, ilea orazatu ta bekoki erdiraño dator-
kiola, soñeko berri bat (edo berria ezpada ere,
garbi-zuria beintzat) jantzi-ta apain-txukun
jartzen duanean..... ¡jura gauz edera! ¡jura zo-
ramena amarena! Aur ez dirudi, Zerutikan
etoñitako aingerua baizik. Begi alai-alayak,
argia ematen dute; ile kiskur, iri-bare gozo-
samur, masail zuri-gori, arpegi boronbil-mar-
dul, amaganako zaletasunak.....au zoratzen
dute; lastan eta musuka, beñere ase gabe,
bere aurarekin egoten da; ta amak bezela,
edozeñek ere orrelako gauzak egiten ditu. Ta
ori guztia ¿zergatik? ¡Aurak gaitzgabeak dira!
Maitagaritasuna ortik dator.

¿Ikusi nai dezute? Umetxoak eztira beñere
benetan asaretzen; alkarren artean zer edo zer
izaten badute ere, bereala aztutzen zaye; go-
rotoak beren biotzetan ezin iraun du; asaretu
bezin laster adiskide daude; ezer gertatu izan
ez balitz bezela, beriz jostatzen asten dira.
Biotz oyek gaitzik ez dute, ortarako gauza ez
dira ere; ta orrelakoak diralako, guztientzat
oso maitagarriak izaten dira. Baña gure maite-
tasunak gutxi esan nai du, utsa da; askoz bi-
kañagoa dan beste bat badute.

Bein batean, *Jesus* ona emen bizi zanean,
aur asko ekañi zizkaten, bedeinkatzeko. *Je-
susekin* lagun asko zegoan, bai Apostoluak
eta bai bestelakoak ere. Umeak, txiki ta koñ-
koñtuak, asko ziran, eta ibiltzeko traba egi-

ten zuten. Apostoluak gogaitu egin ziran eta umeak atzera bialtzen asi ziran. *Jesus'ek* ori ikusi zuanean, Apostoluai kontuak artu zizkien, esanaz: *Umeak Nigana etoñtzen utzi, ori ez galerazi, Zerua oyentzat da-ta. Benebenetan esaten dizuet, Zeruan sartuko etzeratela, aurak bezelakoak egiten ezpazerate.*

Jesus'ek, bada, aurak Bereganatu nai ditu, ta aurak bezelakoak egiten ezpagera, Zerurik izango eztegula dio. ¡Ikasi! ¡ikasi!

~~~~~

Au gabe, dana utsa.

Jaungoikoak giz-emakumeai buruko argia eman die; beste izenez, ezaguera. Abereak, egaztiak, arayak, eguzkiak, itxasoak, itz batean, izaki guztiak, nork bere doayak Jangoikoagandik artu dituzte, egin bear dutena egiteko oso egokiak; ezaguerarik ordea, ez. Onen bidez guk ikasten degu besteak irakasten digutena, gauz berriak asmatzen ditugu, asmatutakoak besteai irakatsi ere bai. ¡Argi eder, doai aundi, berezgarri egiaz bikaña Jaungoikoak eman diguna! ¡beste inork ez, guk bakarrik deguna!

Bañan alakoa izan aŕen, utsa izango litza-ke, beste argi bat, ori bañon askoz ederagoa,

Jaungoikoak eman izan ez paligu. Lenengoak, emengo gauzak ezagutzeko gai egiten gaitu; bigarrenak, Jaungoikoari dagozkanak: lenengoari, adimena esaten zayo; bigarrenari beriz, sinismena: lenengoak, gaitzerako bidea askotan ematen digu; bigarrenak, prestutasun eta Zerurako zuzen-zuzena. Azkeneko oni dagozkanak *Dotriñak* irakasten dizkigu, ta gauza guztietan bearena da. Giz-emazkume on-prestuak ikusten badituzu, *Dotriñazaleak* izango dirala gogoratu; biuri-gaizto-traketsak beriz, edo *Dotriña* ikasi gabeak, edo aurtasunean ikasi aren, areta gutxiz aztu egin zayenak.

Uri aundi batean gizon jakintsu bat bizi zan. Lege-gizona zan, Epailari, auziak erabakitzeke ta gaizkiegileai kontuak artzeko jarria. Elizkizun eta Mezetara etzan beinere joaten, Pazkokoa egitera ere ez; eta alaere, jai ta igande guztietan, batean ere utsegin gabe, elizara joaten zan, eta umeai *Dotriña* irakastan apaizai laguntzen zien.

Uria aundia izan aren, bat edo bat konturatu zan, eta egun batean ala esan zion: Jau-na, gauz batek ariturik nauka, ta galde egin bear dizut; (ausardia barkatu). Zuk eztezu jai ta igandietan Meza entzuten, Pazkokoa egiten ere ez, elizkizune tara joaten etzerala eztago zer esanik, eta eztezu jai edo iganderik uzten *Dotriña* irakastera joan gabe ¿nola da ori?

Ori entzun bezin laster, erantzun zion: ¿Orek aritzen al zaitu? ¿Ez al dakizu, ba, Epanelari naizela? Begira; gaizkiegile'ren bat neregana ekartzen dutenean, zer egin duan jakiteko gauz batzuek galdetu bear izaten dizkat, eta geyenean ikusten det *Dotriña* aztu egin zayela, edo ikasi etzutela. Nik nere buruari begiratzen diot, nere alde nabil, eta nere artean esaten det: gizona, *Dotriñik* gabe, abere bat da, ta aberetan gaiztoena gañera: nik orain *Dotriña* irakasten badet, lan zerbait izango det, baña lan eraza; ortan sayatzen ezpanaiz, gaizkiegile geyago izango da, ta neretzat lan geyago, ta gañera txaragoa. Oregatikan *Dotriña* irakasten alegiñean saiatzen naiz.

Jakin nai zenduana badakizu, ba.

Guizon jakintsu ark, Jaungoikoaren aurrean eta betikotasunerako ezer egiten etzuan; baña guk gertaldi ontan arengandik asko ikasi dezakegu.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Aziera ona.

Ametxo batzuek biur-biuriak izaten dira: gogoratzen zayen guztia egin bear, inoren mendean egon nai ez, kasketa artu-ta aria baño gogoragoak jari, mutura aranoaren mokoa baño luze ta itxusiagoa, itz batean, oso gaiztoak. Beste batzuek beriz, zuzen eta zintzoak; besteen esanak, batezere gurasoenak, ederki egiten dituzte; bañendikan datozkien griña txarrek ito egiten dituzte; bear bezelakoak izaten dira. ¿Zergatik izango da ori ala? Batzuek jatoriz onak izaten dira, ta beste batzuek bizi ta biuriak; bañan ori ala izan ta ere, azierak esango du gero nolakoak izan bear duten.

Mutil koskor bat, zoñtzi-bederatzí urtekoa, bein batean bere aitarekin basora joan zan. Beretzat beriak ziranak ikusten zituanenan, aritu-ta gelditzen zan, eta ikasteko gogoa bere aitari erakusten zion. Lenbizi zizak ikusi zituan; gero oroldi, garoa, marubiak, lore-mota asko, arkaitzak, arobiak, beleak, usoak, epeñak, basurde aundi bat, eta abar. Aitatxo ¿ori zer da? ¿orek zer du izen? beste ayek ¿zertako dira? Egun osoan orela egon zan, isildu gabe.

Aran-ondo kañar bat ikusi zuan, eta lurrean aran-ale txiki ta zimuñ batzuek. Ayetako bat aritu-ta jaten asi zanean, aotikan bereala bota zuan, eta aitari ala galdetu zion: aitatxo ¿auek zer dira?

—¿Oyek? Aranak.

—¿Aranak abek? ¡Bai zera! Mingotxak bai, mikatz-mikatzak eta ondo gaziak: bañan ¿aranak?

—Bai, bai, aranak dituk: bañan ez dituk danak berdiñak izaten.

—Ez oriñe; dagoeneko ederagoak egon bear zuten; ¡bestelakoak dira gure baratza-koak....! Ayek, ayek aranak ¡ene! erdi-goñi ta erdi-oriak, galantak eta gozoak.

—Bai; gureak ordeñ txertokoak dituk.

—¿Txertokoak? eta ori zer da?

—¿Ez aldakik? Begira zak. Zuaitzari ebaki bat, labanaz, egiten zayok; ohea dan beste

zuaitz bafi, txotxak kentzen zaizkak, eta kontuz meturik, lengoaren ebakian txotx bat aretaz sartzen dek; gero ondo lotu-ta, orrela uzten dek, eta laster biak bat egiten dituk, zuaitza ta txotxa: aurrerakoan txotxa azitzen dek, adar aundia egiten dek, eta zuaitz txarra-agoan egon aren, ekañi obeak izaten dizkik, bere zuztarlean balegokek bezela. Oriñe dek txertoa.

—¡Enel jori da gauza, e? Aitatxo, berorék asko daki...

—¿Bai? Ikasi, ikasi, ba, ik ere. Umeari ori bera gertatzen zayok. Balitekek umea berez gaiztoa izatea, grina txarretakoa; bañan irakasten bazayok gurasoen esanak ondo egiten, Irakasleenak, Apaizenak, eta lagun onenak, jatorizko izakera biurria utzi-ta, bear bezelakoa izango dek.

Guk ere txertoari begiratu dezayogun, eta aziera beti gogoan euki; ta ori egin gabez gauzak gaizki gertatzen badira, ez inñori aitzakia eman: gurea izango da-ta.

Euskaldunen aziera.

Gañ egunean toki askotan gauza negargarri bat ikusten da. Mutil sendo-marduleder, eta neskatx garbi-langile-indartsu izan bear lutekenak, alakoak ez izatea. Gorputzean

agertzen da ori, baña zaña baruan dauka. Oraiko gazteria arin, biuri, aro, lotsagabea da, usteldu-ta dago: begietan, izketa aro-zikiñetan, jantzi-soñekotan, oituretan, beren itxura ta izate osoan ezagutzen da. Alde batera nazka, bestera beriz eruki ematen du.

Gure lur bedeinkatuan, Euskalerian, ezta ori beste tokietan aiña ikusten. ¿Zergatik izango da? Euskaldunak beren aurrekoengandik aziera ona artu, ta aziera eder ori jaraitzen diotelako. Euskaldunak beti elizkoyak izan dira, ta ori ala izan ezkeru, beriz ere bear bezelakoak izango dira.

«*Zer ikusi, ura ikasi*» dio esan zarak; eta ori ala da. Seme-alabak gurasoen antzekoak geyenean izaten dira. Ta guraso onak ¿nola-koak izaten dira seme-alabentzat?

Len-lenbizi, beste gauzak bañon areta geyagoz, kristau-gauzak irakasten dizkiete: *Gurutze Santuaren..... Aitaren..... Aita gurea..... Jaungoikoaren Legeko aginduak.....* goiz-aratseko otoitzak, otordu-aurrean eta otordu-ondoan esaten diranak, *Agur-saila* (Erosarioa) gauero esaten, eta abar. Koskortzen diranean, beren utsegiñak aitortzen irakasten diete, ortara maiz bialtzen dituzte, ta Jaun-aundia artzera ere bai. Zerbait geroago, Eliz-Alkartasun'en batean sartzeko bidea ematen diete, ta oyetan ikasten dute gurasoen esanak ondo egiten, eriko edo bestelako agintariak eraba-

kitzen dutena ondo artzen, langile ta pake-
tsuak izaten, édarizaleak ez egiten, gauaz ez
ibiltzen, lagun txarak ez artzen, bíleretara ez
joaten, neska-mutilak alkarékin ez ibiltzen,
eta gañera, utsegiñak aitorzera ilero gutxie-
nez etortzen. Alkartasun oyek, batzuek nes-
katxentzat, besteak-mutilentzat, eta besteak
edozeñentzat izaten dira.

Bide ortan jañirik, Meza nagusira joaten
dira, aratsaldeko elizkizunera ere bai, gero
lagunetara ilunabara arte, batzuek ala bes-
teak ola, nor bere zaletasunaren araberan
jostatzen egoten dira; bañan ontan ere gure
erietan gauz eder bat ikusten da. Benetako
euskaldunak eztira dantza lotu zikiñean ari-
tzen; euskal-dantza garbi-edeña, besterik ez:
ilunabarean, ezkilak jotzean, soñua gelditzen
da, danak *Agur Mariak* (mutilak txapela
erantzi-ta) esaten dituzte, ta berandu ibili ga-
be, bertatikan etxera. Onelako gauzak ikus-
ten dituztenean, atzerikoak aritzen dira, ta
gero, beren erietakoai esaten dizkiete. Auñen
da euskaldunen aziera, t'oregatikan toki guz-
tietan ondo artzen gaituzte.

Aziera oni ondo eldu dezayogun: gure
aurrekoen bikaintasunak, dana oni zor zion;
guk ura nai badegu, oni ondo eutsi.

¿Egaztiak ere bai?

Esker-onakoa izatea gauz ederra da, gure biotzak ori berezkoa du, bañendikan dator kio, ta oñelakoa izatea danak ontzat ematen dute. Inork laguntzen badigu, bereala eskerak ematen dizkagu, ta gero lagun ori beartu-ta ikusten badegu, gu ere bere alde alegeñean sayatzen gera.

Negu gogorako egun latz batean, txori bat elur gañean zegoan, otzak erkitua. Basetxean bizi zan Migeliko, ta txoria leyotik ikusi zuan; poliki-poliki alderatu egin zan, eta erdi ila zegoan txoria eraz arapatu zuan. Su ondoan lenbizi, esku-tartean gero, azkenean kolkoan eduki zuan. Bero-bero egin da, jaten eman zion eta utzi zuan. Poz-pozik joan zan txoria, kantari ta jostailu; bañan etzan uruti joan, beti basetxe aren inguruan ibiltzen zan. Migeliko etxetik irten bezin laster, antxe zegoan txoria: ikastetxera mutiltxoa joatean, txoria aren atzetikan eri baztereraño ere: goizean goiz, argitu orduko, Migelikoren gelako leyoan jarita, zekian eta etzekian guztia antxe botatzen zuan eztañi gozo-leun ark: ¡esker-onak nolako gauzak egin erazten dituan! Beri ori zabaldu

zan, eta gauz oyek ikusteko urutitik ere etor-
tzen ziran: bañan aundien eta edereña, orain-
dik esateko dago. Udaberiko aratsalde ba-
tean, Migeliko beizai zegoan, eta eguzkiaren
indarez lo gelditu zan. Ala zegoala, suge aun-
di bat alderatu zitzayon, eta mutiltxoaren
lepoa poliki-poliki inguratzen asi zan. Txoria
sasi batean jaririk, kantari ta kantari zegoan,
Migeliko esnatu nayeana; bañan alpeñik; lo-
zoroak menderaturik, ezergatik ere esnatzen
etzan. Belari ondoraño egaldi batez etori
zitzayon, eta antxe ari zan karañika ta txiu-
txauka, eten gabe, lertzeko eran; bañan alae-
re, Migeliko lotan. Azkenean, alpeñikan zebi-
lela ezaguturikan, gañera igo zan, eta sugeari
mokoaz, su egiñik, eraso egin zion, buruan
ekin aldi zorotz eta biziak egin zizkan, eta
il-ta utzi zuan: sugea, ordea, pozoitsua zan,
txoritxoari ozka egin zion, eta au ere il egin
zan. Sasiagatik soroan ezin sartuz ibili zan
artzai batek, ori guztia ikusi zuan; sartu za-
nean, Migelikori sugea lepotik makilaz kendu
zion, eta txoriari bizia zor ziola esan zion.

Etzedukan nonbait txoriak aztu-ta elur
egunean gertatu zitzayona, ta bere ongileari
ederki ordaindu zion. Guk ere ori bera egin
bear degu zer edo zertan laguntzen digute-
nean; eta batezere Jaungoikoarentzat esker-
onakoak izan bear degu, Berak gauza guztiak
ematen dizkigu-ta.

Losentxariak.

Losentxariak kalte aundiak egiten dituzte: ez dute egia beñere esaten, eta egia esan bearean, ura ezkutatzeko alegiña egiten dute; berenganatu nai izaten gaituzte, ta ortarako bide egokia losentxa dala ezagufurik, ori laguntzat artzen dute. Gauz onak egiten badiugu, gure aurrean esaten dituzte, gauz oiek goratuaz eta dan baño geyago esanaz; ori pozik entzuten degula badakite-ta. Txararak egiten badiugu, edo txararak ezpadira ere, gauz'en bat ondo egiten ez dakigulako, gaizki egiten badegu, ez digute arpegian emango, ez eta ere, erukitu-ta, zertan utsegin degun esango; gu ez gauden tokietan larua kentzen badiugute ere, guri guztiz bestera esango digute. ¿Zergatik ote?

Esan zararak dio, egia gauza zorrotza dala, ta gañera, kakoduna, amua bezelakoa. Amua araiaren barenean sartzen da, ta gero atera nai badegu, aragiari eldu egiten dio, ta bera irten beartzan, arai osoa berarekin ateratzen du: losentxa beriz, aizearen antzekoa da, zagiak betetzen ditu, eder-ederak dirala ematen dute, bañan utsik geratzen dira.

Guganako zalekeriak gezurtaratzen gaitu; gauza gozoak nai izaten ditugu, ez ordea saminak; eta oriñe da dana. Gure alde esaten

diranak oso eraz sinisten ditugu; edozeñek paregingo luke ayek entzun-da; baña guk ez, guretzat oso egokiak izaten dira, egi-egiak. Oregatikan, losentxariak lagun eta laguntz aundiak izaten dituzte; egia esaten dutenak, oso gutxi.

Aberats, agintari ta asko dezaketenai, batez ere losentx aundiak egiten zaizkie. ¿Zergatik ala? Eztuanak, duanagandik zer edo zer atera nai izaten du: oretarako adiskidetasunak asko laguntzen du, ta askotan gauza beara izaten da: adiskidetasunean sartzeko, biderik erazenetako bat losentxa da: losentxak artzeko beriz bide zabal-zabala, gugarako zalekeria. ¡Außen, bai, aundia degula! ta ez onek edo ark bakarik, ¡guzti-guztiok! Goikoak bear bezelakoak balira, losentxak indar txikia izango luke; baña bekoak zintzo ta egi-zaleak izan ezkeru, goikoak ere ez lirake, diran bezin txatxu ta losentxa-zaleak, izango. Au ondo ikusi nai badezu, datorrena irakuri: gertatu zala, urte gutxi da.

Aundizkietako bat, bere mendeko ta mirabeakin basauntz-eizara joan zan. Antxe ibili ziran gora ta bera, ta basauntz asko il zituzten. Gelditu ziranean, asi ziran, oi dan bezela, gertaldiak esaten, batzuek aundiak, besteak aundiagoak, beren burua goratzen, eta batez ere, Nagusi Jaunak begi ona zuala; besteak, mutil gazte bat ematen zuala; onek,

basauntz'en bide ta berriak ederki zekizkiala; danak, zein baño zein losentxariagoak. Alako batean, zeuden tokian beste bat sartu zan, eta beste toki batera danak eramanez, ildako basauntzak erakutsi zizkien. esanez: Gaurko eiza auzen da; ta Nagusi Jaunari itzegiñaz, ala dio: Jauna, geyen-geyena berorek egin du, nik gogoan ondo artu det; berorek irurogei bota ditu. Losentxari gizarajo ark, gauz aundi bat egin zuala uste zuan; bañan otz-otza gelditu zan, Nagusiak erantzutean: ¿Nola izan diteke ori? Ogeitamabost besterik etzaizkit etori-ta.....

¡ Ziri ederra ziñez ! Losentxariai orela erantzungo balitzaye, ez litzake alerik ere izango.

¿Aizpa berdiñak? Ez orise.....

Iñork ere eztaki, bere buruz, zer egin bear duan eta nolako gauzak utzi bear dituan; orégatikan guztiok besteengandik ikasi bear izaten degu. Jakin-jakintsuenai ere ori bera gertatzen zaye: orélakoak izateko, besteak irakasten dietenari begiratu bear izaten diote, ta jakintsu egiten diranean ere, zer edo zertan izango dira, baña beste gauz askotan, berak baño geyago edozeñek jakiten du.

Jaungoikoak gure bear oni ederki begiratu

dio, ta guztioi gurasoak eman dizkigu, jakin bear deguna oyengandik ikasteko: auek bear-tzen ditu beren seme-alabak ondo azitzen, eta seme-alabak gurasoen mendean ipintzen ditu, zer egin eta zer utzi bear duten, gurasoengandik ikasteko. Umeak, bada, onak izango dira, gurasoen esanak egiten badituzte; egiten ezpadituzte, gaistoak.

Ona emen bi aizpa, Jošepa ta Bašili, oso berdiñezak. Zarena Jošepa zan, eta amaren esanak beti zintzo-zintzo egiten zituan: amak zerbait esan bezin laster, gañerako guztia alde batera utzi-ta, ura berealašen egiten zuan: Bašilik beriz, beti aitzakiak ateratzen zituan, eta alakorik bilatzen ezpazuan, laster joango zala esaten zion, ari zan gauz ura egin-da, lana uztean gauzak bildu bear zituala, eta abar; baña nekez joaten zan eta gogo txarez; itz batean, gogoak ematen zionean, besterik ez.

Egun batean, ama egun osorako lanera joan zan, eta bi alabatxoi aur txikiari ondo begiratzeke esan zien, eta ori obeto egiteko, Jošepak bere aizpari esan zion, goizean jostatzera joateko, ala nai bazuan, bera aurzai geldituko zala; ta aratsaldean, ama etori arte bakarik lan ori izango zuala. Poz-pozik joan zan gure Bašili lagunetara, ta goiz osoan alašen egon zan, aspertu gabe. Jošepa seaskarren ondoan egon zan, eltzeak eta gañerako

lanak beartzen etzuten guztian, eta aua ederki egon zan. Bañan aratsaldean, ama goiz etortzekoa bazan ere, aua inor gabe utzi, ta lagunetara beriz joan zan Bañili. Aua negarez eta karañika zegoala, auzokoak konaturatu ziran, eta zer ote zan ikusten, etxean sartu ziran. ¡ Aur gajoa ! luean arkitu zuten, seaskatik erori zan-da. Neskari mokoka aundia egin-da, erukiturik barkatu egin zioten, zintzoa ta ona izango zala esan zielako, ta amak jakin gabe gelditu zan ori: baña len bezela iraun zuan Bañilik gero ere.

Beste aldi batean, beste eri bateko osaba-izebak bazkaltzera etori zitzaizkien, eta amak bi aizpak mandatura bialdu zituan. Nork bere saskian gauzak jari-ta, biak etxerontz abiatu ziran, bañan etziran bi saskiak etxera berdin iritxi. Bidean zijoaztela, lagunak ikusi zituzten, eta Bañilik aiekin geratu nai zuan; baña Jošepak esan zion ezetz, ezin geratu zirala, amak gauz ayek bear zitualako. Zezioan ari ezkerro, Bañilik Jošepari esan zion nai zuana egiteko, baña berak gelditu bear zuala, ta ala egin zuan; onek beriz, aizpa utzi ta etxera joan zan. Jaungoikoak orde Bañiliri irakatsi nai izan zion, gauzak nola egin bear diran, eta ona zer gertatu zitzayon. Lagunakin jostatzeko, saskia bazter batean utzi zuan, ustegabe urutitxo zebilela, txeri batek muturaz jo ta dana lura bota zuan, bai saskia ta bai

artan zeramazkianak; arkume laurden bat, gazta eder bat, edari biziak bonbila autsi-ta, udareak eta abar; jan zitezkenak jan, eta gainerakoak ondatu zituan. Nai ta nai ez amari esan bear izan zion dana, ta onek ederak eman zizkan: jetzayo nolanai aztuko egun artakoa!

Bi aizpak nolakoak ziran, ipui ontan garbi-garbi ikusten da.

Gurasoak Jaungoikoaren izenean irakasten digute zer egin bear, eta nolakoak izan bear degun. Oyen esanak, ba, bertatik eta zintzo egin bear ditugu.

Gure Aita.

Gurasoen mendean ibiltzen diranai, ezer-tan ere okerrik gertatzen etzaye; bañan, arotu-ta, gurasoen esanak egin nai ezika asten badira, ayek aiña edo geyago dakitelako ustean gogor egiten badiete, azkenean etxetikan alde egiten dute, ta gero askotan beltz-beltzak ikusi bear izaten dituzte.

Gizon batek bi seme zituan. Gaztiena etxean asperu egin zan, etxetik artu bear zuana bere aitari eskatu zion, eta onek, gogo txarez bazan ere, eman bear izan zion. Seme ori, ba, aro-aro egin-da, etxetikan urut-urutira joan zan. Aita gizarajoak, ori ikusi zua-

nean, biotzean miñ aundia artu zuan, naigabe izugarriak menderatu-ta gelditu zan.

Gazte ark uste zuan, orduan artzen zituan ondasunak beti iraun bear zutela, ta erokeriari eman zion. ¿Nola ordea? Lagun txarakin asi zan, eta auek nolakoak diran jakiña dago: **dagoanean bon-bon.....** arinkeri, jan-edankeri, loikeri ta nazkagarrikeritan, gelditu gabe, ibili erazten zuten, eta era ortan ezer gabe bereala utzi zuten.

¿Zer egingo du orain gure mutilak? Lengo arokeria ¿nora joan da? Burua makurtu bear izan zuan gizarajoak, eta ogibidea artu: baña ¿non? ¿nolako? Gosete ikaragarria inguru aietan gertatu zan, eta bere burua oso gaizki ikusi zuan; jana bilatzea oso zaila izanik, goseak ilko ezpazuan moñoi jañi bear izan zuan. Nekez arapatzen dan gauza ezta nolana izaten; oregatikan, gogor eta zorotza bazan ere nagusia, antxe egoten zan etxealde onako mutil ura. Txerizai jañi zuan, eta goseak erkitua zegoala, txerriai ematen zien bazkatik pozik jango zuan, bañan artzerik ez. Bere burua orela ikusi zuanean, bere etxeko ondasun eder eta ugaritasunak gogoratzeak indarra eman zion, eta bere artean ala esan zuan: ¿Zenbat lagun dago nere aitaren etxean. moñoi eta maister, ogi ona jaten dutenak, eta ni, etxeko semea, emen nago iya goseak ila? Joango naiz nere Aitagana, ta barkazioa es-

katuko diot .... Erabaki bezela, egin ere; bere etxerontz bertatik abiatu zan.

Semea etxetikan irten ezkerro, Aitak etzuan atsegiñik izan, bañan etzuan semea ikusteko ustea galtzen; bidera askotan begiratzen zuan, ura etortzen ote zan. Bazetorrela somatu zuanean, zoraturikan bidera irten zitzayon, laztan estu ta musu beroak ugari eman zizkan, eta bere etxean beriz artu zuan. Semeak barkazioa eskatu egin zion, moroi bezela bizitzeko lekua emango ote zion esanaz: bañan aitak artu zuan, ez moroitzan, semea bezela baizik. Soñeko, oiñetako, eraztun eta gañerako gauzak, danak beriak eman zizkan; zekoñ aundi bat il, eta jateketa bikaña egin erazi zuan, esanaz: Seme au il-ta zegoan, baña piztu da; galdu zan, bañan arkitu degu.

Etxekoa arokeriz utzita, alde egiten duanak, askotan zer gertatzen dan ikusi beza: arokeri, ta besteak burua berotzeari obeto begiratuko die, bai.

Gañera, bai guk eta bai Jaungoikoak zer egiten degun, ipui ontan ederki ikusten da. Guk, Jaungoikoari gogoñ egin-da, Beragandikan alde egiten degunean, naigabe aundia ematen diogu: alaere, ondo damuturik barkazioa eskatzen badiogu, bereala eta poz-pozik, degun guztia barkatzen digu. Ez egon, ba, beñere Jaungoikoagandik uruti.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Onegia zan.

 onegia izatea, ezta ona izatea. Ona danak, gauza guztiak ondo egiten ditu, ta bere mendekoai eragin ere bai; onegiak beriz, ez bata ta ez bestea. Besteai kontuak artzeko jari-ta daudenak, ori egin gabez askotan eta neuririk gabe utsegiten dute: oregatikan ezti-ra onak izaten, onegiak baizik. Guraso t'agintariak, onegiak izaten badira, beren seme-alaba ta mendekoai kalte izugaria egiten diete. ¿Nola? Oso eraz; dana barkatzen diete, nai dutena egiten oitu egiten dira, ta gero ezin eragotzi: ondoren txarrik ikusten dira gero, baña berandu izaten da ¿Okerak zuzentzea? Zail-zaila; eziñezkoa esan liteke. Orrela-ko onegi bat zan, izengoitiz **Petrala** esaten zioten neskatz baten ama, ta oná gertatu zitzayona.

Ama txaldanak ematen zion, neskak eskatzen zuan guztia, auritasunean asi-ta. Batean jostatzeko gayak bear zituala, bestean goñoak erosi egin bear zituala, orain soñeko beria, gero urrezko pitxiak, gaur lagun baten eguna zala, biar egun osoko txangoa egin bear zutela..... beti zer edo zer izaten zuan, gauz oietarako txanponak amari eskatu, ta ergel onek beti ematen zion. Inoiz edo beste ama kezkatzen zan, eta gauz'en batean gogor egiten zion neskari, baita eskatzen ziona ukatu

ere: baña negarez eta zalapañtaka asten zan bereala, ta ala ez ikusteagatik, ama samur-tzen zan, eta alabak nai zuana egiten zuan. **Bakarra da ta, besterik eztegu ta, berdin guk de-guna beretzat izan bear du ta, ez ditu gauza txarrak eskatzen ta, eman-da isilduko al da.....** onelako gauzak, onelako aitzakiak ateratzen zituan ama zabañ eta onegiak. ¡Zoritxarekoa! Neskaren ondamenari bidea ederki ematen zion; ora nola.

Emeretzi urte zituanean gure **Petral** ori, miñez jañi zan. Neskatxaren gaitza Sendakin Jaunak bereala ezagutu zuan, eta ama nola-koa zan ezaguturikan, esan zion: Zure alabak gaitz txara du, baña sendatu diteke; nik agin-tzen dizudana egiten badezu, aterako detala ziur nago, Jainkoak lagundu-ta; bañan areta aundia bear da, ta zabañtzen bazera, eztegu gauz onik egingo, alaba ilko zaizu: zure es-kuan dago, ba.

Ama ondo sayatzen zan, eta danak alegiña egin-da, sukarak alde egin zuan, eta neska oso poliki jañi zan. Jai aratsaldean, **Petra-laren** lagunak etoñi ziran, ikustaldia ema-ten; poz-pozik artu zituan, eta trukean aritu bear zutela gogoan jañi zitzayon, bera ere sartzen zala. Gauza txara izango zala amari gogoratu zitzayon; bañan alabak gogotik nai zuan, eta amak gogoñ egiteko biotzik etzuan izan: buruko batzuek jañi zizkaten, eseri-ta

bezela egoteko; ta antxe aritu ziran trukean ederki. Sendakin Jauna ilunabaréan etorri zan, eta zer egin ote zuten galde egin zien, goizean sukar antzik ez, eta orduan beriz aunditxoa arrapatzen ziolako. Ama-alabak, bildurturik, gezur galantak esan zizkaten, eta aratsalde artakoa gorde ere bai; eta ortan gelditu zan. Alegiñean sayatu-ta, Sendakiñak sukar osoa beriz kendu egin zion, eta oso ondo jari zuan. Jaten asi zanean, zer jan bear zuan Sendakin Jaunak esan zion, eta berak agintzen ziona bakar-bakarik artzeko: etzuan ordea ala egin. Gau batean Sendakiñaren bila lasterka etorri ziran, *Petrala* beriz oso gaizki zegoala esanaz. Bereala joan zan, bañan alperik; sukara beriz gailendu egin zan, eta onurik ez: etsia eman bear izan zien. Sutan jari zan, eta nes-kari zer egin zioten, eño zer eman zioten esaten, danen aurrean ama beartu zuan. Orduan onek, ondo damuturik eta negarez urtua, jaten eman ziola aitortu zuan: ¿eta zer? ¡Sagar gordiñak eta ura...! Guztiak asaretu egin ziran, eta arpegian eman zioten ori egin zualako; ta berak, bere burua garbitu nayan, alaba negarez eta zalapartaka asi zala esan zien, gauz oyek ematen etzizkalako, eta ore-gatikan eman zizkala. *Petrala* gajoak oñaze izugarriak izan zituan, eta il egin zan.

Ora, ba; ama ura *onedia* zan, *ona* ez; dana barkatu, dana utzi, azkenean ondamena.

Guraso t' agintariak ¡ikasi!
Seme-alaba ta mendekoak ¡ikusi!

Aita txatxua.

Aurêko gayan esandakoa guraso ta agintariak gogoan artuko balute, beren seme-alaba ta mendekoentzat ezezik, beren burua-
rentzat ere onura aundikoa izango litzake. Auei, askotan gertatzen zaye *onegiak* izatea, baña gero ondoren txarâk etortzen diranean, besteak baño lenago ta besteak baño geyago artu bear izatea erê bai. Arêta entzun.

Zenon zan mutil bat, ari-mataza baño biurriagoa. Dendariak gauzai ondo begiratzen ezipazieten, arâpatu ta lasterka joaten zan; bera bañon indar gutxiagoko mutiltxoak asko jotzen zituan, eta gauzak ondatu ere bai; karioletan zeuden txoriai arika ematen zien, eta leyoak zabalik egoten ziranean, ariak barena bota ta dana ondatzen zuan; itz batean, mutill guztietan gaiztoena.

Bein batean, auzokoen oïlo eder bat, oso erulea il zuan, eta jabeak min aundia artu zuten, orêlako egaztia galdu bear zutelako. Etxekoandrea *Zenon'en* aitagana joan zan, bere semeak egin zuana esan zion, zetorkien kaltea ere bai, beartsu bizi ziralako, ta beste oïlo bat ordañaz eskatzen zion. ! Bai zera !

bereala bialdu zuan, esanaz: *Aurak dira, ¿Zer egitea nai dezute?*

Urrengo aldian gizaseme bat etorri zitzayon, eta esan zion: baratzan udare ederak baditugu; zure semeixo *Zenon*, ikastetxera joan bearean, ayetara joan da, zuaitzera igo, uda-

reak arapatu, zuaitzari adarak ondatu, ta orela kalte andia egin dit; neronek ikusi det, joan naiz eta eldu egin diot, eta zuregana nekarrela iges egin dit; gañera, mintegi eder bat banuan zuaitzaren azpian, eta ura ere ondatu dit: orain

ba, kalte ori ordaindu zadazula [esatera nator. Aita *onegi* ark bertatikan eranzun zion: ¡gizona, gizona! eraz asaretzen zera; orelako gauzak noiz nai eta non nai gertatzen dira: *Aurak dira. ¿zer egitea nai dezute?*

Eliz-aurretxoan bizi zan *Zenon*, eta Mezetara egunero etortzen zan amona zar bati, izengabeko txarkeria egin zion. Erekatxo bat bazan, amonak nai ta nai ez igaro bear zuana; erdi-erdian ari bat jari zuten, artan oin bat ipiñi-ta, besteaz legorera irteteko. Gure dea-brutxoak ¿zer egin zuala uste dezute? Aria urutiago ipiñi, ta gañera koloka; orela amonak tranku aundiago egin bearko zuan, eta

ari kolokan oiña jartzean, erori ere bai. Mutilak nai bezela, gertatu ere: amona elizara etori zanean, ¡gajoa! erekan erori, min artu, ta busti egin zan; gañera, euritakoa autsi egin zitzayon, etxera bidean euri-jasak arapatu znten, eta blai-blai egin-da iritxi zan. Erékan gertatua Apaiz Jaun batek *Zenon'en* aitari esan zion, onek semeari zer edo zer esango ziolako ustean; baña besteai bezela erantzun zion oni ere: *Aurak dira. ¿zer egitea nai du?* Ori ere ortan gelditu zan.

Itz batzuek esaten ikasten duten egazti oietako bat gizon ark bazuan, eta ainbeste aldiz entzuten zituan itz oyek, azkenean bu-ruan gelditu zitzaizkan, eta oyek esaten maiz aritzen zan: *Aurak dira ¿zer egitea nai dezu?* *Aurak dira ¿zer egitea nai dezu?*

Urte batzuek joan ziran. *Zenon* trakets ura mutil azkar eta sendoa egin zan, etzuan aita-ren bildurik ezertan ere izaten, begirapenik ere ez. Egun batean, semeak egindako gauz izugarri txar eta zikiña aitak ikasi zuan, eta lots aundia artu zuan. Etxera joan zanean, semeari kontuak artu zizkan, eta arpegian eman zion gaitz egiña; onek era txarrean eranzun zion, eta zezio ikaragarria izan zuten: bero-aldi artan aitak eskua jaso zuan, semea laster beeratuko zalako ustean.... ¡Bai zera! Semeak aitari eraso egin zion, makil bat artu-ta ederki astindu ere bai, luñara bota, ostiko-

ka erabili, ta aspertu zanean, aita luñean utzi-
ta, lagunetara joan zan. Aita gizarakoa nega-
rez geratu zan, zutitzeko gauz etzala, biotza
naigabez urturik. Kalamatrika ta zalapart ar-
tan, egaztia larri zegoan eta iñil-iñilik egon
zan; baña mutila joan zanean, kantari asi
zan, beste alditan bezela, esanaz: *Aurak dira;*
¿zer egitea nai dezute? Biotzak zatzada zo-
rotz bat eman zion, eta deadarka asi zan Aita
gizarajoa, onela: ¡Bai, bai! nere lana da,
iñori aitzakirik ezin eman, nere txatxukeria
aitortzen det, semeari geyegi barkatu diot,
berandu da....

Oña, ba; *Onegia izan zan, ez ona: ondore-
nak, ordea, begiak idiki zizkaten.*

Lege zorótza ta mingain bikaña.

Ondo ibili nai ez dutenak, gauza guztietako aitzakien bila ibiltzen dira; bañan alperik. Utsegin eta obenak aitortzea gauza beara da; bañan ortarako beeratu egin bear da, burua makurtu, ta arokeriak min artzen du. Oregatikan askok, ori ez egiteko aitzakia nai luteke, ta beste kaikukeri askoen artean esaten dute, Barkalariai esaten zaizkien utsegin eta obenak, besteak onen-onenean ikastea balitekela, Barkalariai esan-da. Orelakoai erantzuten jakiteko, gai au irakurri ta jakingo dezu, bai gauz oyek isilik eukitzeko legea nolako zofo-

tza dan, baita Jaungoikoak Barkalariai nola-ko saria ematen dien ere.

Bohemia-ko Érege *Wenceslao*, otz eta gaiztoa, gogor eta fiakaitza, pozoitsu ta gorotzalea zan: bere emaztea beriz, gozo ta maitagarria, zintzo ta elizkoia. Bere utsegin eta obenak aitortzera maiz joaten zan Éregiña, ta beti batengana, Eliz-nagusiko apaiz on eta jakintsu batengana. Bere emaztea bear bezelakoa etzala Éregeari buruan jari zitzayon, eta ori jakin naiean, apaiz Jaun ura beregana deitu zuan. Joan zan au, ta Éregeak bere asmoa erakutsi zion; bañan Apaiz Jaunak erantzun zion, ezertxo ere ezin esango ziola, ori egitea lege zorotz-zorotzak eragozten ziolako, ta ortan geratu zan. Beste egun batean, beriz ots egin zion, bestela ezin zuana, losentxaz iristeko ustean; alperik ordea. Asko goratuko zuala esan zion; toki eder, maila aundikoa ta asko irabazteko erakoa emango ziola ere bai; zer edo zer nai zuanean, bereala emango zitzayola, ta Éregea bera bere laguntzailerik aundiena izango zuala; bañan Éregiñaren utsegin eta obenak esan bear zizkala. Apaiz Jaunak ezezko zorotz bat egin zion, ezin zana ezin zala, ta alperikan zebilela esanaz. Éregea ¿nola jari zan orduan? ¡Ikustekoa izango zan! Apaiz Jaunari zorotz-zorotz esan zion: *Onean nai ez badezu, txarean atera bearko dezu nik jakin nai detana; nolakoa*

*naizen oraindik eztakizu; ta nere esanera jartzen ezpazera, istilu beltzak ikusi bearako dituzu: aukera ematen dizut, ondo erabaki. Jakiña dago Apaiz Jaunak zer esan bear zion; gauz oyetan, aldeak eta kalteak berdiñak izaten dira; Legeak agintzen diena, ura egin; besterik ez: oregatikan Apaiz Jaunak erantzun zion: *Erege Jauna, nai duana egin beza, itzik ere neregandik eztu aterako.* Begietatik sua zeriola jari zan Eregea, ta bere mende-koai esan zien: Esku-oiñak lotuta, ibaiera gabaz bota ezazute, iñork ere jakin gabe; ta ala egin zuten. Baña ¿zer gertatu zan?*

Ibaiean gauero-gauero argi distiatzale ta zoragarri bat ikusten zan, eta beti toki berean. Lenbizi ikusi zutenak besteai esan zieten, eta ori egi ote zan ikusteagatik lagun asko arajouten ziran. Danak aritu-ta gelditzen ziran, ori zerk egiten zuan etzekitelako; baña toki artan zer zegoan bilatzen aritu ziran, eta Apaiz Jaunareu gorputza arkitu zuten. Orduan Eliz-nagusiko Apaiz Jaunak, beren lagunaren gorputza artu, ta Eliz-nagusian bertan lurperatu zuten.

Arigarria dirudi ori, ta ala da; bañan oraindikan arigariagoak egin ditu Jaungoikoak, Apaiz Jaun ark egin zuana ontzat emateko. Bi bakarrik esango dizkitzut, galantak biak, zein baño zein miragariagoak. Lenengoa; gorputza irureun urtean lurpean egon ezker,

mingaña ezer ere ondatu gabe arkitzea, bizirik dagoan batena balitz bezela. Bigarena; sei urtez geroago, Aita Santuaren izenean mingain ori bera ikusi bear zuten Epailariai erakustean, bat-batean beritu egin zan, eta bitartean ilun-antza zuan minganak, goñiantza artu zuan.

Apaiz Jaun onek betiko zoriontasuna iritsi zuan: bere jaioteriak *Nepomuk* izen du, ta oregatik Juan Santu *Nepomuk'ara* (*Nepomuceno erderaz*) deitzen zayo. Bere eguna da Oñila'n, 16^{ean}.

¡Ura eiztaría.....!

Eñan eta inguru ayetan *Arótxo* esaten zioten. ¡Aroa zan mutila benetan! Beti bere burua besteak baño geyago egin bear izaten zuan: batez ere iñork ikusten edo jakiten etzuan gauzetan ¡galantak botatzen zituán! Txikiak ziranean, ikastetxean ura bezelakorik ez; Apaiz Jaunak eliz-mutil jañi zuan, ark esan baño lenago dana egiten zuan; ogei urte zituanean, Madril'a zaldizko eramán zuten, zaldia berak ezi zuan, iya-iya itzegiteko ere zaldiari irakatsi zion; lan eta indar gauzetan, eztago zer esanik, bere aurean gutxi jañiko ziran; itz batean, beti ta toki

guztietan lenengoa edo lenengotakoa. Aundiak esan zitzan, zirikatu egiten zuten, eta orelakoren bat esandakoan, masiatu egiten zuten. Orain esatera nijoana gertatu zitzayonean, sekulako parak egin zituzten.

Egun batean eizara joan zan, eperetara, urutiko landatara. Oiñetako lodi, laruzko zango-zoro, soiñeko me-zuriantz, lasto-txapel, iskiño berri, zakur eder, dan-dana egokia zerraman; bakarikan buru ta begia txarak. Erian bazan nekazari bat, eiztari ona; itxura txiki, bañan egazti asko; oregatik danak *Sagu* esaten zioten. ¡Uraše bai eiztaria!

Arotxo landara zijoala, *Sagu* etxe aldera zetoren, eta eiza gauzetan asi ziran, onela:

Arotxok.—¿Eper asko al dago, *Sagu*?

Saguk.—Ez, mutil; gutxi, ta ondo betizuak: bat edo bat emen ibili izan bear dik, eta ederki izutu dizkik.

—Beraz ¿eztezu ezer arapatu?

—Bai, gutxi bada ere, zerbait egin diat; bañan ondo ibili ta, leñ egin arte ibili nauk.

—¿Zenbat arapatu dituzu, ba?

—Iru, besterik ez.

—¿Aundiak, ala txikiak?

—Emen dituk, onátx. (Zorotik eperak ateraz zitan, eta *Arotxori* erakutsi zizkan.)

—Ederak dira, gizona.

—Txar-txarak ere ez dituk.

—¿Saldu nai al dituzu?

—Ortako zauzkiat, ba; ondo ordaindu ez-kero, iretzat izango dituk.

—Bai, gizona; txanpon batzuek gora-bera antolatuko al gera....

Epeñak *Arótxorentzat* gelditu ziran, ba; ta nor bere bidean, biak joan ziran. Geyago ere arapatzen sayatu zan gure *Arótxo*, bañan alpeñik: jarentzat zeuden epeñak! tresnetan itxura bai, baña besterik ezer ere etzuan gizarajoak. Oregatik danak par egiten zioten.

Sagu bere etxera joan zan, eta bidean ikusi zutenak, iskihoa zeramala oartu-ta, zer egin ote zuan galde egin zioten, eta dan-dana esan zien; zailak zeudela epeñak, izerdi edeñak atera zituala, iru epeñ bota ta *Arótxori* saldu egin zizkala, ta abar.

Ilunabaréan agertu zan au ere, ta lagunak bereala inguratu zuten eta, onelako izketa egin zuten:

—Kaiño, mutil; landa oyetan ¿zerbai bai al zegok?

—Bai, izerdi t'egañia, ta ugariak alaere.

—¿Ez al dek ezer arapatu?

—Ezer gabe ez natoñek; ori lotsagañia izango ukek.

—¿Zenbat epeñ dakazkik ba?

—Utsa, egun osoan eguzkitan egon nauk, eta iru besterik bota ez.

—¿Edeñak ala? zoñotik atera itzak.

—Bai, edeñak dituk, bañan ez nolanai ara-

patuak: ¡ zitalak ! ederki txuliatu natxeotek,
bañan azkenean erori dituk ¡ zikin alaenak !

Izerdi-patsetan zegoala ta alkandora aldatu
egin bear zuala esan-da, gure mutila joan
zan; eta eskerak, gañerakoan parak lertu
egin bear zuan. *Saguk* esan zuana, erian
bereala zabaldu zan; eta gero *Arótxok* gau-
zak oñela esatean, parari ezin eutsirikan zeu-
den danak. ¡ Ura itobeara !

Ortan bezela, gañerakotan ere. ....

=====

Atsoaren sendagaia.

Besteen gauzak eraz eta laster ezagutu ta erabakitzen ditugu. Gureak ikasteko urte asko, bizitz osoa, joango zaigu, ta alaere ondo ikasi ez; baña ¿besteenak? bai, bai, berea-la. Ontan ikusten diran gauzak, ikusi gabe ezin sinistuko lirake. Bat edo batek zerbait egiten duanean, akatsak ateratzen edozein asiko da: aurtasuna ezkeror ortan ari izango da, trebe-trebea dala jakintsuak aitortuko dute; alaere, zer edo zer ondo ateratzen ez badu ¡entzun bear dira arengatik esaten diranak! Sendalari gizarajoak batez ere, ontan asko ikusi bear izaten dute; danok aiezaz beartzen gera-ta.

Mutil sendo-mardul bat miñez jari zan: oian iru edo lau egun egin ezkeror, Sendalaria ekañi erazi zuten, eta onek, zer zuan laster ezagutu zuan, eta edari bat aginduko ziola esan zuan. Mutilaren anaiari lañu-miña sortu zitzayon, atza bezelako gaitz bat; eta etxekoak, bidez, Sendalariari ori ere esan zioten, eta ori sendatzeko ur bizi-bizi bat agindu egin zion, min zuan lekua maiz busti, ta igurtzitzeko. Biak bereala ekañi zituzten, eta ¿zer gertatu zan? Bi bonbiletan jari zizkieten bi sendagayak, eta biak berdin-berdiñak bonbilak, eta lañu-miña, igurtzita, sendatzeko zan

ur bizi-bizia, azala ere-ta leundu bear zuana, ustegabeen edateko eman zioten urdail-miña zuan mutilari, ta bañen guztia ere egin zion. Karasi ta negar aundiak egiten zituan mutil gizarajoak ¿nola ez? Auzoan ere entzuten ziran aren oju-adiak, eta aldi oietan oi dan bezela, aldameneko basetxetako guztiak antxe bildu egin ziran. Gizon zar bat ematen zuan; ainbesteraño ondatu zuten oñazeak.....

Zer edo zertan lagundu naiean, mutilaz erukitu-ta, egokiena zerizkie-na esaten ari ziran danak. Gauz asko entzun ezkerro, aiton erdi-moskor batek esan zuan: Mañutelako Pantxika Erámunak au sendatuko lukeala uste det nik; gauz

abetan izugaria da emakume ura; aundiak egiten ditu; ark sendatzen ez badu, alderdi txara; bañan ark ikusi gabe ez nuke nik utziko..... Etxekoak etzuten besterik entzun nai: datořela, datořela bereala, esan zuten, bear dana emango zayo.

Atso jakintsu ura etoři zan, ba; belar batzuek bere etxetik *ekari* zituan; olio, irin eta

ozpiña eskatu zituan; eta belararak txiki-txiki egin-da, dana padera aundi batean ipiñi, ta su gañean luzarotxoan iduki zuan; gero andik atera, ta erdi irakiten zegoala, dana urdailaren gañean jari zion. Len bañon askoz okerago jari zan mutila, iraulka zebilen gizarajoa, geroago ta oñaze aundiagoak zituala. Etxekoak izutu egin ziran; eta Sendalariak gaitz ura ezagutu etzuala uste bazuten ere, berari beriz ots egitea erabaki zuten. Bereala etoñi ta ariturik geratu zan; berak agindu ziona eman ote zioten galdetu zuan, eta bayetz esan ziotenean, bonbila ekañi erazi zien, berak agindu zuana ipiñi ote zioten ikusteko.

—¿Au besterik ez al dezute ekañi?, esan zien.

—Bai, Jauna; bestea ere bai; bañan ura onen anayari jari diogu, larü miña sendatzeko.

—¿Bestea larü-miña sendatzeko? Ta oni ¿ontatik eman al diozute?

—Bai, Jauna; berorék esan bezela.....

—*Aitaren eta Semearen.....* ¡Edeñ egin dezute! ¿oñazeak izango ez ditu, ba? Bañen guztia ere egin diozute-ta. ¿Nik au emateko esan? Bonbilak trukatu egin dituzute-ta; au zan bestearentzat, eta ari eman diozutena, onentzat. Len bai len Elizakoak egin ditzala; emen senda-biderik eztago; bañen osoa ondatu-ta dauka. ¡Ori astakeria! ¡Ene! Kendu,

kendu bereala belar eta zaboña oyek; oñelako gauzak ¿zer egin beař diote? Sendatu ez beintzat, min geyago eman bai.

Sendalariak naigabe aundia artu zuan, oñelako umekeri bategatik mutil eder ura galdu egin zalako; ta ezer ezin egin bazion ere, ura il arte antxe egon zan. Beragatik etzan iñor ere ara alderatu, ta Pantxika Eramuna askoz gutxiago: bakañikan Apaiza ta etxekoak.

Bitarte ortan, emakume sail bat sukaldean zegoan, eta Pantxika Eramunak, bere burua goratuaz, ala esaten zuan: Jaun oñek nai duana esango du, baña nik mutil ori aterako nuan; oyek izen beñi batzuek esan, eta iluntzen gaituztela uste izaten dute; baña nik non nai gogoñ egingo nioke, bai ori ta bai beste edozeñi ere; oyek utzitakoak sendatu izan dituk nik, bat baño geyago ere, ta ordu ontan mutil ori bizirik zegoan, nik artu izan banu.

Danak Aingeru bati bezela begiratzen eta entzuten zioten; bañan alako batean, zentzu onako batek, izengoitiz *Andre argia* esaten zioten batek, arpegia eman zion, esanaz: ¿Zer esaten dezun bai al dakizu? Jakinduri ori ¿nondik aterako dezu zuk? Jaun oyek urtietan eta urtietan ikasten aritu dira, besteak lenen-lenengotik ikusi ta ikasi, ta ondorengoak ikasteko irakurgaietan ipiñi zutena:

gero gaiño asko ta asko ikusi ere bai: ta zuk
¿nola jakin bear dezu oyek baño geyago?
Eltze bat egosteko naiko lan ¿eta Sendala-
riak goiberatzen? ¡Ondò legoke! ¡Petral
beritsu alaena!

Nik eztet esango, Sendalari guztiak berdi-
ñak izan bear dutela. Jaungoikoak oñelakoak
egin ez baditu, ezin izan dira; ta beste lanetan
bezela, ontan ere, batzuek besteak bañon
arñiagoak izango dirala ezin ukatu. *Nik ez
det esango*, Sendalariak gaiso guztiak sen-
datu bear dituztela: orduan eriotzak ez luke
lanik izango, ta ez litzake gertatuko ere Jaun-
goikoak erabaki-ta daukana. *Nik eztet esan-
go*, Sendalariak ez dutela utsegiten: ¿bai al
dago inor utsegiten ez duanik? Jaungoikoak
ez, gañerako guztiok utsegiten degu, ta uts-
egingo ere: ezta aritzeko, ba, oyek batzuetan
utsegitea. *Nik eztet esango*, ikasten ari bear
lutekena jostatzen eta ikastetxera joan gabe
ibiltzen diran gazteak, besteak aiña ikasiko
dutela: sayatu gabe eztu inork ere ikasten.
Nik eztet esango, gaiñoentzat zerbait bildu
asmoan eriz-eri soinua jotzen aritzen diran
ikaslariak, asko jakingo dutela: ori aur txiki-
ak ere ezagutzen dute. *Nik eztet esango*, ezur-
konpontzaile batzuek (danak ez) gauz aundi
ta ederak egiten ez dituztela: egunean-egune-
an ikusten degun gauza da ¿nola ukatu? Jaun-
goikoak berarizko doai bat oyen beatzetan

jaří du, ta orén bidez, ezurétako okerak eza-
gutzen dituzte. Gañera, Sendalariengandik
ere ikasten sayatzen dira. Ez ori bakařík; min
artzen dutenak, askotan oyengana joaten di-
ra, ta oyek sendatzen sayatzean asko ikasten
dute: ariaz, ariaz, ikasten baita, ba....

Bañan auek guztiak ala izan ta ere ¿orega-
tik esan bear degu Sendalariak gutxi daki-
tela? ¿edo ezer ez dakitela? Baldin Sendala-
riak gutxi badakite, zuk diozunez, nik esaten
dizut zuk utsa, ezer ez dakizula; ta lotsa pitin
bat izan ezkerro, iřil-iřilik egon bear zendu-
kela, ta Jaun oyen esanak egin bear zenit-
tuzkela....

Eun ta bere aldikoak bota zizkan guztien
aurean, lotsa-lotsa egin-da gelditzeko eran;
eta sukaldean zeudenak, alerik ere geratu ga-
be, aren alde jaří ziran, eta alkaří esaten zio-
ten: ¡ Ezta makala ! íztun bikaña emakumea,
ta asko dakiana. *Zerbaitengatik esaten diote
Andre argia.....*

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Aundinaikeria.

Toki ta gauza guztietan malak badaude, ta nork bereari beti begiratu bear dio. Aberats eta aundiak bezin prestu ta bikañak, beartsu ta txikiak izan ditezke ta izaten dira, beren malari dagokion eran gauzak egin-da; baña ¿neuria galdu ezkerro...?

Zeledoni'ren guraso ta etxekoak bear-bear-tsuak ziran: Aita erdi elbaria, ta lanerako gauz ez; ama beriz oso nekatua ta eztul txar-txarrek menderatua; senideak txikiak oraindik, irabazteko gazte-gazteak. Zer edo zer irabazi zezan, gurasoak Zeledoni Uri aundi batera bialdu zuten, neskame, amazazpi urte bete ta laster. Irabazten zuana etxera eramango zuala uste zuten, gurasoak eta senideak nola gelditu ziran ederki zekialako, ta berak ere gose aundiak ikusi zitualako; bañan joriše zuan gogoan gure neskak! Irabazten zuan guztia beretzat bear izaten zuan, eta beste ainbeste ere garbituko zuan, izan ezkerro: etxekoandreak, soldataz gñera, gauz asko ematen zizkan, eta nai izan ezkerro, jazteko oso gutxi bearko zuan eta soldata osoa gurasoai bialduko zien; bañan aundinaikeria baru-baruan sartu zitzaion, eta ezerk ere bete ez.

Etxeko-alabai Amak soñeko on'en bat egi-

tenbazien, berak ere ura bezelako bat bear izaten zuan, eta ain ona ezin egin bazuan, aren antzekoa beintzat bai. Elizara, mandatura, lagunetara, noranai joatean, denda-leyotan salgai ikusten zituan pitxiak, liluratu-ta bezela utzitzen zuten, eta ara joaten ziran askotan, ilabete osoko izerdiz irabazitako txanponak.

Bere lagunak, erukiturikan, maiz esaten zioten: Neska ¿ez alden ikusten oyek bezela jazteko ta apaintzeko irabazten ez diñagula? ¿Erotu al aiz?

—¿Zergatik?, erantzuten zien, nik irabtazikoa nerea den, eta nik ori egin nai diñak.

Besteak baño geyago izateko gogoak, oná zer ekari zion egun batean. Etxeko-alabaren oiñetakoak, ibiltzean soiñu aundia ateratzen zuten, kirís-karás, kirís-karás.....; bere lagunak etzuten orrelako gauzik..... ¿Zer egin, ba? Etxekoalabari oiñetakoak non egin zizkaten ikasi zuan, eta tarte batean ara joan zan. Nolakoak egin bear zizkan, langileen buruari zearo-zearo esan zion; aurétikan one-la, atzetik ala; gañean au, azpian ura; orpo-koa ta muturakoa; oso idikiak edo lokariz estutzekoak; Jangoikoak bakañik daki zenbat gauz esan zizkan. Umekeri oyetan luzaro aritu zan, langile gizarajoari kalte aundia egiten ziola, ta nazka-nazka egin-da utzirikan. Noizpait etxerontz abiatu zan gure nesak

txorua, ta aztutakoa gogoraturikan, atzera etorri zan beriz, eta uruti samaretik oju egin zion, onela: Aizu, jari zaizkietzu gero ereal baten kiriskak: aztu gabe ¿e? — Bai emakumea, bai, ipiniko dizkiegu, erantzun zion ojuka langileak ere, auzoko guztiak entzun eta algara ederak egiten zituztela.

¿Zenbat neskatz izango da Zeledoni bezelakoak? Ez gutxi; guraso ta senideak bear aundian, eta berak apain-apain, aberats itxuran. Au beintzat biotz gabeko abere-pizti agertu zan, eta gñera *ondo paragarri....*

¡Oyek Sinismenak!

Diran bezin txar eta kaltegarriak ezpalira, oso politak eta paregiteko egoki-egokiak izango lirake, eri batzuetan egiten diran ergelkeri ta astakeriak. Baña kristau-sinismena ondatzen dute, t'oregatik txit galgari ta gorotagarriak dira, ta oyek entzutean nazkatu egin bear degu. Ona emen toki batzuetan egiten dan gauz bat.

Gaitz mota batek txerriak mñez jartzen ditu, ta askotan iltzen ere bai: bira biraka asten dira, zorabioak nasturik bezela; gero iraulka; janak nazka ematen die; luñara erortzen; azkenean iltzen dira. Zenbait aldiz ardiak ere

gaitz ori izaten dute; baña geyenean txerriak.
¿Nola sendatzen da?

Eri batzuetan bat edo bat izaten da, gauz oyetan trebea, zer egin bear dan ondo dakiena. ¡Zoritxarreakoa bera, ta orobat ori sinisten dutenak! Gauz oyek ondo-ondo, ezertan ere utsegin gabe, egin bear omen dira; gañerakoan sendatzerik ez dagoala esaten dute. Lan ortan aritzen danari *Ziñatzaile* esaten diote, ta egiten diran gauzai *ziñatu* edo *ziñatzea*.

Txerriaren jabea ta *Ziñatzailea* txeritegian sartzen dira, beste iñor gabe ta ilunpean: au bear-beara omen da; bestela sendatzerik ez. Orretarako leyo-ateak ondo itxi-ta eukitzen dituzte, bat bakara erdi idikia gelditzen dala. *Ziñatzaileak* argia piztutzen du (argizaikoa), txerria bere tokitik ateratzen dute, nola erortzen eta zutitzen dan ikusten, eta bira-birak zer aldetara egiten dituan ere bai. Ori ikusita, onela erabakitzen du: *txarokia* du. Bereala *Ziñatzaileak* dio: *Gauz onak*; eta txerriaren jabeak erantzuten du: *Gaitzik ez*. *Ziñatzaileak* len esandako argia artzen du, ta eskuan duala, belaunikaturikan, *Aita gurearen* gisako otoitz bat esaten du, ta txerri-jabeak era berean erantzuten dio. Orduan onek txerriari eldu egiten dio, ta *Ziñatzaileak* amaika argizai-tanto (ez bat geiago, ez eta gutxiago ere) txerriaren gañera botatzen ditu, muturatik asita isatseraño, tanto oyek burua ta bizkara

arapatzen dizkatela. Katilu batetik ura artzen du, ta gañera botatzen dio: beriz ere belaunikatzen dira, ta len bezelako otoitza, batakesan eta besteak erantzunez, egiten dute. Gero Ziñatzaileak txerriari, bira-birak egiten zituan aldeko belarritikan, zatitxo bat labanaz kentzen dio, txerri-jabeari ematen, eta onek beste aldeko eskuaz artzen dio: era berean, isatsatikan beste zatitxo bat kentzen dio, ta txerri-jabeak utsik gelditu zayon eskuaz artzen dio. Orduan Ziñatzaileak, argia ezkeréan duala, eskubiaz txerria igurtzi egiten du, belarian egin dion ebakitik asi-ta isatsako ebakiraño, esanaz: *Gaitzik gabe*, ta txerriaren jabeak erantzuten du: *Zuzen ari*. Bereala txeritegitik irteten da au, ta begiak itxirik, bi bira egiten ditu inguru inguruan; eta begiak idiki baño lenago, eskuan zituan bi zatitxoak, txerriari kendutakoak, alik urutien botatzen ditu, bata eskubira ta bestea ezkerera, non erortzen diran ikusi gabe.

Auñen da beren ustean sendagai bakara. Txerria sendatzen bada, Ziñatzailearen lana dala esaten dute; ta sendatzen ezpada, eziñezkoa zala, sendatzerik etzegoala sinistu egin bear. Baña Ziñatzaileak eztu ezer galtzen: txerria sendatzen ez bada ere, aldi oyetan oi dana beti ematen zayo.

Au irakuri-ta ¡ja jai! egingo dezu, algarak itotzeko bezela geratuko zera ¿ezta ala? Bai,

ori alde batera ondo legoke; baña siñu abek, sorginkeriak eta oyen antzeko ergelkeriak, gure sinismenari ostiko aundia ematen diote, ta oso galgari ta kaltegarriak izaten dira. ¡Ta gauz auek gure Euskaleri zoragarrian ikusteal ¡Auñen, bai, negargaria!

Batzuek uste izaten dute, orelako gauzak egin arien, edo sinistu-ta, on-ona izan ditekela; bañan il ta bereala, Jaungoikoaren aurrean emen zer egin duten ikusten dutenean ¡ura argitasuna ta ayek istiluak!

Bitartean, beste gauz bat egin liteke ta oso egokia izango litzake. Ziñatzailea ta txerriaren jabea, lan ori egiteko txeritegian sartzen diranean, sartu gabe gelditzen dan'en batek, ateari bultz egin bear lioke, giltza eman, eta antxe utzi bear lituzke il arte iru lagun oyke, alkartasun ederean; ziñatzailea, txeria ta onen jabea. Orelako gauzak sinisten dituzten kristauai ¿geyago eman bear al zaye ba?

¡Oni ondo begiratu!

Gauza berriak asmatzea oso zail izaten da: buru ona bear izaten da, argitasun aundikoa: gañera, lanari arietaz, zintzo ta iraupe-
nez ekin bear izaten zayo, ta geyenean lan jakiñari, asi ezkerro lan berari, jaraitu bear

izaten zayo: gauz beriren bat arkituko bada, bitartean inork ikusi ta esan ez duana, burua ondo nekatu egin bear da, ta askoi gertatzen zaye, orrelako gauzetan geiegi sayatu-ta osasuna galdu, ta il arte alperikan ibiltzea. Au guztia emengo ospatasun edo omen pitin batengatikan.

Askoz gutxiago eskatzen digu Jaungoikoak emengo guztia baño, neuririkan gabe eder eta bikañagoa dan betiko Zoriontasuna emateko. Eztu gauza beririk eskatzen Jaungoikoak, beste askok egin izan dituztenak bai-

zik; eta gñera, bide zuzenean ibili ziranen oroipena begien aurrean beti ipintzen digu, guk ere ayek egin zutena egiteko. Guztiontzat, baña batez ere gazteentzat, oso egokia izango da Gonzaga'tar Luis Donaren oroipena gogora ekartzea.

Aberats eta aundizkietako-en etxekoa zan. Jatoriz oso ona, ta aurtasunean igari zioten,

gero nolakoa izango zan; oregatik *aingerua* esaten zioten. Guda gauzak gogo-gogokoak izaten zituan, eta onek aita asko poztutzen zuan; baña gudari ta moroiengana, zaletasun oregatik, maiz joaten zan eta ayengandik itz txar batzuek esaten ikasi zuan. Etzituan luzaroan esan, txarrek zirala ikasi arte bakarrik; ala ere jaren damutasuna! ¡ayek negarrik! ¡bere buruaganako zorotasun eta gorrotoa! Gutxi ta txikiak izan ziran utsegin ayek, bañan il arte etzitzaizkan aztu, ta il arte ere iraun zuan laztasun eta garaztasunetan, bere burua menderatzeko, ta Jaungoikoari bere damutasuna nolerebait erakusteko.

Jaun aundia lenengo aldiz artu zuan egunean, biotzean zuan labe irazekia ¿nola adirazi? Negarrez urturikan eta arpegia goñi-goñi egin-da, Jaungoikoari eskerak ematen zizkan eta barkazioa eskatzen zion, egun artan zer egiten zuan ederki zekiala. Gero, bere buruaren etsai amoratua balitz bezela, jipoyez eta burnizko kate meaz, bere gorputza zeatzen zuan, odola zeriola. Astean iru egunean barautzen zan, eta askotan ogi-ur utsaz. Lo txikia egiten zuan, eta ura ere maiz lurrean etzan-da. Bañan ori guztia gutxi zan, berak geyago nai zualako, ta ohea izateko Jesus'en Lagundian sartu zan, ez ordea nai bezin eraz eta laster. Bere etxekoak inondik ere etzuten

nai, eta gogor egin zioten. Asmo ori burutikan kendu naiean, traba asko ta aundiak jañi zizkaten, bañan alperik. Urutira bialdu zuten, Erege batzuen etxetara; bañan itzali beaŕean, geroago ta su aundiagoa artzen zuan asmo eder ark; toki aŕetako bizikera ta oiturak nazkatu egiten zuten-ta. Gauz auek ikusirikan, etxekoak etsi zuten, eta joateko baimena eman zioten. ¡Aren orduko poza ikusi bear zan!

Etxean oŕelakoa izan ezkerro, Jesuita egin-da nolakoa izan zan azaltzea, gauza zaila, eziñezkoa izan bear du, nai ta naiz ez. Naikoa da esatea, danak guztiak aŕiturikan utzi zituala, ta ogeitairu urtietan il zala, Zerua irabazi-ta.

Gazte bikain oni gañerako guztiak ondo begiratu bear diote; ta birao, aŕokeri, berandu etxeratze, bilera, zikinkeri guztiak utzi-ta, onen bideari jaŕaitu. Gure Ama Elizak begien aŕean jartzen digu; bide ori gauza beŕia ezta; oŕek egin zuana guk ere egin dezakegu; Jaungoikoak lagunduko digu-ta.

Amona gajoa.

Guztiok berdiñak gerala? Ez oriŕe. Aur batzuek izaten dira zaŕak bañon askoz maltzuragoak, biziak eta trebeak; eta sasoi-

koak edo zarak noiz nai ikusten ditugu, gaitz-gabetasuna galdu gabe iltzen diranak. One-lako gauzak beti ikusi izan dira, ta beriz ere toki guztietan gertatuko dira.

Irurogei bat urte gutxi gora bera izango zitu-
an orain esan bear degun amonak. Alaba
etxera ezkondu egin zan, eta urte batzuen bu-
ruan il ere bai, bost seme-alaba ume zurtz
gelditzen ziralá; ta auen kako-makoak amona
zorutzen zuten. Batean esaten zioten eskolik
etzala, ikastetxea zuritzen ari ziralako; ta
ikastetxea beti bel-beltza egoten zan, amona-
ren aurtasuna ezkeru zuritu gabea: bestean
ere jai zutela, ikastetxean ur-aundiak sartu
ziralako; ta ikastetxera igotzeko aldapa aundi
samaia zegoan, eriko goiko kaskoan ikaste-
txea gelditzen zala: gaur Éregearen eguna
dala, ta ez dutela joan bear; eta ori esango
zioten ilean lau edo bost alditan: biar, Irakas-
lari Jauna (Maiñu Jauna) miñez zegoala, bu-
ruko min aundia zuala; ta Jaun ark maiz esa-
ten zuan, eta eri osoak bazekian, etzuala be-
ñere buruko miñik izaten: orain, besteak ba-
ñon aurreago jari bear zutela ta ortako, liburu
berriak erosi bear zituztela; dana gezurá:
amonak ematen zizkien txanponak, goñoak
erosteko zeduzkaten: gero, Apaiz Jaunak eli-
zara joateko esan ziela, urango urtean Jaun-
aundia artu egin bear zutelako; ori ere gezu-
ra, piper aundiak egin-da besteak aiña ikasi

etzutelako, Apaiz Jaunak erabaki zuan, aye-
tako bi zaírenak, berak baño txikiagoakin
jartzea. Oírelako asko ta asko egiten zizkaten
bíloba biurí ayek amona gajoari; bañan etzan
arítzeko, bera ere alakošekoa zan. Oná zer
gertatu zitzaion bein batean.

Etxe batekoak, gosaria egiteko esnea egu-
nero erosten zioten, eta neskamea zintzo-
zintzo etortzen zan, garai jakiñean, esne bíla.
Egun batzuetan esne edeía ematen zion, eta
gosaltzean esaten zion etxeko-andreak nes-
kameari: ¡auşen esnea! lodi-edeía, koipetsua;
onen gañak, aragi zeía batek aiña indaía
badu; egunero onelakoa ekaíko bazendu,
poza izango nuke..... Beste batzuetan beríz,
esne kaskaía, ura bezelakoa, indaírik ezer ere
etzuana ematen zion, eta etxeko-andrea, erdi
asaíe, erdi naigabetu-ta egoten zan. Amona
on utsa zala bazekian, eta esnari ura eman-
go ziola ezta gogoratu ere: neskamea beríz
oso zintzo ta elizkoya, egunero Meza entzun
eta Jaun-aundia artzen zuana. ¿Nola da au,
ba? esaten zuan bere artean.

Egun batean neskameari esan zion: amo-
nari galde egin bear diozu, gozo-gozo ta
naigaberik eman gabe, zer egiten ote dion
esnari, batzuetan ain on eta edeía, besteetan
beríz ain kaskaía izateko. Joan zan, ba, nes-
kamea' ta etxeko-andreak esan bezela galdetu
zion; eta gure amonak bereala erantzun zion:

Bai, neska, bai; naiko naigabea izaten det nik ere ¿badakizu zer gertatzen zaiten? Bi bei ditugu orain esnedunak, eta ilunabaréan larera ateratzen ditugu; bata du esne lodi-zakara, gain zikiña ateratzen duana; besteak beriz me-me-ori, oso bikiña. Esne mekoa bestea baño goizago etortzen danean, zuentzat jaso egiten det, aztu gabe; baño zenbait aldiz oso berandu etortzen zait, eta orduan nai ta ez lodi-txar ori eman bear izaten dizut.

Galdetu bearik ezta, neskameak zer esan zion; eta etxean sartu bezin laster, etxeko-andrearen aurrean algara eder bat isuri zitzaion, eta etxeko-andreak beste ainbeste egin zuan, zer izaten zan neskameak azaldu zionean. ¡Gajoa, gajoa, gure amona! maiz esaten zuten etxeko-andre ta neskameak; oiñetakoak erantzi gabe ere, sartzen omen dira batzuek zeruan..... ¡egia izan bear du!

¿Sinistuko ez degu?

Gauza beara da sinistea kristau izateko. Bikain eta edera da Jesukristok ipiñitako Alkartasuna; ta onek, Aren izenean, jakin bear degun guztia irakasten digu. Gauza batzuek eraz artzen ditugu, gerok ikusten ditugulako; baña beste batzuek eztira ikusten, eta oyek ere sinistu bear ditugu. Gure sinismenari indara emateko, kristau onai sari eder bat emateko, sinisten ez dutenai arpegian emateko, ta Berak ederki dakienagatik, inoiz edo beste gauza ikusgarriak egiten ditu. Aue-tako bat Zaragoza'n gertatua da, 1427 garren urtean, onela:

Emakume bat era negargarrian egoten zan: senarak goñoto aundia zion, asko jotzen zuan, eta gauza guztietan bizimodu txara ematen zion. Uri artan gizon gaizto bat ba-

zan **Mahomarra**, bere burua sendalari egiten zuana. Arengana joan zan emakume eruki-gari ura, ta bere senara obea izateko zer edo zer emango ote zion esan zion. Bayetz eran-tzun zion deabru ark, baña sendagai ura egi-teko, **hostia** bat bear zuala, Jesukristo bera. Ekariko ziola esan zion emakumeak; eta or-tako, goiz batean elizara joan zan, Jaun-aun-dia artu, bazter batera joan, eta mingañean zedukan **hostia**, ontzitxo batean sartu zuan; ortako berariz eraman zuan ta. Gizon aren-gana joan, eta ontzitxoa idiki zuan; bañan ¡ ura gauz arigarria !- **hostiaren** ordezt aur txi-ki-eder bat arkitu zuan, dirdira zoragarriak ateratzen zituan. Izuturikan biak, gizon ark esan zion bere etxera joateko, ta inork ere ikusi gabe, ontzia ta dana eretzeko. Ala egin zuan emakumeak, bañan alperik; ontzia ere egin zan, bañan Aurtxoa len bezela gelditu zan, eta erañu ederak ematen zituan. Zein baño zein ikaratuago, dardaraz asi ziran, eta oso damuturik eliz-nagusira joan ziran; emakumea bere oben eta gaiztakeriak aitortzera, ta gizasemea zer gertatu zan esan-da, Bata-yoa eskatzen; batayatu gabe zegoalako.

Agintari-Buruak, ori esan ziotenean, eliz-gizon jakintsu batzuek berezi zituan, eta gertatutako guztia zearo-zearo begiratzeko esan zien, gero zer egin bear zan erabakitzeke. Lan ori egin-da, Jesus Aur ura emakumearen

etxetikan Elizara ekañi bear zala esan zioten, Eliz-inguru eder bat egiñaz. Egun artan bertan egin zan: era ta maila guztietako Apaizak, bai Elizetakoak eta bai Bakartegietakoak, Lege-gizon, Aundizkietako, ta bestelako giza-seme ta emakume asko Agintari Buruarekin eliz-inguruan zijoaztela, onek Jesus-Aurá urrezko aspiltxo eder batean artu-ta, Eliz-nagusira areta aundiz ekañi zuan, danak begirapen isila erakusten zutela, ta malko gozogo-
gozoak isurtzen zitzaizkiela. Aldare gañean jañirikan Aspiltxoa, Agintari-Buruak itzaldi leun-gozo bat egin zien, eta danen biotzak samur-samur egin-da utzi zituan; ortako bereak zuana ematea besterik etzuan.

Urrengo eguna arte aldare gañean utzi zuten, gauaz ere joan nai zutenak, joan zitezen; eta bigarren egun ortan, beste gauz bat txit arigarria gertatu zan. Agintari-Burua bera Meza ematen asi zan, eta Meza erdia baño zerbait lenago, Aur Jainkozkoa ezkutatu egin zan, eta Bere tokian hostia beriz agertu zan.

Onelako gauzak entzun ezkerro ¿nork esango du, kristauak Jaun-aundia artzera joaten dirala esaten dutenean, alperrik dabiltzala, ezer artzen ez dutela? ¿Nork izango du, bařena zikin daukala, hostia artzera joateko ausardia? Jesukristo ber-bera artan dagoala ¿sinistuko ez degu?

¿Gure burua ezagutu?

Jaungoikoak ez, gañerako guztioak akatsak baditugu: gutxi edo geyago, onelakoak edo alakoak, agirian daramiazkigunak edo gutxik ikusten dituztenak, baditugula beinik-bein egia da: baña txarena izaten da gerok ez ezagutzea. Ezagutu ezkerro, kendu genitzake, edo beintzat zuzendu; bañan ortako ikusi egin bear dira, ta ez ditugu ikusten.

Begien aurrean ditugun gauzak, eraz ikusten ditugu; gure arpegikoak ordea, inola ere ez: guk besteen arpegian daudenak ikusten ditugu; ta besteak gurean daudenak. Ori bera gertatzen zaigu barengotan: batzuek besteen akats eta utsegiñak ezagutzen dituzte, ez ordea berenak; eta ayek auenak bai, baña berenak ez. Aretaz irakuri.

Bide batean egokitu-ta, azeri bat eta katu bat izketan asi ziran, eta askotan oi bezela, besteengatik gaizki esaka. Azeriak ala zion: eskerak zuzentasunari, gañerakoan gaizki ibiliko giñukek: onek beartzen gatxetik besteengauzak ez artzen, baita inori kalterik ez egiten ere.

Bai, ori ondo esan dek, katuak erantzun zion; bañan ondonaia ere, ortan asko laguntzen dik, biak Jaungoikoak ipiñiak dituk, eta Ark ederki zekik zer egiten diken: Zorionekoak oyei biai begiratzten ziotekenak.

Ori esan bezin laster, otso bat sarobe batean sartzen ikusten dute, ardi bati bere-bereala ortzaz lepotikan eldu egiten dio otsoak, eta itotzeko zorian jartzen du. Ardiak dardaraz, aïen eta aïen barkatzeko esaten dio; bañan otsoak erantzuten dio: ¿barkatu? ¿erukitu? Goseak negonela onelako gosari arapatu ¿taerukitzea nai den? Ezta ezergatik ere. Ori esan-da, ardia jan zuan.

Gaizki zegok ori, esan zuan azeriak; goseak

bazegokean ere, beste zerbait jan-da ase zitekean, eta ez ardi gajo ori oïela ondatu.—Bai, esan zion katuak, ori ala dek; edozer gauz egitea merezi likek pizti madarikatu oïek.

Oïela zijoaztela, basetxe bat ikusi zuten, eta inguruko

laïean oïlo, oïlanda, oïlasko ta beste egazti asko, eder-ederak. Oïlarak bi bidari ayek somatu zituanean (bein ere alkar ikusi ezpadute ere, bereala ezagutu bai), deadaï aundi bat egin zuan, eta egazti guztiak, tximista baño biziago, okuluan sartu ziran, batzuek zokoe-tan, besteak ganbelpen, auek txeritegian, ayek

sare gañean, al zuten era ta tokietan; bañan azeri maltzurak ayen oiturak bazekizkian, eta jaraitu zien. Laster irten zan okulutikan, mutura odolez zikindurik zekarela, ta gañera ate eder bat ortzetan.

Katuak etzuan ori ondo artu, ta azeriari arpegian eman zion ori egiña: bañan onek etzion aretarik eman, eta artan gelditu zan.

Bero aundia zan, eta sasi batean geriza. Eguzkiak indarra galdu arte, eseri-ta alditxo bat egin zuten. Usterik gutxienean, sagu bat sasi ondotik irten zan, eta bere bidean zijoala, katuak tranku bat egin-da bereala arapatu zuan. Iges ezin egin ziola ikusirikan, lufean utzi zuan, eta beriz artu ta bota, artu ta bota, min eta ikara ematen ibili ezkerro, azkenean jan zuan. Azeriak egaztiak jan zitualako, berak arpegian eman zion: ¿eta orain? ¿gauz ohea izan al zan berak saguari egin ziona? Izan zan ala ere txarkeri ori ezagutu zuana: ikusiko degu.

Sasi tartean armearma batek bere sarea egin zuan, eta ari baten gañean jaririkan, katuak egindako guztia ikusi zuan, eta oni esan zion ¿zer egin dekan bai al dakik? ¿zer egin dik iri sagu gizarajo orek? ¿zital alaena! ¿orek baño geyago dezakekalako, besterik gabe, orela arotu? ¡Ondo zegok.....!

Ortan zijoan armearma bere itzaldian, eta bat-batean isiltzen da: katuak gora begiratzen du, ta armea marik ez: sasi-bařendik ots bat, mařoa bezelakoa, irteten da, euli-kařasia da-la uste du, pitin bat baztertu egiten da, ta ikusten du..... ¡nork esan! bere kontu-artzailak ere utsegin du, besteen akatsak ikusi-ta, gauza txarřak zirala esan zuanak, bereak ezagutzen ez; eta ez txikiak ziralako; euli gajo bat armearmaren sarean sartu da, ta onek lepotikan eldu ta ito du. Katuaren gaiztakeria ¿aundiagoa izan alzan?

Guztiori ori gertatzen zaigu: besteen akats eta utsegiřak eraz ezagutzen ditugu, ta gureak ez; eta guztiz bestera egin bear genduke, besteenak kalterik egingo ez digutelako, ta gureak bai.

Ezin-ikusi aundia.

Ezin-ikusia gaitz bat oso txarra da. Ori duanak eztu beñiere lasatasunik izaten. Besteai gauz'en bat ondo gertatzen bazaye, biotza samintzen zayo, ta goibel-goibel egoten da; kalte'ren bat izaten badute beriz, atsegiña artzen du, bañan atsegin bat pozoiduna, gozotasun gabea. Ez ori bakarrik: ontan edo artan bera baño geyago diranai, kalteak opa dizkie, ta al badu, egiten ere bai; bere barenean asmo ori eramango du, ta nai duan ura egiten ez badu, ezin izan dualako izango da. Emen esango dizudanak, ori begien aurean ederki jariko dizu. Ezta gauz beria, danok aurtasunean ikastetxean eta Elizan ikasi genduan; baña gauz onak, beti onak izaten dira, ta oyek gogoratzean poza artzen da, ta ikasi ere, asko egiten da: aspaldiko gauzak aztu egiten dira-ta.

Jose zan Jacob'en seme gazteenaren aurekoa. Aitak asko maite zuan, beste senide guztioi baño geiago nai zion, eta ayenak ez bezelako soñeko bat egin zion; oregatikan senideak goroto aundia zioten, eta etzuten ezer maite. Bi amets egin zituan, eta oyetan Jaungoikoak aditzera eman zion, bere senideak baño bikañagoa izango zala; ta bigarenean, baita gurasoak ere ura goratuko zu-

tela. Gauz auek senideai su aundia eman zieten, eta Aitaren kutun-kutuna bazan ere, onek zorotz esan zion:—Mutil ¿amets oiek zer esan nai ditek? Nik, ire amak eta senideak, guztiok ire mendekook izan bear al diagu? Gauz auek ikusi-ta, Aita bildur zan, bañan etzuan geiago ezer egin.

Bere anayak basoan, artaldeak zaitzen, zeuden batean, Aitak bere seme gaztetxo ori Jose ara bialdu zuan, beste semeak eta artaldeak nola zeuden ikusten. Ayek, urutitik ikusi zutenean, alkarri esan zioten: Amoslaria bazetorek, il zagun eta gorputza leze zar batean bota zagun, ta aitari esango zioagu pizti txarak ondatu izango duala: orduan ikusiko diagu bere amets oyek zertako zizkiaken.

Ruben, anai zañenak, ori burutik kendu nai zien, gero aitagana beñiz bialtzeko, ta bertan zegoan leze zatar batean sartzea, ta an uztea, egokiena izango zala esan zien. Ori erabaki zuten, eta aitak emandako soñeko polita erantzirik, Josetxo leze artan utzi zuten.

Zerbait jaten asi ziran, eseri-ta. Ala zeudela, atzeritar mandazai batzuek ikusi zituzten, eta senidetan zañenetakoa zan batek besteai esan zien: ¿zer irabazten diagu anaia il-ta? gure burua zikindu, besterik ez: obe izango diagu saltzea, auek eramango ditek.

Danak ortara jañi ziran, eta atzeritar ayei,

ogei txanponen truke beren anai Josetxo eman zieten.

Aitari zer edo zer esan bear zioten, zeta zer gogoratu zitzayen? Soiñekoa labanaz uratu, antxume bat il, onen odolaz soiñekoa zikindu, ta aitari eraman, esanaz: Aita; gure anai Jose'ren soiñekoa au ote dan ikusi beza, ala dirudi-ta: basoan arkitu degu; nonbait pizti odolzale'ren batek arapatu ta jan du.

Soiñekoa ikusi bezin laster, Jacob gizarajoak bere seme Joserena zala ezagutu zuan, eta negarez urturik esan zuan: auñen da, bai, auñen da nere semearen soiñekoa, pizti txar batek nere Joñe jan du. Beste semeak, aitaren naigabea arindu nai zuten, bañan onek esan zien: Ez, ez, ez; nik eztiat lurrean atsegiñik izango, il arte negar egingo diat.

· Oñ gaiztakeriak. Zer edo zer gertatuko ote zitzayen bildur ziran, eta oñegatik etzuten anaia il; baña beste gauza txar asko egin zizuten: anaia saldu, berari naigabe-ikara eman, aitari bere biziko atsekabe ta samintasuna, gezur aundiak esan..... Dana-guztia ezin-ikusi aundia zutelako, aita Josetxori berai baño geyago nai zielako.

Biotz on bat.

Biotz onakoa izatea gauz edera da. Bere-koi, mukeñ eta goñotozaleak izaten dira, ta oñelakoai danak zearez begiratzten diete; baña geienak bestelakoak izaten dira. Batez ere batzuek, eztia baño gozoago ta mamia baño biguñagoak agertzen dira, naiz izketan eta naiz egiñetan. Auetako bat Nikolaşa zan, bederatzi urteko neşka.

Egun batean, ikastetxetik irten-da, etxera joan zan. Amak, oi bezela, aratsaldeko edera eman zion, ogi zera aundi-samur bat eta bi udare, ta lagunetara jetxi zan. Jateko gogo aundirik etzuan, eta ogia zakuñ bati bota zion. Tañanta (1) baten ots aundiak zakuña izutu zuan, eta lasterka iges egin zion. Orduan amonatxo bat beste aldetikan etoñi-zan,

---

(1) *Tañanta*, itz beria, *automóvil* esateko.

tarant'azpitik esku-makilaz ogia atera, eskuaz artu, muñ egin, eta saskitxo batean sartu zuan, arpegi alaiako iribaŕe atsegintsu bat iŕurtzen zitzaiola.

Nikolaŕak, ori guztia ikusirik, etzekian zer egin: alde batetikan lotsa bazetorkion, bestetikan jakin-miña: lotsa, amonatxo ark, nai gabe ta ustegabe, ogia luŕatik artzean arpegian eman ziolako; jakin-miña, ogi ura zertako naiko ote zuan ikasi nai lukelako: bere etxean gauzak ugari ta eŕaz izaten ziran-da. Lotsa jakin-miñak menderatu zuan, eta neskak, amonagana joan-da, ala galdetu zion:

—Amona, barkatu; ¿oilo asko al dituzte beroyek?

—¿Oiloak guk? Ezta alerik ere: ¿zergatik, ba?

—Ogi ori oiloentzat izango zuala uste nuan.....

—¿Oiloentzat? Ez, neska, ez; ez diñat nik ogia oiloentzat biltzen.

—¿Zertako du, ba, ogi ori? ¿txerientzat ala.....?

—¿Txerientzat? Ezta ere: geyago maite diñagu guk ogia..... Gerok jateko, oŕa zertako nai diñaten.

Bazeuden gure etxean ogi au pozik jango dutenak, bai: zazpi lagun bagaitun, eta go-seak ez egoteko, asko bear diñagu. Gure umeak etzioten arpegi txarŕa jaŕiko gaur ogi

oni, ez. Bost biloba bazetiñat, eta egunero bidera etortzen zaizkidan, zer edo zer eramango dietalako ustean.

—¿Goseak egoten dira, beraz?

—Bai, ta ez gutxi. Gaur ere, ogi eder au ikusi-ta, txalo galantak egin bear dizkiten, bai.

Oñela egoten badira, saskia bidean garbituko diote.....

—Utzi ezkero, laster egingo liteken; baña nik etziotenat uzten.

—¡Gizarajoak! ¿zergatik ez, ba?

—Ez, neska, ez; gu beartsu gaitun, baña kristau onak, Jaungoikoari eskerak, eta geren umeai, gauza guztiak nondik etortzen diran irakasten zizkienagu.

—¡Oi? ¿ta ori nola?

—¿Nola? Etxean sartu ta bereala sukaldera joango gaitun, eta antxe, danak nere inguruan belaunikaturikan, eman digunagatik Jaungoikoari eskerak emateko, **Aita gure** bat esango diñagu; ta gero beste bat, guzaz erukitu-ta, laguntzen diguten'en alde, aientzat Jaungoikoari osasuna ta ondasunak eskatzen dizkagula.

Busti egin zitzaizkan Nikolašari begiak, biotza samurtu ere bai, ta itzegin nai izan añen, ezin zuan. Egiñalak egin-da, laritasuna ito zuan eta amonari esan zion: Beroñen etxean oñelako estutasun eta goseak ¿eta nik

ogia zakurari ematen nion? ¡Au naigabea! Etzait nola nai aztuko. Emendik aurrera, nere aratsaldekoa beroréntzat izango da; nik aratsean ondo alalduko det, eta berori inguru auetan ibiltzen bada, egunean-egunean ekariko diot, neri amatxok ematen ditana. Pozik eramango nioke etxeraño; baña berori uruti biziko da, ta nik, ikastetxetik irten, aratsaldekoa artu, ta soiñu ikastera bereala joan bear izaten det; gaur ez, jai degulako, baña gañerakotan bai, eta araño joaterik ez.

Andik aurrera, aldameneko etxetakoak egunoro gauz eder bat ikusten zuten. Amona ordu jakinean etortzen zan, Nikolaşa ere bai, ta onek bere aratsaldekoa, oso-oso, amonari ekartzen zion; eta ematean, lenbizi aratsaldekoari, ta gero amonaren eskuari muñ egiten zien. ¡Ura biotz ederra!

¿Sinisgabeak ez?

Mandoak bai.

Kristauak gaizki ibiltzen diranean, etsayari arreta eman-da ibiltzen dira, ta onek bidea ematen die; bañan ondo ibili nai badute, Jaungoikoak ez ditu beñere uzten, eta aldi askotan gauz arigariak gure alde egiten ditu.

Jaungoikoa altsu-altsua da, ta Berak nai

duan gauz'en bat egiteko, besteren batek bi-dea eragozten badio, au kendu-ta, egin nai zuana egiten du: ta beste aldi batzuetan jañi, bear dan eran. Orain esan bear dizudan ontan ikusiko dezu, gizon jakintsu batek bañon ezaguera ohea ta argiagoa, mando batek izan zuala.

Padua'tar Antonio Zorionekoa nor izan zan badakizu, egunean-egunean otoitz egiten diozula ziur nago, amaika larritasun kendu izango dizula uste det: zuk asko zor diozu, ta asko maite dezu; nik ere bai; gurea da-ta, Prantziskotara. Gertaldi arigari au, aren bidez egiña da, ba.

Emen lurrean bizi zanean, kristauen alde lan aundia egiten zuan: iztun bikaiña zan, eta elizetan itzaldi ederak egiten zituan; eta siniskabeko edo sinistxareko gizon'en batekin egokitu ezkerro, zezio izugarriak non nai izaten zituan. Sinistxar auetako batek, bein batean esaten zion, Jesukristo hostia'n etzegoala, ori gezuña zala, ta etzitekela sinistu. Antoniok argibide eder-asko eman zizkan, eta gizon gaizto ark, zer erantzun etzekian; baña besteak ziona aitortu nai ezik, sinistuko zuala esan zion, bañan ortako, berak eskatuko zion gauz bat egin bear zuala.

—Egingo det, ba, erantzun zion Antoniok.
¿Zer egitea nai dezu?

—Nere mandoa goseak eukiko det, eta gero

zuregana ekañiko det. Zuk **hostia** erakustean, nere mandoa, jana utzi-ta, bere aurean makurtzen bada, nik sinistu ta aitortuko det zuk diozun ori egia dala.

—Ondo dago, esan zion Antoniok. Ori egizu, ta mandoa nai dezunean ekañi.

Berri ori Uri artan bereala zabaldu zan; eta danak egunaren zai zeuden; batzuek Antonio'ren alde, Jaungoikoak lagundu-ta gauz ariñariak egiten zitualako; besteak beriz, biñri ta gaiztoak, Antonio'ren kalte, gauz ezin esan alako ori egingo etzualako, ta orrela paragarri geldituko zalako. Eguna berezi zuten, eta talde aundia bildu zan, bai kristauak eta bai kristau etziranak. Etoñi zan **Bonibillo** ere (gizon gaizto aren izena da au), ta mandoa iru egunean ezertxo ere jan gabe euki-ta, ekañi zuan. Antonio'k, Meza eman-da, **hostia** ekañi zuan, kristau askok begirapen aundiz laguntzen ziotela; ta toki jakiñera iritxi ezke-

ro, mandoari onela itzegin zion: *Ni utsa banaiz ere, nere eskuetan detan Jaungoiko onen izenean agintzen dizut, Beragana alderatu zaiteala, zu egin zaituana goratzeko; onela, sinistu nai ez dutenak lotsatu-nasturik gelditu ditezten, eta sinisten dutenak, egi oni begirapen aundiagoz begiratu dezayoten.*

Antoniok itz auek esateko garai berean, mandoaren jabeak zaldale bikain-ederá begien aurrean bere abereari ipintzen dio. ¡Alperik! Mandoa belaunikatzen da, ta hostia bere aurretikan kendu arte oréla irauten du, zaldaleari begiratu ere egiten ez diola. Au ikusi-ta, danak ikaraturik geratu ziran; Bonibilo, ta bera bezelako asko, bide zuzenean asi ziran; eta kristauak atsegin-poz aundia izan zuten, geroko ere ederki indarturik gelditzen zirala.

¿Aur gaitzgabeak Jaungoikoa goratzen dutela esaten da, kristau aundiak ori egiten ez dutenean? Bai abereak ere....

Jaungoikoaren saria.

Gauzak ikasten sayatu ezkerro, ondo eza-gutzen ditugu; bañan askotan ez tiegu aretarik ematen, eta orégatik gauz on asko egin gabe gelditzen zaizkigu, ta egiten ditu-

gunak ere, ez bear bezela. Giz-emakume'ren bat zartzarora etorri ezkeru, gutxi begiratzan zayo, edo ezer ez; goi-beratzan degu; ez diogu aretarik ematen; beartsu bada, arekin ibiltzen lotsatzen gera; iltzen danean guri ajolik ez, eta inork ere naigaberik ez.

Buruko argiak eskatzen digu, berezko gauza bezela, zarenaganako begirapena; ta Jaungoikoak ere bai. Lotsa pitin bat izan ezkeru, zaren aurrean beeratu bear degu: zartzaroari beti ta toki guztietan begirapen ori ekarri izan zayo-ta. ¿Zergatik? Gure aurrekoak dira; gure alde lan egiten indarrak aitu egin zaizkie; guk dakiguna, berak irakatsia da; guk ditugunak, berak irabazi ta emanak. Elizak, etxeak, bideak, iturriak, zubiak, soroak, erriak eta abar, geienak gu jaio baño lenagokoak dira. ¿Nork egin ditu? Gañera, dezakenak ez dezakenari gogor egitea, zitalkeri bat da, danak nazkatzen dituana, ¡Doilor eta koldarra, egiaz, ori egiten duana! ¡Bikain eta goragarria, zarentzat gozo ta begiratsu izaten dana!

Jaungoikoak ere ala nai du, ta ori ipui ontan ikusiko dezu.

Eri bateko aiton zar bat, eskean ibiltzen zan. Baldañ-baldaña zan, txit utzia, oso gaizki jantzia, soñeko zikiñak eta zoldaz be-teak: gañera traketsa, giza-txar bat..... oregatikan neska-mutiltxo guztiak fategiten zioten. Bazuan, alaere, gauz on bat, oso ederra; esker

onakoa izatea; ta on egiten zioten'en alde, Jaungoikoari maiz otoitz egiten zion.

Éramuntxok asko laguntzen zion, orain etxera bidean, gero eskean uruti ibili bear zuanean, edo ilunabaréan oso gutxi ikusten zualako, baita gurdi-arin eta tarantak gelditu gabe igarotzen ziran tokietan; noiz nai alkarékin. Aiton gizarajoak poz aundia artzen zuan, eta mutiltxoaren soñi gañean eskua ipiñirik, oso ederki ibiltzen zan. Éramuntxok, lagunduaz gañera, txanpon batzuek eta ogi puska ederak ematen zizkan, gurasoak bereztat ematen zizkatenak.

Gauz auek ikusi-ta, aitonari biotza biguintzen zitzayon, eta oso samurturikan, mutiltxoari esaten zion aren alde Jaungoikoari otoitz biziak egiten zizkala ta, il arte egingo zizkala.

Egun batean, aitona etzan etxetik irten, eta miñez zegoala érian-laster zabaldu zan. Éramuntxok ori ikasi zuanean, gurasoai zerbait eskatu ta eraman zion. Oso gaizki zegoan aitona. Elizakoak eta gañerako guztiak egin ezkerro, erabat zroria gelditu zan, eta laster il zan. Azkeneko itzak Éramuntxorenzat izan ziran: biotz osoz eskerak eman zizkan, eta berari egindakoak Jaungoikoak saririk gabe utziko etzituala esan zion: agur egin zion, eta il zan. Éramuntxok negar eta guzi egin zuan. baña baita poztu ere, azken-azken arte alegiñean lagundu ziolako.

Uréngo gabea, ametsetan, ikuskizun gozogo-
gozo bat izan zuan. Jaungoikoaren aurrean
auspezturikan aiton zarak zeruan, Erámunt-
xo beretzat nolakoa izan zan esaten zion,
nola laguntzen zion bizi zanean, eta nolako
begirapena ekañi zion bere zartzaroan: bera-
gatikan, arentzat bedeinkapen eta ugaritasu-
nak gauza guztietan eskatzen zizkala. Eta
Jaungoikoak, iribañe gozo bat egin-da, ba-
yetzkoa eman zion.

Erámuntxo urte askoan bizitu zan, eta
gauza guztiak beti oso ondo gertatu zitzaiz-
kan. Nonbait Jaungoikoak aitonaren otoitza
entzun, eta eskatzen ziona eman zion.

Danak irakaslari.

Jaungoikoak egindako izaki guztiak, nola-
koak izan bear degun irakasten digute.
Eguzkiak, bear degun bero ta argia ematen
digu: itxasoa, ezta bere lanean beññere geldi-
tzen; aizeak, bera baño ariñagoak diran gau-
zak ekañi-eraman egiten ditu; ariak, eragoz-
penik ez izan ezkerro, luña bilatzen du. Egazti,
abere, ariai, somoño, izaki ale guztiak beren
egitekoak badakizkite, ta oyetan, eten gabe,
aritzen dira. Martxelinak beinik bein, ederki
ikasi bear izan zuan.

Goiz batean ikastetxera zijoala, bidean erle bat ikusi zuan. Etzan au iñon ere gelditzen. Etxe batzuetan, atze-auñean baratz-loretegiak bazeuden; leyo batzuetan lore-ontziak ere bai; ta antxe zebilen gajoa batetik bestera, loreen inguruan eta lore barenean, aldizka, beti lanean. Martxelinak esan zion ¿nai al dezu nerekin jostatu? Ikastetxera joateko gogorik eztet, beti ikasten ari beñak burua nekatu egiten dit, esku-lanak aspertu-ta naukate, gurre kontu-artzailea zoñotza da ¿ta Irakaslaria? ¡Urañe, bai, zapelatza gauz bat ondo egiten ezpadegu! ¡zalapart eta kalamatrika! Erleak etzion begiratu ere; bañ a neskak ori bera bigaren aldian esan zion, eta orduan erleak erantzun zion: Ez, ez naiteke gelditu; eztia egin bear det, eta ortako ezti-gaiak bear dituk; oiek lore barenean egoten dira, ta oñegatik emen nabil oyen biñ: barkatu.

Auñera joan zan, eta bereala txori bat, erdi gori ta erdi ori, izugarri polita, loretegi batetik irten, eta esi-gañean alai-alai gelditu zan, moko muturñean lastotxo bat zeramala. Beta gutxi balu bezela, gora ta bera, onuntz-aruntz laster asi zan, alde guztietara begiratu-ta, bildurñ erakusten zuala; azkenñean sasiañ sartu zan. Alderatu zitzaion Martxelina, ta esan zion ¿nai al dezu nerekin jostatu? ikastetxean jostatzerik ez dago, ta ni an gogaitu egiten naiz. Txoriak erantzun zion ¿eta nere kabia?

jostatzen asten banaiz ¿zuk egingo al dirazu? Ez, ez; alperkeria nai badezu, lagun alperak bilatu, nik lan egin bear det.

Zerbait lotsatu zan neska, bere alferkeria-gatik txoriaak arpegian eman ziolako, ta bere bideari jaraitu zion. Soto batean txakurtxo bat ikusi zuan, beiñere ez bezelakoa, ta txoraturik beze'a asi zitzayon: kušo, nabaño, moñoño..... nai al dezu nerekin jostatu? Nik ogia ta goñoak baditut, zuk eta biok jango ditugu, ta jostatzen ederki ariko gera: ¿nai dezu?—Ez legoke gaizki, erantzun zion txakurtxoak; baña ¿lapurak etxean edo baratzen satzen badira? Biak zaitu bear ditut: iñor sartzen asten bada, lenbizi saunka egin bear diot, etxekoak etori ditezen; eta gelditzen ez bada, ozka ere bai: ortako jari naute emen, eta ori egin bear det: alde, alde ortikan, ba.

Martxelinak, lotsa-lotsa egin-da, bere bu-ruari erdi negarez esaten dio: Beraz ¿danak lan egin bear dutelako, nerekin ezin egon, nerekin ezin egon, nerekin jostatu nai ez? ¿Danak lanean eta ni alperkerian? Ez, ez; ez geiago sasi-eskolik, ez geiago piperik.

Asmo ori beti gogoan euki zuan, eta beti langile porokaturia izan zan.

Erleak, txoriaak eta txakurtxoak Martxeli-nari bezela, guri ere lan egin bear degula irakasten digute. Aberats eta beartsu, txiki-aundi, aul-bizkor, giz-emakume, danok lan egin

bear degu. Alperkeriak gauz onik ez dakar; kalte guztiak, bai. Gañera, nai ta ez lan egin bear dutenak, besteak ere lan egiten dutela ikustea, gauz egokia da, ta erazago alkar maite izaten dute.

Doni Belayo

Izenak eraz ikasten ditugu; oyek esan nai dutena, ordea, jakin gabe askotan gelditzen zaigu. Aurtasunean entzundakoak, batez ere, orrela geratzen zaizkigu. ¿Nork eztu Euskalerian **Doni Belayo** entzun? Eta izen oren kon-daira polita dakitenak ¿zenbat izango dira? Irakurri, ba.

Mutiltxo onek **Pelayo** izena zuan. **Abderramen** Erégeak burukaldi batean kristauak menderatu zituan; talde aundia il zuan, eta beste asko arapatu ere bai. Auetako bat **Ermojio** apezpikua izan zan. Onek giltzapetikan irten nai zuan, kristauai lagundu ta irakasteko. Ortako, bere mendean zituan giz-emakume batzuek, Erégearen barutikoak, atzera emango zizkala Erégeari aditzera eman zion, bera uzten bazuan; eta ayek ekañi arte, berekin zuan ilobatxo bat emango ziola. Erégeak bayetz esan zion. Mutiltxo ura, ilobatxo ura, **Pelayo** zan, amar urteko ume koskora.

Moñoi batek Éregeari esan zion, Pelayo
ume bat izugarri polita zala, ta Éregeak bere-

gana ekañi erazi zuan. Apain-apain jantzirik,
mutiltxoa Éregearen aurera etoñi zan, eta au
txoratu-ta bezela gelditu zan. Bereganatzeko
asmotan, zerbait esaten asi zitzayon, baña
Pelayo-k erantzun zion: «Zuk eskeintzen diz-
kidatzun gauzak galkoñak dira, ta nere Jaun-
Jaungoikoa iraunkoña, betikoa».

Éregea losentxaka, ta eskuaz bear ez be-
zela ikutzen asi zitzayon; baña Pelayo nazkatu
egin zan, eta zorotz esan zion: Alde orti-
kan, zakuña; ire moñoi lizun-zikiñ-en bat nai-
zela uste al dek? Éregeak lagun batzuek
mutiltxoaren gana bialdu zituan, kristau-si-
nismena kendu, ta Éregeak nai bezela ibili
erazteko; baña Pelayok esan zien: Éregeari

esayozue, iltzen banau ere, emengo bizia bakarrik galduko detala, betikoa ez, eta nik betikoa maite detala. Ori entzun-da Éregea asaretu zan, ezer egingo etzuala etsi zuan, eta Pelayo izugarizko neke-oñazetan jartzeko agindu zuan. Burni, laban, kako, ta bestelako tresna latz eta zorotzak, gorputza uratzeko egokiak, ekañi erazi zituan. Dana alferrik: arpegi alaitsua erakutsi-ta, gogo aundi ta sendotasun edera agertzen zituan.

Orduan **Abderramen**-ek agindu zuan, gorputzako alderdi guztiak bana-banaka moztu, ta **Guadalquivir** ibayera botatzea. Lan ikaragarri ortan asi ziranean, **Pelayo**-k eskuak goratu zituan, gauz oyengatik Jaungoikoari eskerak emateko; ta moroi odolzale ayek, suak arturik, bereala moztu zizkaten, gero gañerako alderdiak, eta azkenean burua ere bai; ta Éregeak agindu bezela, gorputza **Guadalquivir**-a bota zuten. Kristauak ura bilatzen aritu ziran, eta arkitu zutenean, burua ta gorputza bertako bi Elizetan utzi zituzten. Au gertatu zitzayon, giltzapean iru urte t'erdi egin ezkerro. Geroz, gorputza **Oviedo**-ko Eliz batera eramana da, ta antxe dago.

Euskaldunok esaten degun **Doni Belayo**, orise da; ta bere kondaira esan ezkerro, galde-tzen det.

Gaurko ume koskor eta gazteak zorrelako gauz ederak egingo al lituzkete? **Cine** zikin-

nazkagarrietara (ta danak, edo geienak, orrelakoak dirala esan diteke) joaten diran neska-mutiltxoak ¿Pelayo-k bezela garbitasuna maiteko al dute? Ume oyen gurasoak, Cinera joatea uzten dietenak (bearbada, bialtzen) ¿kristau onak dirala usteko al dute?

Gurekin biziko da.

Beartsuak nola bizi diran jakiteak, askotan biotza uratzen du. Batzuek ain ondo, besteak beriz ain estu ta larri, ezta eraz aberatsak ezagutzea nolako egun zorotzak izaten dituzten beartsuak, eta inoiz ori ikustea gertatzen bazaye, biotza samurtuta gauz ederak egiten dituzte. Ona bat:

Migel Joñe etxe aberats batekoa zan. Bere gurasoak ondasunetan ondo zeuden, eta kristau onak ziran. Jai egun batean, Meza nagusitikan Aita-semek irten-da, eguerdi bitarte eguzkitan ibili bear zutela esanaz, bide-berian abiatu ziran. Bide bazterean bei batzuek ikusi zituzten, eta ayen ondoan mutiltxo bat, Migel Joñe'ren kidekoa gutxi gora bera, amar bat urtekoa. Oin utsetan zegoala ikusi zuan onek, eta gañera, orpo aldean oiñak oso pitzatuak zeduzkala; soiñekoa ere zañ-zaña, toki askotan zulaturik; alkandora berez zuria

zan, bañan oria zirudian, eta lepo aldean
dana zimurtua, aldatu gabez. Migel Joše'ren
aita erukitu zan eta galdetu zion: ¿Zer ari aiz
emen, mutiltxo?

—Beizai, Jauna.

—Otzak egongo aiz ba, maitea?

—Bai Jauna, bai; otzak eta goseak, Jauna.

—Noiz etori aiz onera?

—Goizean, Jauna.

—¿Ta Mezik ez al dek entzun?

—Ez Jauna; ez naute bialdu-ta, Jauna.

—Ta bazkaldu ¿emen egin bear al dek?

—Jan det, Jauna; talo ta urdai puska bat
eman dirate etori naizenean, eta bereala jan
ditut, Jauna.

—Goizean ori jan badek, beriz ere zerbait
jango ukek?

—Bai, Jauna; izan ezkero, pozik, Jauna.

—¿Izena nola dek?

—Marfelo, Jauna.

—Nongoa aiz?

—Eztakit, Jauna.

—Nongoa aizen eztakikela?

—Ez, Jauna; Umezurtz-etxetikan ekañi nin-
dutela esaten dirate-ta, Jauna.

—Gurasoak zein dituken ere eztek jakingo,
ba?

—Ain gutxi, Jauna.

Geyago galdetzeko biotzik etzuan izan: ba-
ren osoa samurtu zitzayon, eta Agur ere esan

gabe, bere semetxoarekin aurera joan zan. Oni ere begiak busti egin zitzaizkan, eta larritasuna ito zuanean, aitari ala esan zion: Aitatxo, mutiltxo ori ikusi-ta gauza bat gogoratu zait.

—¿Zer, ba? esan zion aitak.

—¿Zer? Nik soiñeko asko baditut, eta orrek bat ere ez; nik jan ugari ta ona izaten det, eta ori, gizarajoa, goseak egoten da; ni ikastetxera joaten naiz eta asko ikasten det, eta orrek eztu ezer ere jakingo. Nik nere gauzen erdiak pozik emango nizkake, ta Marfelo ori nerekin ikastetxera eramango nuke ¿naiko al du berorrek?

—Bai, enetxoa, bai; pozik alaere. Ori bera gogoratu zaidak neri ere, ta bereala esan bear zioagu.

Bertatikan etxerontz bira egin zuten, eta Marfelo lengo tokian zegoan. Migel Joñe-ren aitak esan zionean zer erabaki zuan, totel-totel bezela geratu zan, entzuten zuana ezin sinistuz. Gero eskerak emateko belaunikatu zan, eta Jaun aren eskuari muñ-egitean, negar-malko ugariz busti zuan.

Aurera koan, ondo jantzi-ta ibiltzen zan eta bear zuan guztia izaten zuan. Eta egokitzen zitzayon guztietan, gertatu zitzayona esaten zuan, bere ongileen erukitasun eta biotz ona goratuaz.

MANUEL GONZÁLEZ GARCÍA

Txorien kabiak.

¡Bai biotz gogofakoak ume batzuek! ¡Odol-
zaleak benetan! Odolzalekeri ori gauz asko-
tan agertzen da, baña batez ere txorikume ta
kabiak nola erabiltzen dituzten ikusi-ta. Txo-
rikumeak jayo badira, kabia ta dana artu-ta,
etxera edo lagunetara eramaten dituzte, es-
kuetan artu, alkarri eman, ankatik eldu, zin-
zilik jari, lurrean utzi, ibili erazteko bultz egin,
katuari erakutsi, anka batean lokañitxo bat
ipiñi..... azkenean, oin azpian ustegabeen aña-
patu, edo katuak jan, oraindikan bizirik da-
goala. Txorikumeak jaio ez badira, añautzak
kabitik ateratzen dituzte, eskuetan erabili, oz-
tutzen utzi, nolakoak diran edo txorikumerik
ote guten ikusteko autsi, itz batean, danak
ondatu. Kabia utsik badago, añautzik gabe,
berak jostatzeko artzen
dute, ta bereala uratu. ¡Ori
lan ederra!

Orelako gauzak egitea
astakeri aundia da. Jaun-
goikoak txoriai esan zien:
Aunditu zaitezte, geitu zai-
tezte, ta lurbira bete eza-
zute. Egaztiak, Jaungoi-
koaren esan ori begira-
tzen diotela, beren kabiak
egiten dituzte, añautzak jari ere bai, eta umeak

jaiotzen diranean, maitetasun aundiz azitzen dituzte, berak gero beste ainbeste egiñaz, lurbira betetzeko. Orain, ba; Jaungoikoaren aginduari eragozpenak jartzea ¿ez al da astakeria? Bai, ta ez txikia.

Gañera ¿kalte egiten al digute txoriak? Ez; guztiz bestera, on aundiak: kayoletan dau dela, etxeak alaitzen dituzte, ta askotan burutik gogo txararak kendu ere bai; soro-landazelai-basotako langileai ori bera egiten diete, bakartasun artan luzaro egon bear izaten dutenean; aizean dabiltzan euli txar eta eltxo zorotz, askotan ozka egiten digutenak, txoriak jaten dituzte; landare ta zuaitz ostoe-tan ibiltzen diran arak, berak kentzen dituzte; nekazarien lan luze-gogorak ondatzen dituzten zomoroak, asko ta asko geitu ta zabalduko lirake, txori batzuentzat jan bikain eta gozoa ezpalira. Ora nolako onurak dakartzkiguten txoriak.

Azi ta landareak ondatzen dituztela, zenbait aldiz esaten degu: baña gaitz eta onak zearo ikusi-ta, gaitzen aldean onak askoz geiago ta obeak dirala, oso eraz ezagutzen da. Txoriak jaten dituzten zomoro, euli, eltxo, mamuru, amearma, arak eta abar biziko balira ¿non egongo lirake azi ta landareak? Txorikume, arautz eta kabiak ondatzean, gure kaltean gabiltza, ba.

Baña, batez ere, ori egitean, kaskar eta

koldararak gerala erakusten degu. Etsai sendoren bati erasotzen diogunean, bizkor eta indartsuak gerala ezagutzen da: bañan indar gabeko txoritxo batzuek orela iltzea, doilorkeri aundia da. Otsoak, artzak, basurdeak, zakurak, katuak eta orelakoak, ortzetan indarra izaten dute. Egazti aundiak mokoan eta atzaparetan; oregatik aranoa, zapelatz, mirua ta orelakoak bildurgarriak izaten dira. Suge gori, armearma, erle ta zomorro batzuek pozoitsuak dira, ta beren estutasunetan eztenak zaitzen ditu. Txori gizarajoak indarik ezertan ez dute, ta oregatik erukariagoak dira. Gañera, berak asmo txarik ez dutelako, besteak ere ez dutela uste dute, ta beren kabiak non nai ipintzen dituzte, edozeñek eraz ikusteko tokietan.

¡Umeak! Txorikume, arautz eta kabiak maitatu; uratu ez: odolzaleak izango zinateke-ta. ¡Ume txiki etzeratenak! beste ainbeste egin, eta ayek zaitu: Jaungoikoak ala nai du, txoriak on aundia egiten digute, doilorak izango zinateke ori ez egin-da.

Odolzalekeria, bai.

Mutiltxoak (eta askotan mutiltxo aspaldi izan ziranak ere bai) txorikume, arautz eta kabiak nola ondatzen dituzten esatean, odolzalekeria aitatu degu, bañan aitatu bakarrik. Aretaz ikusi bear dan gauza da, ordea, ta oregatik begiraldi bat zearoago eman bear diogu.

Ume batzuek txorizaleak izaten dira, ta txorikume-kabiak arapatzen dituztenean, ezta oiek ondatzeko izaten; guztiz bestera, pozik aundiena gauz oietan izaten dute; beren griña ori izaten da, ta laster ezagutzen zaye. Orelakoak txori'ren bat arapatzen badute, aretaz

artu ta min eman gabe etxera eramaten dute; zapi batzuek berotu, aietan sartu, ta su ondoan jartzen dute; ura, esne, ogi-mami, edo oien antzeko gauz'en bat ematen diote, ta indartzen bada, pozak zoratzen jartzen dira; goizean goiz, txoria ikustera; otorduetan, onen-onena txoritxo arentzat, aora jaten ematen diote, eskuetan artu, ondo ezi, kayola berian jari-taleyora atera..... orelako gauzetan aritzen dira: iltzen bazaye, beriz, ¡ura naigabea! zenbait aldiz negar eta guzi egiten dute.

Baña ¿beste batzuek? ¡Aien biotza ikusi

bear da! edozeñek esango luke txoriai min
 ematen poz artzen dutela. Alegiñak egin-da
 txoriak beren kabia moldatzen dutenean,
 arautzak egiten dituzte, ta egun batzuen bu-
 ruan txorikumeak jaiotzen dira. Antxe ikusi-
 ko dituzute guraso aiek, umeak bazkatzen
 nola saiatzen diran. Bata bazka bila joaten
 danean, bestea umeen gañean egongo da,
 zaitzen eta berotzen dituala; ta ura etortzen
 danean, kabian egon dana joango da, egu-
 rastutzero, jatera, ta umeentzat jana ekartze-
 ra. Txandaka oréla ibiltzen dira, aotik aora
 jaten ematen diete, txorikumeak eder-ederak
 egiten dira, ta oiek ala ikustean, beren gura-
 soak atsegin eta pozez betetzen dira.

Usterik gutxienean, mu-
 tilxo trakets-biurí bat
 agertzen da, txori aiek
 non sartzen diran ikus-
 ten du, poliki-poliki alde-
 ratzen da, sasian buru ta
 besoa sartzen ditu..... ¡ka-
 bian zegoan txoria kañ-
 sika dijoa! zer gertatzen
 zayon eztaki; beste sasi
 batean gelditu-ta, mutil-

txoaren lana ikusi nai du; onek kabia bada-
 rama ta txorikumeak ere bai. Kañasi aiek
 entzutean, laguna etorí da, ta gertatutako
 guztia oni esaten dio. Biren kañasiak bate-

gin-da, eruki eskatzen dute ¡bañan alperik!
¡Ura naigabea!

Ez ori bakarik: kabitikan atera-ta, txorikumeak eskuetan artzen ditu; oraindik samurtxoak diralako, eskuak estutzean min aundia artzen dute; lurrean utzi-ta, oztutzen dira; bi egal-muturretatik eldu-ta, nolako luzeak diran ikusteko, zinzilik eukitzen ditu; egan ote dakiten ezagutzeko, goi-gora botatzen ditu, ta lurara erortzen dira; iges egingo diotelako bildurak, ari batez anka lotu-ta eukitzen ditu; lumak zañetik ateratzean karasi-adiak egiten ote dituzten ikusteagatik, batzuei luma guztiak banan-banan kentzen dizkie..... Txorikume aien ait amak ori ikusi-ta, naigabez ezin egon dira; mutiltxoaren inguruan txiu-txauka dabiliz; laritasuna geroago ta aundiagoa da; umeaz erukiturik zernai egingo luteke, baña lagundu ezin..... Ori guztia egin-da, mutiltxoa etxera joaten da; katua eiztaria dan edo ez jakiteko, beste txorikumeren bat aren aurrean lurrean utzirik, bera gorde-ta gelditzen da, ta ura alderatzen danean, ariaren bidez txorikumea beregana arastaka ekartzen du, bañan ori bein eta beriz egitean, katuak tranku aundia egin-da, txorikumea arapatu ta jan egiten du. Oñela guztiak ondatzen ditu.

¿Ez al da ori odolzalea izatea? ¿Zer geiago egingo luteke piztiak? ¡Bai biotz gogorako mutiltxoa!

Jaiegunak Jaungoikoarentzat.

Zoritxar eta naigabe, neke-laritasuna besterik ikusten ez dala, askotan esaten degu. ¿Orelako gauzak beti gertatu izan dirala esango dirazu? Egia da ¿bañan orain aiña? Ez noski. ¿Ain aundi ta ikaragarriak? Nekez. ¿Zeri emango diogu, ba, aitzakia? Beste gauz batzuek ere izango dira, zer esanik eztago: baña jaiegunetako lanaz Jaungoikoari ematen zaion ostiko ta naigabeak, nondik edo andik lertu egin bear du; zitalkeri oren ondorenak nola edo ala agertu bear dute. Kristauak gai ontan ezin esan alako oztasun eta zabarkeria erakusten dute, geroago ta geiago, batez ere eri aundietan.

Jaungoikoak agintzen digu, zazpian bein egun bat Beretzat utzi dezagula, ta egun ortan lan egitea debekatzen digu: ori igandea da. Gañera, gure Ama Elizak beste jaiegun batzuek jaiak dauzka, ta oietan ere lanik ezin egin degu. Ori guztia agindu-ta daukagu, bañan eztegu egiten.

Jai-igandetan lan egiten dutenak aitzakiak ateratzen dituzte, bear-beara bakarrik egiten dutela esanaz, baña puskan-puskan oitu egiten dira, ta gero, jai ta aste egun guztiak berdiñak. Batean, abereentzat belar beria bear

dutela; bestean, urango egunean saltzeko era-
 man bear dituzten baratzeak; orain, sukal-
 derako egura; gero, gurdiak duan autsi txiki
 bat; gaur, etxea ondartu; biar, oial batzuek
 bederik garbitu. Gauz oiek egiten dira ¡jaki-
 ña! jai goizean, eguerdi arte; bazkalondoan
 lo, gero ondo jantzi ta ostatura, sagardotegira,
 lagunetara. ¿Noiz arte? Ezta eraz jakitea; etxe
 oietan ordua entzuten ezta-ta..... ¿Emakumeak
 beriz? Jai aratsaldetan sail bat bildu-ta, zer-
 bait egin bear dutela esaten dute; truke'an,
 mus'ean, briska'n, edo bestelako joku'ren ba-
 tean ari bear, geldirik egongo ezpadira.....
 Goizean ala, aratsalde-gabea ola, lan txi-
 kietan asi, aundiagotan oitu, gero zabartu,
 urangoan lotsa galdu, azkenean biotza go-

gortu ¿oien
 guztien on-
 doan zer?
 Orain ikusi-
 ko dezu.

Eri batean
 gizon bat ba-
 zan (danak
 Jai-erdi esa-
 ten zioten)

igandero lan egiten zuana, eguerdi arte bein-
 tzat: beti zer edo zer izaten zuan egun oietan
 egiteko; emazteak arpegian saritan ematen
 zion; auzokoak ere nolabait adierazten zioten;

lanean asi-ta, Mezak maiz samar iges egiten zion; aratsean beriz, berandu arte sagardotegian edo ardoteagian, patxara ederean. Eriko Apaiz Jaunak ere, bein baño geyagotan esan izan zion, ori gauz itxusi ta txara zala, ta nola nai ote zuan Jaungoikoak bere etxe ta gauzak bedeinkatzea, ta Jaungoikoaren laguntzik gabe nola gertatu bear zitzazkan ondo, ta alako batean Jaungoikoak zigorada aundi'ren bat emango ziola. Jai-erdik lotsik gabe erantzuten zion:

—Jauna, jan ere egin bear degu-ta.... jan bear duanak, beriz, irabazi egin bear.... lan egin gabe irabazirik eztago-ta....

—Besteak ere jango dutela uste det nik, ba, —erantzuten zion Apaiz Jaunak, eta ez dute jai-igandeetan lan egiten.

Zer erantzun jakin gabe geratu aren, ez Apaiz Jaunaren, ez eta beste inoren esanetara etzan jartzen: **Jai-erdik** beinere jai osorik ez.

Jaiegun batean, oi bezela, eguerdi arte lanean aritu zan. Bazkal ondoan lotara joan zan, eta gañerako guztiak sagastira, andik Elizara joango ziralda esan-da. Elizako aldia egin ondoan etxera zetoze, ke aundia somatu zuten, eta lasterka zetozen bati surik ote zan galdetu-ta, beren etxea iya-iya ere egin zala ikasi zuten. ¡Aien adiak! ¡negarez eta karasika gelditu gabe! Ezkilak bereala asi ziran, auzo ta urutitik gizaseme asko bil-

du zan, alegiñak egin zituzten ura ekartzen eta abar, baña dana alperik. Suak bereala indar aundia artu zuan, eta inor konturatu baño lenago, dan-dana geldo egiña geratu zan.

Jai-erdi gizarajoa lo zegoan, eta nonbait esnatu gabe ito zan; beintzat itxura alakoa zedukan. ¡Apaiz Jaunak esaten zion zigoñada etori zitzaion! ¡eta jaiegunean gañera!

Askotan ikusten degu....

Aur eta gazteai askotan esaten bazaye ere, berak ikusten ez dutena ez dute sinistu nai izaten. Gauza batzuek irakurgai eta ikastetxeetan ikasten dira; beste batzuek ordea, urteak irakasten dituzte, ta urteak igaro gabe jakin nai izatea alperikakoa da, ta arokeri aundia gañera. Oregatik maiz ikusten degu, neska-mutilai gauza negargarri bat gertatzen zayela. Aurtasunean oso onak izaten dira; urte batzuetan gaitzgabeak eta zintzoak: baña zerbait azitzen diranean, okertzen asten dira; aurtasunako oitura onak uzten; bide zuzenari iges egiten; biurkeritako lotsa galtzen; bide lizun-zikiñetan sartzen; azkenean, deabruaren antzekoak ikusten ditugu, berak gaizki ibili ezezik, beste guztiak ere oñelakoak jartzen sayatzen dira-ta. ¿Zerk uste dezute kalte ikaragarri ori egiten diela? Aingeru aien biotz

ederak ¿nork ondatu ditu? Lagun txar bategi; onelakoak egiten du deabruak baño kaltegeiago. ¿Nola ori? Deabrua itxusia da, bildurgaria da, ta oregatik alegiñean iges egiten diogu, eztegu arekin egon nai izaten: lagunak beriz, pozgarriak dira, gure kidekoak geieñean, gure antzekoak, askotan auzokoak, ganiñera losentxariak; itz batean, gu aiekin ibiltzeko egokiak: amua, ordea, gorde-ta daramate, ta berak ezagutu gabe. Gu baño zara-goak gauz auek ezagutzen dituzte, bañan eztegu sinisten; gurasoak otsegiten digute, ta ez diegu aretarik ematen ¿Gero zer gertatzen da?

Emili zan neska bat zintzo-polita oso. Bere amak gauz on asko irakatsi zion, batez ere eliz gauzak, eta izanik neska argi-argia ta biotz onakoa, ortara jarri zan. Amazazpi urte bete-ta, lagun artu zuan auzoko neska, bere kidekoa, bañan arin-txoraska. Arekin ez ibiltzeko amak maiz esaten zion, baña neskak gogokoa zuan, eta utzi nai ez. Amak, bildura eman naiean, laguna bezelakoa jarriko zala esaten zion, arekin ibiltzen bazan; bañan Emilik ezetz erantzuten zion, gauzak atzekoz-aurre gertatuko zirela, berak laguna ohea jarriko zuala. Eztabaida ortan saritan aritzen ziran, bañan amak geroago ta argiago ikusten zuan bere alabari lagun ark kalte aundia egiten ziola. ¿Zer egin, ba?

Sagar eder batzuek erosi-ta, etxera eramant zituari. Emili sagarzalea zan oso, ta amari eskaka asi zitzayon. Amak, berariz, etzion eman nai izan, eta biak onelako izketa egin zuten.

—Amatxo, sagar batzuek neretzat ¿e?

—Ez, maitea; txit ederak ditun, urut-uruti-koak, eta oso garesti zeuden; Andre Marie-tan osab-izebak eta abar etortzekoak ditun, eta orduko bear zetiñagu.

—Ori bai, baña bi edo iru auek beintzat neretzat, ezin iraungo dute, usteltzen asiak daude-ta.

—¡Bai, zera! bestzak onak izan ezkeror, ez ditun ustelduko: bestelakoak balituzken, egingo ituzken ¿bañan auek? etzegon bildurik.

—Bai, e? Eman nai ez ditelako aitzakia; baña gero ikusiko du: oiek galduko dira, ta beren ondokoak ere bai ¿nola ez, ba?

Ori ortan gelditu zan, eta amak sagar guz-tiak giltzapean gorde-ta euki zituari. Egun batzuen buruan, zerbait bear zuala-ta Emilik amari giltza eskatu zion, eta sagarak zeuden gelara joan zan. Sagarak ikusi bezin laster, ara alderatu zan, eta danak erdi usteldurik somatu zituanean, amari bereala oju egin zion:

—Amatxo, amatxo ¿ez nion nik esaten? ora sagarak, danak usteldu-ta daude. Nik

esan bezela, txarāk kendu izan bagenitu, etzan ori gertatuko.

—Ez, enetxoa, ez, ezukenan gertatuko; nik ere banekiñenan ori, ederki alaere....

—Etzuan, ba, lengo egunean ala esaten....

—Ez, ez niñenan ala esan; erořek, ire begiz ikustea nai niñenan-eta. Begira, maitea: sagar onai gertatu zayena, txarēn ondoan egon ditunalako, iri ere gertatuko zain, lagun txoraska ořekin ibiltzen baaiz. Ori aditzera eman nai niñenan, eta ire begiz ikusi den: ikasi ba.

Amak ořela irakatsi nai izan ziona, Emili-txok gogoan ondo artu zuan; lagun kaskariña bereala utzi zuan; bera bezelako bat artu zuan, eta izen garbi-ona beti izan zuan.

Danak balekite.....

Umeak askotan bizi ta biurñak dirala egia da, ta oiek geldirik egon erazitzea zaila, edo erdi eziñezkoa, dala ere bai: bañan aitor-tu bear degu ere, jakiñeztasunak asko egiten duala, ta umeak batez ere, geienez gauz onak nola nai egiten dituztela, oien bikaintasun edera ezagutzen ez dutelako.

Eri batean bi mutil koskor baziran, oso zintzoak, Lorentxo ta Agustiñ. Batez ere elizan oso ondo egoten ziran. Beren lagunak, elizan basoan bezela ibiltzen ziran; baña berak geldi-geldirik, begirapen-añet aundiz; zurezkoak zirala edozeñek esango zuan, urutitik ikusi ezkerro.

Igande batean, atzeriko gizon bat etorri zan, eta Meza nagusia joan zan. Bere aurtxoan mutiltxo aiek jari ziran, eta gizon ura txit ariturik utzi zuten ¡ain ederki egon ziran Meza osoan! Elizatikan irten ziranean, mutiltxo aiekin izketan asi zan, eta Mezan ain ederki egon ziralako, goxoak erosteko txanpon batzuek eman zizkien. Ori ikusi-ta, ume asko bildu ziran, baita umeak etziranak ere, ta gizon ark, esandako biai galdetu zien non ikasi zuten, edo nork irakatsi zien elizan orela egoten. Orduan Lorentxok erantzun zion: Jauna, jai aratsalde batean, amak elizkizun batera ekari ninduan. Aldare nagusia zerua zirudian ¡ain txukun eta apain zegoan! Tximist-argi ta lore-sortak; argi-ontzi ta ispi-luak; usai gozoko belar lodi ure ta zilarrezko lore-ontzi ederetan; bestelako apaingari batzuek, urdin, gorri, ori, zuri, margo askotakoak; danak txukun-politak, danak distiatzaile-zoragariak.

Jaun-aundia agirian jari-ta, Agur-saila esan zuten, eta soinu-eresi baten ondoan, Apaiz batek itzaldi gozo bat egin zuan. ¡Ura iztun bikaina! ¡Bai euskara garbia! Pozak zoratzen euki ninduan ni beintzat. ¡Ark esan zituanak! ¿Nola esango ditut nik?

Jaun-aundia agirian zegoalako, gai oni dagozkanak azaldu bear zituala esan zuan. Gure Jesus maitea egunean-egunean gugana

etortzen dala ta aldarean egoten dala, ederki aditzera eman zigun. Gañera, beste gauz bat nik beñere entzun izan ez nuana; au da, Apaiz Jaunak ez dutela Meza ematen. ¡Ayek dardarak nereak, ori entzun-da!

(¡ Ene! ¿Zer egiten dute, ba, aldarean dandenean?—esan zuten danak batera—)

Jesukristok ber-berak ematen omen du Meza, ta Apaiz Jaunak Jesukristoren ordezkioak dirala esan zuan, eta ortako Krisostomo Donearen itz batzuek oso politak ere bai. (1)

(¡ Oooooi!! ¡ oriñe gauz edera! —esan zuten danak beriz, oso ariturik—).

Ez ori bakarrik: Trento'ko Eliz-Batzaireko gauz eder batzuek esan zizkigun, aien bidez garbi-garbi aditzera emateko, Jesukristok Gurutzean egin zuana ta Meza'n egiten duana, biak bat bakara dirala; Gurutzean, odola isuriaz, Bere Burua eman zuana Ber-Bera, orain Apaizen bidez, odola isuri gabe, Bere Burua Meza'n ematen duana dalako. (2)

(Au entzundakoan, biotzak samurtu ta begiak busti egin zitzaizkien; eta etziran ezer esateko gauz izan).

Beste gauz batzuek ere, izugarri politak, esan zituan, eta Meza aiet'aundiz entzuteko asmo sendo-sendoa orduntxe artu nuan,

---

(1) 8 Hom. in Matth.

(2) Trid. sess. XXXII—c. 2.

baita al detan guztietan Meza entzutera etortzeko ere.

Ama-ta etxerontz abiatu giñanean, Agustini bere amonarekin zijoala bereala ikusi nuan; eta orrek ere, nik bezela entzun eta nik bezela asmoa artu zuan, eta gañera, lagun aundiak egin gera.

Entzun zioten guztiak, ariturik, asmo ori bera artu zuten; eta gizon ark, orduan ikusita entzundakoa toki askotan esan du, ta beriz ere, askotan aitatuko duala uste izateko da.

Berandutxo, berandutxo...

Lañoak gure inguruak betetzen dituanean, eztegu ezer ikusten: biotza samurtu-ta, begiak malkoz bustitzen diranean, nekez ikusten dana ere, ezta dan bezelakoa agertzen: lauso'ren bat begietan sortzen bazaigu, gutxi ikusten da (izan dutenak esaten dutenez) eta gañera zuri-antzekoa: zerbait ikusi naiean eguzki aldera begiratzen badegu, onek ez digu utzitzen gauzak ondo ezagutzen..... Gure buruaganako zalekeriak, ori guztia egiten digu: batzuetan gauzak aunditu, besteetan beriz, gutxitu egiten dizkigu: besteena, danik bikain eta ederena bada ere, kaskara balitz bezela goi-beratzen degu; ta gurea, danen

esanez paragarri ta zarpaila bada ere, izaretan ipiñiko degu. Itxuturik bezela gelditzen gera, ta zalekeri txar orek nai duana besterik ikusten eztegu. ¿Ta gero? Gaitz orek ¿nolako ondorenak ekartzen dizkigu?

Eri batean gizon bat bazan, bere gauzak beti asko goratzen zituana. Umeengatik zer edo zer esaten bazan, bereak beti lenengo tokian jari bear zituan, edo edertasunean, edo ontasunean, edo zintzotasunean, edo era guztietako trebetasunean. Abereak, egaztiak, lur eta soroak, uztari ta ipurukoak, eriko tresnik onenak, eztago zer esanik. Eguraldiak asma-tzen, azi ta landareak berezten, noiz erein, noiz aldatu, noiz joatu, noiz bildu bear ziran, eta gauz oiek nola egin bear ziran, etzioleta inork ere eramaten esaten zuan. Itz batean, bera ta bere gauzak beti goi-goiean jari bear izaten zituan; eta ala etzanean (zerbait esaten bazioten) zer edo zertan gogor egiten bazioten, suak artu-ta zernai erantzuten zien. Orelakoa zalako, danak bere gisa utzitzen zuten, eta gauzak gaizki gertatuko zitzaizkala ezagutu arien, etzioten ezer ere esaten. Noizbait konturatu zan, gertaldiak iztun bikañak dira-ta: bañan orduko berandu zan. Ona eimen argitasun edera eman zioten gauza batzuek.

Zakur eder bat bazuan, eta beti esaten zuan ura bezelakorik inguru ayetan alerik ere et-

zegoala; zakurako, rdea, akats aundi bat bazuan; ardizalea zan, eta artzaiak aŕenkura aundiak ateratzen zituzten zakur arengatik, ardi-bildotx asko itotzen zitualako, odola edan-da.

Lagun batek zakuraren akats ori esan zion, eta artzaien aŕenkurak ere bai; baŕan etzion sinistu nai izan. Esan zion, gaŕera, lagunak, akats ori kentzea zaila etzala, zakura gaztea izan-da; ta erantzun zion, gauz oiek esaten zituztenak ezin-ikusi aundia zutela, ta zakura ain edera izatea ezin eraman zutela. Badakit nik, bai, esaten zuan maiz, oiek zer duten.

Eiztariak oso zakurzaleak izaten dira, ta oietako batek zakuragatik bi ontzur eskeŕi zizkan. ¡Bai zera! erantzun zion; lau ere zakur onengatik noiz nai emango dizkirate: eztezu bi ontzuraŕean eramango. Ori entzun-da, eiztariak etzion begiratu ere geiago zakurari, ta artan geratu zan. Geroz, zakuraren akats ori zabaldu egin zan, eta bera edera bazan ere, eroslerik batere etzitzayon jabeari agertu.

Egun batean, zakura etzan etxera etori. Auzo-baztar guztietan galdezka asi zan, baŕan etzioten iŕon ere zakuraren aztarnik ematen. Bat edo batek eramana izango zala, ostuta, bereala gogoratu zitzaion: ezin-ikusi aundia ziotela baizekian, ba. Baŕan etzan alakorikan izan. ¿Zer ba? Basoan arkaitz aundi bat bazan, eta beko aldean bildotx eder bat eta

gure zakura, alkarren ondoan, biak ilak, lertuta, agiri ziran. Orduan danak ezagutu zuten gertatutakoa: bildotxa arapatu naiean, aren atzetikan lasterka joan zan; bildotxak iges egiten zion, lasterka ere, ta arkaitz muturera iritxitakoan, gelditu eziñik, biak amilka erori egin ziran, eta biak oso ondaturik geratu ziran. Orá, zakuraren jabeari gertatua: bañan ori utsa da, bestela ikusi bear izan zuana gogoratu-ta. Entzun, irakuri ondo.

Seme-alabak aro-aroak zituan; aitagandik ori besterik ikasi etzuten-da. Beti seme-alabak aitatzen, beti goratzen, beren alde itzegiten, besteak baño geiagokoak egiten... asko arotu egin ziran. Emaztea oso ona zuan, eta onek itzal aundia egiten zien, bai seme-alabai eta bai auzoko guztiai; bañan il egin zan, eta gure gizon aroak bere burua ezagutu bear izan zuan. Auzokoak etzioten aretarik ematen, eta bestela oitu-ta zegoalako, bařena kiskaldu egiten zitzaion. Seme-alabak aitarekin ezin bizi ziran, aspertu egin ziran-da: oregatikan batzuek itxasoz joan ziran; besteak mořoineskame jaři ziran; batek lantegian irabazten zuana beretzat gelditzen zuan, auzoan ostatuz jaři-ta; zařena ezkondu egin zan, aita alde batera utzi-ta... Aita gizarajoak eskean asi bear izan zuan, eta goiz batean estalpe batean gorputz arkitu zuten.

Arokeriaren ondorenak zapaldu egin zuten,

orduan bere erokeria ezagutu zuan, baña berandutxo.....

¿Nola gogoratu?

Guk alde batera begiratzen degunean Jaungoikoak bestera begiratzen badu, gure alegin guztiak alperrikakoak izango dira. Gure asmo, gogo ta gauzak aundiak ezin izan dira, gu txikiak geralako; ta etorkizuna nolakoa izango dan ezin jakin degu ere, buruko argi-indara utsa dalako. Baña Jaungoikoa bere gauza guztietan neurigabea da, ta bere asmoerabakiak ezin ezagutu ditugu guk, gure indarren gañetikakoak diralako. Ori egunean-egunean ikusten degun gauza da.

Moises'i gertatuak asko irakasten digu. Belara bezela geitu-azi ziran *Israeldar*ak *Faraon*'en barutian. Errege onek on aundiak artu zituan *Jose*'ren bidez, bañan etzituan gogan eukitzen, eta *Israeldar*ak uratzen eta ondatzen sayatzen zan. Asmo oni begiraturik, lege zorotz bat eman zuan, au da, mutiltxo guztiak, jaio bezin laster, il erazitzea. Etzuan, ordea, bere gogoa bete: zenbait gurasok beren ume-txoak gorde egin zituzten isilikan, *Faraon*'en mendekoak etzituzten arapatu, ta bizirik geratu ziran. Oietako bat *Moises* izan zan. ¿Nola gertatu zan ori?

Moisés jaio zan; bere amak, eder-edeña zala ikusirik, gorde egin zuan; bañan iru ilabete igaro-ta bildurtu egin zan, Ijitoarak okertxo ori nondik edo andik ikasiko zutelako, ta ori ala izan ezkerok; ama-semek bizia galduko zutela ziur-ziur bazekian. Gañera, Agintariengana berak eramaten bazuan, bere burua salatzen zuan, aña jaio beria etzala bereala ezagutuko zutelako. ¿Zer egin, ba?

lizko saskitxo batean aña sarturik, al zuan

ondoan moldatu zuan; pike ta biskaz inguru guzian azaletik saskitxoa gantzutu, ta ibai baztarako intsusetan utzi zuan, bere alabaxoa, amar-amaika urteko neska, gertu samar gelditzen zala. Ibai oni **Nilo** esaten zioten.

Eregearen alaba bere neskamiekin ibaiera

etorri zan, busti-aldi bat egiteko asmoan. Saskitxoa intsusetan ikusi zuanean, zer ote zan ikusteko, neskame bati saskitxoa ekañi erazi zion, eta idikirik, aña ikusi bezin laster esan zuan: au Hebreotañena da. Alaere, añaaz erukitu egin zan, negaiez zegoalako, ta etzuan ibaiera bota nai izan.

Neskak ori guztia ikusi zuan, eta alderaturikan, Éregearen alabari esan zion ¿nai al du nik emakume'ren bat ekartzea, aña ori azitzeko?

—Bai, zoaz; erantzun zion ark.

Neska bere amagana joan zan, eta au etorri zanean, **Faraón**'en alabak esan zion: aña au artu ezazu, ta ondo azi: lan oñen saria nik emango dizut. Pozik artu zuan amak bere semetxoa (berea zala esan gabe), ta azi zuanean atzera eramane zuan. Éregearen alabak semetzat artu zuan, eta **Moisés** izen eman zion. Izen onek, **Uratik** atera nuan esan nai du.

Oná, ba, Jaungoikoak gauz'en bat egin nai duanean, nola egiten duan. **Faraón** Érege gaizto-beltzak Jaungoikoaren eña uratu nai zuan, eta Jaungoikoak Érege onen beraren alaba artzen du, aitaren eskuetatik Moises ateratzeko, izanik au Jaungoikoak berezitako gizona Bere aldekoai argitasuna emateko, ta egin bear zutena irakasteko: ta ori guztia, neskak berak ere zer egiten zuan jakin gabe.

Lenago esan deguna: gizonak alde batera

begiratzzen duanean Jaungoikoak bestera begiratzzen badu, gure alegiñak auts utsa.

Jakin-miña

Jakin-miñik eztuan giz-emakumerik eztago. Gutxi edo geiago, danok zerbait badegu. Batzuek besteak bañon otzagoak agertzen dira, ta ezerk ere berotzen ez dituala esaten dute: alaere, ori sinistu ezin da, gauzak bestela itzegiten digutelako. Baña sinisten badegu ere ¿zenbat izango dira oiek, bestelakoen aldean? ¡Oso gutxi! ¡ain bakan ikusten dira! Bestera, dana jakin nai dutenak asko dira, geien-geienak. Gertalditxo bat ikusi dezagun.

Iñabel zan neska bat, dana guztia jakin nai izaten zuana. Ortarako zenbat eta nolako gauzak egiten zituan esatea, zaila da; obeto esateko, eziñezkoa: onuntz eta aruntz begiratu, ikusten zituan guztiai galdetu, joan, etorri, emen sartu, an ere bai, etxean ezin egon, leyo batetik bestera ibili, lana artu orduko utzi, gurasoak beti asare... oñela ibiltzen zan beti: bañan edera gertatu zitzayon bein. Ona nola.

Igande batean, aita Meza nagusira joan zan, eta etxerakoan, pardeltxo bat ekañi zuan, txit polita ta oso ondo bildua. Bazkal ondoan lo-

tāra joan zan, eta ama auzora, mandatu bat egiten. Pardeltxo artan zer zegoan ikusi gabe etzegoan ondo Iñabel ¿zer egingo du, ba? Inork ikusi gabe, iñil-iñilik gela nagusira joaten da (pardeltxoa an zegoan-da), ta au idikitzen asten da. Gañeko estalkia kendurikan, ontzi aunditxo bat agertu zan, eta oni ere estalkia kendu nai izan zion: bañan ori egitean non-bait indar geiegi egin zuan, eta estalkia bere lekutik irten zan, baita erleak berenatik ere.

¡ Ura ikara ! Ontzia itxi nai zuan, estalkia ordea, bere tokian ezin moldatu; pardeltxoaren gañean zapi bat ipiñi zuan, bañan alpe-rik, erleak jostailu irteten ziran eta ezin menderatu: asko ziran eta eunka inguratu zuten: igeska asi zan, bañan erleak jaraitzen zioten, neska gajoa erotu-ta bezela utzirikan: uñatu naye an esku biaz jotzen zituan, bañan orduan ta biziago erasotzen zioten, eta lan aundiagoa ematen. Ozkak masailean, ozkak sudurean, ozkak ezpañetan, bekain, lepo, belari, eskuetan, Iñabel gajoa baztangak joa bezela jari zuten, azi-azi egin-da.

Ori guztia iñilik gorde naiko zuan; baña ¿nola? Ezin zan; iñola ere ez; ¡ au lana ! Orduan negarez eta karasika asi zan, eta nai ta nai ez gertatu bear zuana gertatu zan. Aita esnatu ta jaiki egiten da; amak bere alabaren adiak auzotikan entzuten ditu ta bereala etortzen da: etxekoak eta auzokoak danak biltzen

dira, zer esan edo egin ez dakitela: begietatik sua darie gurasoai, neskaren txatxukeria ta izango duten naigabea gogoratu-ta, bañan ala ikusi ezkeror erukitu egiten dira ¿nola ez? Gañerakoak ere, oso kupiturikan, esaten zuten: ¡Gajoa Iñabeltxo! ori guztia bere eruz du, egia da; bañan ordaña ere, edeña artu du

Aitak beste gauz batzuek zituan buruan. Beretzat naikoa du, zion, baña guri ere ! ezti-gu txara egin! Eta ala zan. Nagusia aratsalde artan bertan etortzekoa zan, erle gauzetan asko zekian Jaun batekin, erletegi berri bat jartzeko. Jaun ark lan aundia izaten zuan, eta oregatik, gaberako etorri ta, urango goizean goiz erletegia moldatu ta, beste erri batera nai ta nai ez joan bear zuan, batzarea zuten-da. Asmo oiek guztiak uratu-ta gelditzen zitzaizkien, eta nagusia oso zorotza zala gogoraturik, bere artean esaten zuan: gure nagusiaren muturtxoa ¡ikustekoa izango da!

Izan ere bai. Jaun ark esan zuanean ezin zala urango egunean gelditu, nagusia asaretu zan, Iñabel'en aitarekin bakarean egon zan, eta onek ezer esan ez bazuan ere, gertaldi au aitatu bezin laster gorri-gorri egin-da geratzen zan.

Orelako ondorenak izan zituan Iñabel arintxo'ren jakin-miñak. Gogoan ondo artu, ta besteen gauzak ikasten ez zaletu.

¿Umeak ?

Gurasoak, Gurasoak....

Umeak txarkeri'ren bat egiten dutenean, erua berai ematen diegu, bañan askotan gurasoena izaten da. ¿Zergatik ala? Auek irakasten ez dietelako; ta gero, bat edo batek zerbait esaten badie, oni lotsagabekeri bat egin-da, seme-alaben alde jartzen diralako. Au gauz askotan ikusten da, baña batez ere guraso batzuetan ederki agertzen da.

¿Nola egoten dira umeak Elizan? Elizpean jostatzen aritzen dira, ta zer edo zer gertatzen zayenean, beste edozer tokian bezela, Elizan ere sartzen dira. Batean, lagun batek jo nai ditualako; bestean, **kuriketan** ari-ta beren burua ezkutatu nai dutelako; orain, kani-kak edo beste jostagai'en bat Eliz-baruan sartu zayelako; gero alki, makil, argi edo bestelako gauz'en bat bear dutelako; antxe ibiliko dira nola nai, txapela erantzi gabe, izketan, ojuka, algaraz, enparantzan baleude bezela.

Eliza utsik dagoanean orela ibiltzen oitu egiten dira. Mezetara joan bear dutenean, beren tokiraño erdi lasterka joaten dira; ta irteteko ere, alkarren leien bezela. Meza edo elizkizun baruan, aretarik ezer ere izaten ez

dute; beti izketan, alde guztietara begiraka, ogia jaten, jostagaiak atera ta alkañi erakusten; itz batean, Elizan ezpaleude bezela. Ori guztia ¿zergatik?

Guraso onak, beren seme-alabai gauz onak irakasten dizkiete: Eliza Jaungoikoaren etxea dala, ta artan begirapen aundiz egon bear dala; Aingeruak zeruan Jaungoikoaren aurrean auspezturik egoten dirala, ta guk Elizan ori bera egin bear degula; aur jaio-beria Elizan lenengo aldiz sartu baño lenago, Apaiz Jaunak otoitz batzuek, luze-ederak, egiten dituala, ta gero aur Elizan batayatzan duala; utsegiñak aitortu ta Jaun-aundia artu, Elizan ere egiten dirala; Elizan, eliz-maiako kutxan, Jesukristo ber- bera zeruan bezela dagoala, bizirik eta bere Gorputz, Odol, Arima ta Jaungoikotasuna Beregan dauzkala. Oñela umeak badakite, gauzik aundien eta bikañenak Elizan egiten dirala, ta berentzat Elizgauzak eta Zeru-gauzak alkañen antzekoak izaten dira. Ez dago zer esanik, ba, toki oietan aretaz eta bear bezela egoten saiatzen dirala.

Batzuek ala, besteak ola ¿zergatik ote? Ume batzuek aretarik gabe, izketan, jostatzen, besteai areta kentzen: besteak beriz geldi-geldirik, zintzo, belauniko, besoak tolestu-ta, atzera begiratu gabe. Gurasoak nolakoak diran ikusi; ortantxe dago. Lenengo oienak zaba-

rak dira, jakiñezak; seme-alabai gauz onak irakatsi ez, geienezan berak ez dakizkitelako; ta gero, gaizki egiten badituzte, zuzendu erazi ere ez, zabarkeriak menderatu-ta dauzkalako. Bigarenenak zintzo-onak dira, asko dakitenak: lenbizi, gauzak ondo irakasten diete; ta gero, zuzen-zuzen ibili erazi ere bai. Oná gertaldi bat.

Egun batean, Beñardo ilunabareko elizkizunera joan zan, eta umeen tokian jari zan. Sartu bezin laster, lagunak izketan asi ziran, eta azken arte, eten gabe, orela aritu ziran; baña Beñardo oso zintzo ta geldi-geldirik. Eliz-zaindariak iñilik egoteko keñuak egiten zizkien, bañan alperik. Alako batean, bete-bete egin-da, aiengana abiatu zan, jotzeko edo isilerazitzeko asmoan. Beñardo'ren lagunak lasterka iges egin zioten, Elizan egon izan

ezpalira bezela; berak, orde, gurasoak irakatsitakoa gogoan zedukan eta bere tokian geratu zan. Eliz-zaindari txatxua etori zan, eta besteak joan zitzaizkala ikusirik, au arapatu ta ostiko batzuek eman zizkan.

Irten ziranean, Beñardo etxera joan zan, baña bere aitak atarietan itxedon egin zion,

eta beso batetikan eldurik, besteaz zigorada ederak eta ugari ematen asi zan. Mutil gizarajoak oju ta karsi aundiak ateratzen zituan, eta bereala giz-emakume batzuek bertan bildu ziran. Beñardo'ren aitak esaten zituan gauzak entzun-da, Elizatikan etxera zijoan beste gizon batek esan zion: Aizu, diskide; zuk nonbait uste dezu, zure semea Elizan gaizki egon dala, ta ori ezta ala: ni bertan nengoan eta dana ikusi det. Gizon txatxu ura etori da, ta beste umeak, laster egin-da iges egin diotelako, zure semea jo egin du; baña jo bearean, sari eder bat eman bear zion, Elizan ondo egoteagatik iges egin ez diolako. Ez, ba, semea jo, erurik ez du-ta. Inork geren umeai orrelako gauz'en bat egiten dienean, Ait-amak ere gogor egitea ederki dago, umeak arrotu ez ditezen, eta gurasoak kontuak artuko dizkietela jakin dezaten: danok ori egingo bagenduke ¡bestelako umeak ikusiko genituzke ¡bañan ezer egin ez badu ¿zergatik jo?

Orduan Beñardo'ren aita gelditu egin zan, eta gelditu ezezik, bere semetxoari sari eder bat eman ere bai: gaitzik egin etzuala ikasizuan-da. Elizan urutitxo zegoan, eta orregatik etzuan gertatua ondo ikusi izan.

Au da guraso onak beren seme-alabai irakasten eta egiten dietena; ez guraso zabañak bezela, aurtasunean irakatsi gabe utzi, gero

dana barkatu, ta iñork ezer esaten badie, seme-alabai bildur eman bearean aien alde jari, kontuak artu dizkienai gogor egin-da. Oregatikan diot beriz: ¿Umeak? Gurasoak, gurasoak.

Atso setafia

A skok uste izaten dute, emengo zoriontasuna ondasunak ematen dutela, ta ori ezta ala. Ondasunez inguraturik dauden kristauak ikusten ditugu, bañan oien zoriontasuna iñon ere ikusten ezta. Lanean gelditu gabe ta oso beartsu bizi bear izaten dutenak ere badaude, ta zeruan bezela egoten dira. ¿Zerk egiten du ori? Kristau ona izateak, esango dirazu. Bai; ori egia da, ori bezelakorik ez dago, orek gauza guztiak antolatzen ditu. Bañan oreraño joan gabe ere, ortan asko laguntzen duan gauz bat badago, kristau ona izateko bear-beara ere; au da, etxe bakoitzakoak alkar maitatzea, ondo artzea, alkar barkatzea, alkar laguntzea. Au gabe, pakerik ez; pakerik gabeko etxea, deabrutegi bat.

Etxe batean bi senide bizi ziran, anai-arebak; zarak ezpaziran ere, bai urtietan sartuak; ondasunak bazituzten, baña pakerik ez; zeruan bizi litezkela, beti eztabaida ta zezioan.

Anaia, sotil eta gozoa zan; aŕeba beriz, gutxi bezelako setatia: anaia, aŕgi-aŕgia ta gauzak ondo ezagutzen zituana; aŕeba ordea, gogo urikoa, gutxi zekiana: lenengoak, etxea ondo ikusi naiean, gauza guztiak biyen onerako egiten zituan; alaere, bigaŕenak beti uste izaten zuan, berak anaiak bezin ondo gauzak ezagutzen etzitualako, onek etziola egia esaten, eta gogoratzen zitzaion guztia egiten zuala.

Oŕela bizi ziran gizarajoak, beti zezioan, beti begi ilunak, ondasunetan ondotxo (bear aiña ezpazan ere, asmo berdiñakoak ez izan ezkero, eŕaz irabazi zitekeanak askotan irabazi gabe geratzen ziralako) baña lasatasun eta pozik ez. Anaia dana ondo egiten saiatzen zan; eta alaere, aŕebak ezer ere ondo artu nai ez.

Egun batean, biak soroan lanean ari zira-la, alkaŕi itzik ere esan gabe, oi bezela, Apaiz Jaun bat ikusi zuten, beste basetxe bateko mutil gazte bati Elizakoak zeramazkiona. Gaiño zegoan mutila aŕo-aŕoa izan zan, eta asaŕekoŕa gañera; ta nonbait ura oŕela ikustean, iltzeko laŕi, bera ere beren azkeneko ordua gogora etoŕi zitzayen. Baŕengo ezin egonak biotza samindu egin zien, kezketan jaŕi ziran, eta bat-batean alkaŕi begiratu egin zioten; baña lotsatu-ta bezela, oster a burua makuŕtu egin zuten.

Pitin batean išilik egon-da, anaiak esan zuan: ¿Beti onela egon bear al diñagu? Guri ere azkeneko eguna etoriko zaigun, eta bear bada usterik gutxienean, betikoak ez gaitun: eta orduan ¿zer izango den guretzat? Ordu artako gauzak nere iritzian indar txikia izan bear diton, ezin bestean egiten ditun-da. Obe uken, ba, orain gauzak ondo erabaki, ta asmo sendo bat artzea.

—Etzegok gaizki esana, erantzun zion are-bak.

—¿Nai al den, ba, Apaiz Jaun ori atzera zeto-renean gure etxean geldi erazitzea, gure joan-etori guztiak al dan garbien azaltzea, ta gero, dana dala, biok bere erabakira jartzea, ezeren aitzakirikan gabe, orek esaten diñana, naiz ik eta naiz nik zintzo-zintzo egiten diñagula?

—Bai, pozik alaere; ori bera gogoratu zaidak neri ere; beti ik nai bezela erabakitzea bañon ohea izango dek neretzat noski...

—Beraz, esango zionagu ¿e?

—Bai, bai, esan akiok; ni beintzat ortan natxeok.

Apaiz Jauna erirontz zetořela, gelditu erazi zuten, eta iruak batzarretxo bat egin zuten. Bizi ziran eran ezin egon zirala, ta gauzak bein betiko nolerebait erabaki nai lituzketela esan-da, Anaiak Apaizaren aurrean bere Are-bari esan zion: Biok izandako zeziotako'ren bat esan zan, ik nai denana, ire iritzian neret-

zat txarén eta iretzat onen-onena denana; Jaun oni azaldu akion, eta zein gaudenan oker, i edo ni, berak ikusi ta erabakiko diñ.

—Nik etzakiat ik bezela izketan, erantzun zion ařebak; esan akiok ik.

—Ondo zegon, esango zionat; bañan ik nai dekan zezio-gaia: esan zan, ba.

Pitin batean isilik egon ezkerro, ařebak esan zion: idi-beiko zezioa esan akiok.

Asi zan, ba, gure mutila, ta onela itz egin zuan. Jauna; neguko ilunabar batean sukaldean geundela, gauz bat erabakitzen asi giñan. Bi bei zar kendu giñuzen, eta oien ordezer edo nolakoak ekañi bear giñuzen erabaki nai genduan. Batak, idiak ekartzea obe zala zion, soroan lan sendoago ta ederagoa egiten zalako, ta orlako lana egin-da, lurak ere askoz geiago ematen zualako: gañera, sorotan lanik etzanean, eguraldi txarétan eta abar, eriko bideak antolatzeke aña ekañi zitekeala, eriak alogerak ederak ematen zituala, ta orla alde askotara irabazi zitekeala. Besteak beriz, bei gazteak naiago; lan ariñagoa egiten bazuten ere, esnea ta umeak ematen zutelako, ta auen aldean gañerako irabaziak aitatu ere ezin egin ziralako. Gañera, etxeko soroak eta baso puskak nolakoak ziran azaldu zuan mutilak, batzuek sendo-samurak, besteak megogorak, aldapak eta zelaiak, zingira ta eretenak, buztin eta lareak, aritsu-zekenak edo

gozo-erazak, dana zearo-zearo ta izugarí ondo esan zuan; baña zein zegoan alde batera ta zein bestera igartzeko biderik eman gabe. Orduan arébari esan zion:

—¿Ondo al zegon? ¿gora-bera guztiak esan al dizkiñat? Gutako bakoitzak nai zuana ¿Jaun onek ezagutuko al diñ?

—Bai, ondo zegok, erantzun zuan arébak; eztik ezer ere ezagutuko: oregatik nere alde erabakiko dikala ziur natxeok.

Gauz auek guztiak Apaiz Jaunak entzun ezkerro, oraindik zerbait geiago galdetu zien, eta dana-guztia gogoan artu-ta, bere iritzierabakia eman zuan. ¿Nolakoa ordea? ¿Noren alde erori zan? ¡Neska-zaí gajoak galdu egin zuan! ¡Bere anaia garailari!

Bein bakarrik gertatzen dan gauzak eztu indaí aundirik izaten; urangoetan bestela gerta liteke-ta. Oregatikan, bi senideak ala nai ta, beste iru edo lau zezio-gai Apaiz Jaunari esan zioten, danak arébak nai izan zituanak, bere aldekoak zirala uste zuanak nonbait: guztiak anaiak azaldu zituan, baña lenengoan bezela, bakoitzaren iritzia ezertan ere agertzen etzala. ¿Ta zer gertatu zitzayen? ¡Anayaren alde danak! ¿Arébak zer atera zuan? ¡Guztietan kale!

Ori ikusi-ta, ango zezioak betiko erabakita geldituko zirala Apaiz Jaunak uste zuan; bañan ariturik geratu zan itz auek entzutean:

Bai, ařebak anaiari esan zion, gaur esandakoak ire aldekoak izan dituk, baña beste batzuetan burua beeratu bearko ukek, bai.

Au entzun bezin laster, Apaiz Jaunak esan zien: Agur, agur, alperikan gabiltza; atso onen arokeriak ezurétako mamian zañak dauzka; danak setatia dala diote, baña nik geiago esango det; seta ber-bera dala. Au esan eta joan zan.

Gure buruaganako zalekeriak ondoren auek dakazki: besteen aunditasun, ontasun edo bikaintasuna aitortu baño, il nayago. ¿Gu oker gaudela aitortu? ¡Bai zera!

Gubbio'ko otsoa.

Jaungoikoak gure izakera ederki ezagutzen du, ta askotan, bere sariak edo zigoñadak emateko, oni begiratzen dio.

Ezta au oraiko gauza, antxin-antxiñakoa baizik; betikoa. Jaungoikoak argi eman-da egindako irakurgaietan, Beretzat berezi zuan giz-emakume taldeari ori egiten ziola esaten zaigu; gerozko kondairetan, beste ainbeste askotan argi ta garbi agertzen da; ta guk ere, iñork irakatsi gabe, egunean-egunean gure begiz ikusten degu.

Baña Jaungoikoa ezta etsai zořotza, gure Aita maitea da, zigorada oiek gure onerako izaten dira, begiak idiki erazitzen dizkigu, ta gero bere adiskide'ren baten bidez uztarpe ortatikan ateratzen gaitu, ta Bera gozo-maitagarri agertzen da. Au guztia gertaldi onetan oso ondo ikusiko degu.

Gubbio izen zuan Uri bateko bizilariak, istilu aundiak bolada batean ikusten zituzten, eta danak oso ikaraturik egoten ziran. Otso izugarri-aundi bat basotikan jetxitzen zan, eta egazti-abereak ezezik, giz-emakumeak ere ondatzen eta jaten zituan.

Asis'tar Prantzisko egun batean Uri artan sartu zan, eta gertatzen zitzayena esan ziotenean, bertatikan basorontz abiatu zan. Danak dardara bizietan bazeuden ere, berarekin basora lagun asko joan ziran: Jaungoikoaren adiskide aundia zala, ta gauz arigariak egiten

zituala bazekiten, eta oregatik bildurik gabe jaraitu zioten.

Leze ondora iritxi bezin laster, otsoa bere zokotik irten zan, eta tximista bezela Prantziskogana abiatu zan, aoa zabalik eta begiak su-txinpartak ziruditela, eraso ta iretsi naiean. ¡Ayek otzikarak Prantziskorekin joan ziranenak! Prantziskok, ordea, bildurikan gabe, gurutzea egin eta otsoari onela itzegin zion: *Atoř, nere senide otsoa, atoř; iñori gaitzik ez egin; Jesukristoren izenean agintzen diat.*

Otsoa ziplo geratu zan, elbarriak joa bezela; ta gero poliki-poliki, makuř-makuř egin-da, Prantziskoren oiñetaraño etoři, ta antxe etzan-da gelditu zan. Orduan Prantziskok esan zion: ik gaiztakeri aundiak egin dituk; abereak ezezik, kristauak ere ondatu dituk, eta ori ondo etzegok; iltzea merezi dek, eta danak gořotoa ditek. Goseak beartu au, eza-gutzen diat; bañan eztek ondo egin; zerbait bear dekala aitortzen diat, bañan eřiak bazkatuko au, ta ik eztiok iñori ezer egin bear: ¿ortan al ago? Otsoak, bayezkoa emateko, burua makurtu zuan.

Gauz auek ikusitakoan danak ariturik geratu ziran, eta alkaři, otsoari ta Prantziskori begiratzen zieten, zer esan etzekitela. Ango lana egin-da zegoalako, Prantzisko ta bera-ekin joan ziranak Urira jetxi ziran, eta beren

artean otsoa ere bai. Enparantza'n talde aundia bildu zan, gauz arigarí oiek bereala zabaldu ziran-da. Uri'ko agintariak, onen izenean eta guztien aurrean, otsoa bazkatuko zutela esan zuten; eta otsoak, bere asmo ona nolerebait erakusteko, eskua Prantziskori eman zion, gutako bat izan balitz bezela. «Gora» biziak, algara ederak eta txalo luzeak bazter guztietan luzaro entzun ziran, Jaungoiko ta Prantziskori eskerak emanaz.

Otsoa oraindik bi urtean bizitu zan, eta etzion inori ezertxo ere egiten. Egunean-egunean erira etortzen zan; zakurak etzioten saunka egiten; umeak berarekin jostatzen ibiltzen ziran; etxekoa balitz bezela, non nai sartzen zan, eta danak jaten ematen zioten; arengana asko zaletu egin ziran; ezin esan alako eran maite zuten; eta il zanean, naigabe aundia artu zuten.

Erleen izakera

Etxe batzuetan aurrerapen, irabazi ta lasatasuna ikusten ditugu: lan eta nekea aundia izan arian, dana bere garayean egiten da; bearak ornitzeko ainbat beti izaten da; ta geroko ere, beti zerbait gelditzen da. Beste

batzuetan beñiz, lanak geienez atzeratu-ta darabiltzkite; bear duten guztian urri egoten dira; ta aurrerako zerbait geratu beaŕean, beti zorpean. ¿Zer dala ta izango ote da ori? Biyen izakerari begiratu, ta lenengo oiek langile porokatuak dirala, dana eraz egiten saiatzen dirala, ta irabazten dutena gordetzen dutela, laster ikusiko degu: baña bigarangoak ez bata ta ez bestea, ta azkenekoa gutxiago. Au garbi-garbi ikusi nai duanak, erletegi bati begiralditxo bat eman bezayo; ta ori ezin badu, leño auek irakuri.

Eiztari bat galeperetan zebilela, ustegabeen

berandu egin zitzayon. Uringo egunean ere etorri bear zuala ta, jauregi antzeko basetxe aundi-eder batean ostatu eskatu zuan, eta artan geratu zan. Senar-emazteaz gañera,

bost seme-alaba argi-mardul-eder ziran, yayo-yayoak danak.

Beren artean zer edo zer bazala, eiztariak laster ezagutu zuan; iñork ez entzuteko eran gauzak esaten sayatzen baziran ere, berak zerbait arapatzen zien-da. Senideak alkañi esaten zioten: *Biar goiko soroan ardiak euki bear ditunanela aitak esan diñ,.... Oa ik nai badek.... nik ara joateko gogorik ez diñat..., zomoño oiek kolkoan sartu ditzala esan akiok.... sagasti ondoko arbi joñ aurtan berak egin beariko dik.... orrelako soiñu bearik ez diñat nik....* eta oien antzeko beste gauz batzuek.

Etxeko nagusiak, bere seme-alabak ikusi gabe, eiztariari keiñu bat egin zion, eta orduan begiak idiki zituan, baita gero ikusi zuana gogoratu ere. Erle gauzetan zekian batek, zomoño oiek nolako onurak dakazkiten gizon ori azaldu egin zion, onek eultz batzuek ekañi-ipiñi zituan, eta seme-alabak ori nai ez: dana ortantxe zegoan.

Bere-bereala ez, baña zerbait geroago, nola edo ala, gure eiztaria erle gauzetan asi zan. Erle-zalea zan oso, zomoño oien izakera ta oiturak ederki zekizkian, eta oiek azaltzean, neska-mutil aiek jakin-miñ aundia artu zuten, eta goizeko argiak gabako iluntasuna aienatzen duan bezela, Jaun ark esaten zuanak ere, arpegi muzin aiek alaitu zituan. Jañirik, ba,

danak bere inguruan, erleak nolakoak diran eta nolako gauzak egiten dituzten, aoa zabalik eta aspertu gabe entzun zioten. ¿Nola?

Senidetan zarena Maurizi zan, ogei'en bat urteko neskatx argia. Danetan lenengoa zalako, beste guztiak itzegiten beartu zuten, eta ala, lotsa menderatu-ta, Jaun ari esan zion:

M.^{ik} —Jauna, ¿ainbeste erle alkarëkin nola bizitzen diran esango al digu? Pozik entzungo genioke.

E. —Bai, neska; ¿zergatik ez? Begira: erleak talde aundietan egoten ditun, eta gauza guztiak beti era onez egiten dizkiten. Talde bakoitzak bere ontzi edo bizitegi berezia din, eta oni **eultza** esaten zayon. Auetako bakoitzak iru erle-mota ditun; *Éregiña*, *langileak* eta *alperak*. Talde guztiak ez ditun berdiñak izaten; aundiagoak edo txikiagoak, ontzia nolakoa ditun; bañan ontzi egokia jartzen bazayen, berogei mila gutxienaz izaten ditun. Eultz bakoitzean ez ditun *Éregin* bat besterik izaten; *alperak* gutxi, mil'en bat gutxi-gorabera: gañerako guztiak berogei miletaraño, *langileak*.

M.^{ik} —Jauna ¿berogei mila bai? ¿ainbeste?

E. —Bai, bai, askoz geiago ere. Geitzen eta azitzen arigariak ditun, arautz asko jartzen dizkiten, eta egun gutxietan egiten ditun: ore-gatikan zoko guztiak laster betetzen dizkiten, eta danentzat tokirik ez ditenalako, beste ba-

tera joaten ditun. Joaten ditun oyek, esan dizkiñagun berogei milak ditun; eta beste ainbeste toki zarean geratzen ditun. Ora, ba; danetara, larogei mila gutxienaz, eta ontzia aundia izan ezkerro, geiago ta geiago.

M.^{ok} —¡ Ene! esan zuan Martxelinok, begiak itxi gabe entzuten zegoan amasei urteko mutil ernaiak: ¿ori nola izan diteke?

E.—¿ Nola? oso eraz. Iru erle-motak badi-tukela esan diaugu. *Eregiñak* arautzak jar-tzen dizkik; umeak jayotzen ditukenean, *langileak*, beren inñudeak balitukek bezela, zai-tzen eta bazkatzen dizkitek; *alperak*.... ¡ alpe-
rak! Lan ori guztia egun gutxien baru egiten ditek: arautza jayo ezkerro, erleak bere bu-ruaren jabe egin bitarte egun batzuek beste-rik bear ez dizkik, onela:

Eregin izan bear dikenak — 18 egun

Langileak . . . . . — 21 »

Alperak. . . . . — 24 »

M.^{ok} —Ta ain gazteak dirala lan egin deza-kete?

E.—Bai; ez ditek aundiagoak egin bear-ta: bizia ere labur-laburtxoa ditek, sei astekoa.

Udazkenean jaiotzen ditukinak, udaberria arte irauten ditek, neguan geldirik egoten di-tuk-eta: *Eregiñak* lau edo bost urte ikusten dizkik: gañerakoak sei aste geienaz.

M.^{ok} —Bañan ezin sinistu det nik ori; ain-
beste mila erle ¿nondik atera bear dituzte?

E.—¿ Oñek aritzen al au ? Ontzi bakoitzean bat bakarak arautzak jartzen dizkikela jakitean zer esango ukek?

M.^{ok}—¿ Batek besterik ez ? ¿ ta ainbeste erlekume ?

E.—Bai, lan ori *Eregiñak* bakarak egiten dik; arautz asko egiten dizkik ordea.....

M.^{ok}—Nai ta nai ez; ainbeste erle berri ateratzeko, egin bearko ditu: danak ortan aritzen zirala uste nuan nik.

E.—Ez, ez; *Eregiñak* bakarak egiten dizkik.

M.^{ok}—¿ Zenbat arautz egiten ditu, ba, egunean ?

E.—Jana ta eguraldia nolakoak dizkiken..... arautz-giro ere bear dik..... gelak zenbat dituk ere ikusi egin bear..... Egun batzuetan geiago, besteetan gutxiago, zenbait egunetan ezer ez: bañan egun eder batean iru edo lau miletaraño bai.....

M.^{ok}—¿ Iru edo lau mila ? ¡ Alajaña ! Ezta Eregin ori makala izango..... arautz oiek Donosti'n salgai jari-ta, txanpon batzuek aterako genituzke.....

E.—Asko dituk, bai; bañan ala dek.

M.^{ok}—¿ Asko ? Bai noski. Ta beste berrogei milak ¿ zer egiten dute ? ¿ Ez al du berroñek lenago esan *alpeñak* gutxi, ta geienak *langiletakoak* zirala ?

E.—Bai, ta alakoak dituk: entzun; gauz polit bat ikasiko dek. Erle bat Eregiñ jartzen

ditekenean, arautzak egiten laster asitzen dek. Eultzetan gela txiki asko izaten dituk, érenkadetan, argizaiz txit ondo egiñak, erle bakoitzarentzat berea. Éregiñak oietako bakoitzean arautz bana jartzen dik; órén lana ori dek.....

M.^{ok}—Jauna ¿ta ori gutxi al da? Ez luke betarik izango ere beste lanetan aritzeko, ainbeste arautz egun batean egin bear baditu.

E.—Ez diat ori esan nai; besteen lanari begiratzen ziot. Éregiñak jaritako arautzak, *langileak* zaitzen dizkitek: mami gozo bat egiten ditek, eta ortarako loreetako auts bat, eztia ta ura ekañi ta ondo-ondo nasi egiten dizkitek. Órela, erlekumeak jaio orduko langileak jana moldatzen zietek, eta aiek jan besterik ez ditek; irugañen egunean jaiotzen asten dituk, eta zortzigañenerako asko azitzen dituk; gero beren aldaketak egun batzuetan egiten dizkitek, eta 18, 21 edo 24-gañen egunerako (ontaz len esandakoa gogoratu), izan bear diteken guztia egiten dituk.

M.^{ok}—Beñi auek ere beren gelak bearko dituzte ba....?

E.—Zer esanik etzegok; bestela ¿nola egon bear ditek?

M.^{ok}—Bai, bai, orain konturatzen naiz; aldi batzuetan erotu-ta bezela ibiltzen dira, ots aundia ateratzen dutela, ta ori izango da alkañekin asañetzen diranean, danentzat tokirik ez izan-ta.

E.—Ez, mutil; ik esaten dekan ori beste gauza dek, gero azalduko diat. Oraingo au onela dek: Talde bat asko geitzen dekenean, erdiak gutxi-gora-bera, zar-gazteak nastu-ta, joaten dituk, Eregiñak lagutzen zietekela; beste toki'ren batean bizitegi berri bat egiten ditek, eta artan bereala lanean asitzen dituk.

Jauna, esan zuan etxekoandreak; ume auk beren gogoko gauz'en bat dutenean, ez diote ezeri begirutzen. ¿Beroñek aia bustitzeko beara onezkero izango du? Pitin batean gelditu bedi. Ala egin zuan; eta beriz asi bitartean, gauzak zein baño zein argiago esan naiean, ¡neska-mutil aiek esan zituztenak! Eiztariaren itzaldia etzan alperrikakoa izan....

Erleak trebeak dira.

Gure etxekoandrea, ituriko ura bezin garbi ta aizea aiñako argia, bere alaba zañen Maurizikin joan eta laster etorri zan. Batak gauz batzuek eta besteak gañerakoak, elura bezelako mai-zapi zuri-zuri bat mai gañean zabaldurikan, Maurizik Andre Marietako egin-da zeduzkan piper-opilak aspiltxo batean, eta alkar joaz *kris-kris-krisk* egiten zuten edontzi batzuek beste batean ekañ-ta, bonbila bat ardo-aundi erdian jañirikan, dana mai gañean utzi zuten. Etxekoandreak, piper-

opilak Jaun ari eskeñi egin zizkan; senarak, bonbilari zipotza ateratzeko tresna artu zuan; eta Maurizik, aitak lan ori egin-da, edontzi bat bete ta Eiztariari eman zion. Gero etxe-koandreak, lenbizi senarari ta aren ondoan seme-alaba guztiai, piper-opil puska bana ta zurut bana ere, danai eman zien. Danak pozik *klink* egin zuten, ¡bapo! eta erle gauzetan beriz asi ziran. Amak esan eta Martxelinok Eiztariari galdetu zion:

M.^{ok}—Erleak toki berira joatea ¿maiz egiten al dute, Jauna?

E.—Ez: baldin eguraldi onak egin-da, arautz eta erlekumeak okerik izaten ez badi-tek, eultz inguruetan lore asko ta onak ba-zeudek, eta dana egok-egoki etortzen badek, orduan taldeak asko geitzen dituk, eultz artan danentzat tokirik izaten eztek, eta nai ta ez toki beria bilatu bear izaten ditek.

M.^{ok}—Ori da gauza ¿e?

E.—Bai, polita dek; bañan oraindikan ez diat dana esan. Ontzi artan geiegi zeudekela-ko ezin egon ditukela ezagutzen ditekenean, andikan irteten dituk, gora jotzen ditek, ingur-uan zurunbiloan ibiltzen dituk, batzuek bat-batean norapait jotzen ditek, eta orduan ga-ñerako guztiak jaraitzen zietek:

M.^{ok}—Lan txara izango da, ba, ori; ainbeste lagun dirala ¿non sartu bear dute?

E.—Eztek ona izaten, ez; oregatikan kontuz

ibiltzen dituk. Egun egoki bat aukeratzen ditek, geienean udaberiko garbi-eder bat, eguerdi inguruan lan ori egiten ditek, amaġetatík aġasaldeko iruak bitarte irten-da, otzberoari ere asko begiratzen ziotekela. Oġela gaizki ibiltzeko aġrisku txikiago izaten ditek. Gaġnera, bada-ezpadan, ezti pitin bat eramaten ditek, iru edo lau egunean bearko liteken aiġnekoa.

M^{ik}.—Baġa, Jauna, gauz bat gogoratzen zait, esan zion orduan Maurizik. Berorġek lenago esan digu, eultz bakoitzak nai ta nai ez bere Eġegiġa bear duala; ta orain esaten digu, irteten diranakin Eġegiġa ere joaten dala: ġgabe egon bearko dute, ba, eultz zaġean geratzen diranak, Jauna?

E.—Ez, ez; ori ere gogoan izaten ditenean. Joateko asmoa artzen ditenean, irten bear diġen Eġegiġak, egun banatan, Eġegin umeak jayotzeko aġautz batzuek gela jakiġetan jartzen dizkin: oġela, joan bear ditenenak joan orduko, edo zerbait geroago beintzat, bertan gelditzeko Eġegin gaztea baditen: auek emezortzi egunean egiten baiditun, ba.

M^{ik}.—Ondo dago, Jauna: orain beste bat. ġZenbat egġn egiten ditu Eġegiġak aġautzak jartzen?

E.—ġEgunak? Askotxo, neska, askotxo. Iru, lau edo bost urtean lan ortan aritzen den.

M^{ik}.—ġBaztaġ guztiak aġautzez beteko ditu, ba, Jauna?

E.—Bai, besterik ezpalegoken, bai: len esan dizkiñagun urte urri, eguraldi txar eta gañerako eragozpenak aztu al zaizkiñ? Oiek kalte aundiak erleai egiten zizkieten, eta asko ondatzen ditun.

M^{ik}.—Beraz ¿arautzak egin gabe askotan egongo da?

E.—Jakiña zegon; eta egin airen, askotan erlerik ez; arautzak ondatu egiten ditun-da: egunero milaka egingo balizkiken, danok jango giñuzkenen.

M^{ik}.—¿Ta zergatik eztute beste erleak arautzik egiten? ¡Aundia da gero....! Eme guztiak egiten zituztela uste nuan nik, Jauna.....

E.—Ez, ba; Eregiñak bakañak, inortxok ere geiago ez. Beren izakera ori den, eta ori izango den ere: gauz oiek ez ditun beinere aldatzen.

M^{ik}.—¿Zer du, ba, Eregiñak besteak ez bezelakoa izateko? ¿Jatoriz, edo, al dator alakoa, Jauna...?

E.—Ez, ortan besteak bezelakoa den; beste gauz bat, bai, oso arigarria bazegon.

M^{ik}.—¿Zer, ba? Esan beza, esan, Jauna.

E.—Eultzetan gela txiki asko ditunela, ta oietan guztietan *Eregiñak* arautz bana jartzen diñala esan diñagu ¿ez den ala?

M^{ik}. Bai, Jauna; gogoan ondo daukat, Jauna.

E.—Begira, ba: bi edo iru ez, gañerako guztiak orrelakoak ditun; baña bi edo iru oiek,

besteak bañon aundiagoak ditun. Erlekumeak jaiotzen ditunenean, gela txikietan egon-da, ondo ezin azi izaten ditun. Tokirik ez izan ez-kero, berak nai aiña ezin luzatu ta zabaldu, ta gogor-bizkorak azitzen baditun ere, kaskar-azikaitzak izaten ditun, eta arautzik jartzen ez; baña gela aundietakoak erosoago egoten ditun eta gorputz aundiagoa egiten zayen. Gañera, gela aundietako erlekumeai *langileak* jaten obeto ematen zieten, eta gorputz edera-go a egiten zayenela jakiña zegon. Erégin-gelak ditunela *langileak* ezagutzen ditun, eta Éregiñ bikain bat izateko, alegiña oréla egiten ditun.

Mik.—Eta eultz bakoitzean *Éregin* bat bes-terik bear ezpada ¿bi, iru, lau gela aundiak zertako? Éregin geiegi jaioko dira.....

E.—Orék ere bere zera badin. Arautz ba-kaña jartzen baditen, ura ondatu ezkerro dana galdu-ta geratzen zayen: orégatikan, bada-ezpadan, bi edo iru geiago jartzen dizkiten. Gero danak ondo jaiotzen baditun, Éregin-ume zañenak bere gelatikan lenengo aldiz irteten denanean, aizpa gazteagoak beren kabietan iltzen dizkin, eta bera bakara Éregin gelditzen den.

Mik.—¿Ta Éregiñak gauz oiek nola ikasten ditu? Ori egin bear duala ¿nork esaten dio?

E.—Ta lenago esan dizkiñagun gauz ariga-riak ¿beste erleak nola jakiten dizkiten?

Jaungoikoak irakatsi-ta. Ezaguera diñagunoi, gauzak ezagutzeko buruko argitasuna ematen zigun, eta aukera izaten diñagu, oñela egiten dizkiñagun gauzen jabe izateko, zeatze edo saria geroko irabazten diñagula: ezaguerik ez ditena ordea, bestelako argitasuna izaten diten, bañendikan zetorkien griñ edo indar bat, sumoa deritzaiona; ta onek agintzen zieten, aukerik gabe egin bear izaten diten, oien jabe egiten ez ditunela. Ori den, ba, erleak ere egiten ditena; zer, *nola*, *zergatik*, *zertarako*, ezer ere jakingo ez diten, baña gauz oiek guztiak oñela egiten bañenak beartzen dizkin, eta ala egiten dizkiten.

Gauz auek entzuten etxeko guztiak pozik zeuden; bañan aratseko lanak egin gabe zeduzkaten, eta eroso etzeudenak ere baziran; beiak eta txerriak batez ere, oñuz eta maruz gose aundia erakusten zuten. Oñegatikan etxeko nagusiak Jaun ari esan zion: Jauna, barkatu bearko dit; danok zeruan bezela gauden, baña bekoen otsak berorrek ere entzuten ditu, ta ezin dira ala egon: gauz oiek egin bearko ditugu ta gero oieratu; biar ere lan egin bear degu-ta....

Mik. ¡Aitatxo! esan zuan bereala Maurizik: ¿onela gelditu bear al degu, beste gauz batzuek ikasi gabe? Ez nuan uste nik, zomorro oiek oñelako gauzak egiten zituztenik...

Jaun oni gauz batzuek galdetu bear nizkala gogoratu zait.....

B.—Nik ere banituan, ba, beste batzuek, esan zuan Benitok.

P.—Bai nik ere, ta oso politak, zion Prudentxik.

Bⁱ.—Ezin izan diran batzuek arapatu dizkatela, uste det nik deadañ egin zuan Bitorik.

A.—Ondo dago, esan zien Aitak. Oñelako gogoa badezute, gauz bat egin dezakegu. Ikusten detanez, Jaun au oso erlezalea da, ta erle gauzetan ezta bereala aspertuko: gañera, gugana ere zaletu egin dala dirudi, gu beraugana bezela. Biar aratsean gurekin geldituko balitz, gauz oiek guztiak eta beste batzuek ere esango lizkiguke; baña bere etxekoak lañi egongo lirake, zer edo zer gertatu ote zitzaion bildurak, eta galeperak ere usteltzen asiko lirake; bero aundiak daude-ta. Biar aratsaldean, ba, zaldi goñiak Benito Jaun onen etxera arin eramango du, ta ori guztia egin ondoan, iluntzerako beriz etoñi diteke.

Eiztariak, iñi-pañe gozo batez, baiezkoa bezela eman zuan: eta danak, txaloka, Aitari zorionak eman zizkaten ori gogoratu zitzaiolako, ta Jaun ari eskerak ere bai, gelditzeko asmoa artu zualako.

Ziri-zart lan guztiak bere-bereala egin, *Agur-saila* (Eñrosarioa) esan, eta alkañi gau on bat opa ezkerok, danak oieratu egin ziran.

¿Erleak gaiztoak dirala?

Urango egunakoa jakiteko gogo aundia izango dezula ziur nago; bañan irakurtzean artu bear dezun atsegiña, oraindik aundiagoa izango da.

Beste egunetan jaikitzeke nagi ibiltzen ziran seme-alabak, goiz artan argitu baño lenago jaiki naiean asi ziran, eta argitu orduko sukaldean zeuden danak, egindako ametsak alkarri esaten.

Eiztaria goiz irten zan eta gañerakoak ere bai, nor bere lanera. Aratsaldean eiztaria garai onean etorri zan. Benifok zaldi gorria gertu zedukan, eta tresna beriaz apaindurik, galeperak artu ta joan zan. Zaldiak izerdi ederak atera bear izan zituan, baña mutila ilunabañean etxean zegoan beriz. Bazkak eta dana goiz-goiz egin zituzten, afal-auñean; Agur-saila esan ere bai, eiztaria ta etxeko guztiak alkarrekin; eta auñeko gabeen bezela, afal-ondoan danak batzar luze bat egin zuten. Danak batera itzegin nai zuten, bañan Amak begirapeñez ibilzeko esan zien, eta Prudentxi asi zedila agindu zien.

P.—Jauna, esan zion emezortzi urteko neskatx onek, erleak zomoro gaiztoak dirala aditu izan det nik, eta berorek bart esan ziguna entzun ezkerro, egia dala ikusten det, Jauna.

E.—Ez, neska; nik atzo esandakoa gauza txarra ez den, bear-bearra bai. Alkartasun batean bi buru izan ezkerro, gauz onik ez: batzuek bataren eta besteak bestearen alde egoten ditun, eta zuzmur, ezin-ikusi, goroto, zoroztasunak laster asitzen ditun; gero leiak, burukak, bi sailetan jartzeak, nai ta naiezkoak izaten ditun; eta ori ala izan ezkerro ¿nola pakean bizi? pakerikan gabe ¿nola lan egin? ta pakea izateko ¿zein Eregin bere etxetik joango den, bestea Eregin geratzen denala?

P.—Aizpak izan ezkerro ¿ez al zuten alkarrekin pakean egon bear?

E.—Ez, ez lituken egongo; beren legea alakoa den, eta danak, aukerik gabe, ori egiten ditun, Lege au dute: *Eregiñik gabeko eultzik ez; Eregin bat baño geiago ere ez*. Oregatikan, ustegabea *Eregin* bat baño geiago azitzen baden, berak alkarrekin buruka egiten ditun, bat bakarra gelditu arte; edo *langileak*, bat ez, gañerako guztiak iltzen dizkiten.

P.—Aundia da ori, Jauna. Emakumeak epe-lak gerala esaten dute gizasemeak; bañan orrela alkar iltzea ere, izugarria da.

E.—Bai, ala den; baña bearra ere bai: bi edo iru sailetan jari ezkerro, burukan askoz geiago ilko ituzken. Eratz ikaratzen aizela ikusten diñat; bañan oraindikan aundiagoak esan bear dizkiñagu.

P.—¿Aundiagoak oraindik, Jauna?

E.—Bai, nere iritziz beintzat. Eultzetako erle *alperak* lan egiten ez ditene; *langileak*, zañtu ezkerore ere ez; miñez jartzen baditun, ez ta ere; ¿zer uste den besteak egiten ditene ori ikusten ditene? Etxetik botatzen dizkitene, esango balitene bezela: lanik ez egin ezkerore zertako dizkiñagu?

P.—¡ Ene ! ¡ Ori biotz gogora ! ¿ zañ gajoak eta miñez daudenak orola bota ?

E.—Bai, baña gauz polit bat gertatzen den: miñez edo zañtu-ta gelditzen ditunenean, geienean berak joaten ditun; eta bakañikan berak ori egiten ez ditenean, besteak egiten ditene, au da, botatzen dizkitene.

P.—Beraz, ¿ sumoak ori aginduko die, ta nai ta ez egin egin bear?

E.—Nonbait. Eta berentzat lege zorotza izan bear din: *Eregiña* bera arapatzen din-eta.

P.—¿ *Eregiña* ere bai ?

E.—Bai, bai. *Eregiña* zartzen denanean, zimurtu ta agortu egiten den; eta arautz gutxi egiten dizkiñala *langileak* ikusten ditenean, etxetik bialdu ta beste Eregin bat artzen ditene.

P.—Ez dute *Eregiña* asko maiteko, Jauna...

E. ¿ Ezetz ? bera beti etxean egoten den, eta bear diñene guztia besteak ekartzen ziotene, ba..... An-emen ibiliko ditun, soro-larre-baratz-basoan, eguraldi on eta txarretan, lore bila ezti-gaia artzeko, gero esango diñagun beze-

la: etxean ere lan guztiak, ezti, ezko, gelak, erlekumeentzat jana, dan-dana *langileak* berak egiten dizkiten, eta *Éregiñak* alerik ere ez: itz batean, etxekoandre-neskameak bezelakoak ditun. Eta ori ez egun batzuetan bakarrik: *Éregiñak* lau edo bost urte egiten dizkin; besteak beriz, geienaz bost edo sei aste: ¿zenbat eta zenbat talde, bost edo sei astekoak, ikusiko dizkin, ba, *Éregiñak*? Eta danak, oren lan guztiak egiten dizkiten. ¿Maite dituen edo ez?—Gañera, bere aurrean beti begirapenez egoten ditun, arpegia beti bere aldera ipintzen ziotenela, bizkañaldeaz beñere jañi gabe.

P.—Oker nengoan, Jauna; beroñena aitorzen det. Orain barkatu, gauz bat galdetu egin bear diot. ¿*Éregiña* eztala beñere etxetikan irteten esan al du? ¿Nola da ori?

E.—Bai, ala deneta. *Éregin* egiten ditenean, ibiltaldi luzetxo bat egiten din, zenbait aldiz urutira joan-ta; gero bere eultzan sartzen den, eta ez den geiago beñere irteten, zartzaroan besteak botatzen ezpaditen beintzat.

P.—Lengora etoñi ta, esan beza. Beraz ¿ainbeste maite dute *langileak* beren *Éregiña*? Nik ez nuan ala uste, bañan orain ikusten detane, zerbait badago, Jauna.

E.—Ez den, ba, oraindikan dana ikusi: erle gauzetan aritzen ditun gizon trebe-jakintsuak

ikasi ditzen gauzik arigarrienetako bat (arigarriena ezpada), orise den; *langileak* beren *Éregiñari* zioten maitetasuna.

P.—¿Ainbesterañokoa al da, Jauna?

E.—¿Ote dan? Gaitz'en batez *Éregiña* iltzea gerta liteken: *Éregiña* galtzea ere bai, batez ere esandako ibiltaldia egin-da, etxera zetorrenean, bere eultzan sartu bearean beste batean oker sartzen denala. Edozer gisa *Éregiñik* gabe geratzen baditun, ori sumatu ta bereala, lan guztiak erabat utzitzen dizkiten, ilun-goibel jartzen ditun, eta beste *Éregin* bat laster ematen ezpazayen, etxetikan joaten ditun, edo lan egin gabe ezin egon ditunelako, iltzen ditun. *Langileak* beren *Éregiña* maite ditzen edo ez, orain esan zan.

—¡Oi, oooooi! ¡oiiek gauzak, e? ¡naigabez il! danak batera esan zuten.

E.—¿Naigabez iltzea baño, zer geiago eskatu liken? esan zion Eiztariak Prudentxiri. Jaungoikoak erleai lanerako gogo aundia eman zioten, eta oregatik lanik ez egitea ezin eraman ditzen; alperkeriak nazka ematen zioten ta: baño beren egitekoari begiratzen bazioten, edozein maite ditzen, eta *Éregiña* oraindik geiago. Ura galdu ezkerro, ba, naigabe aundia artzea aritzeko ez den. Barengo sumoa oientzat lege den: sumo ori Jaungoikoak ematen zieten, eta nai ta nai ez ona izan bear ditzen. Ez gero esan erleak gaiztoak ditunela:

bai batean eta bai bestean, Jaungoikoak ematen zieten egiten ditena, eta ori beti ona izango den.

B.—Jauna, ori guztia ala izango da, esan zuan Benito, amalau bat urteko mutil traketak; baña guretzat beintzat bildurgarriak dira. Lengo egunean auzoko Pilipe'ri listor aundi batek ozka egin zion, eta masaila asko azein zitzaien, begia ta guzi arapatzen ziola. Ezti gozoa ematen dutela... ori eman ziona etzan nonbait ain gozoa... Jauna.

E.—Aizak, Benito; ¿erleak eta listorak berdinak al dituk? listorak askoz txaragoak dituk, erleak baño: ta ni erleakgatik ari nauk.

B.—Erleak ere naspil ederean ikusi izan ditut nik, Jauna; ta alderatu ezkerro.....

E.—Eultz inguruan ariskurik etzegokela esango ez nitek nik: ara alderatzen ditukena asmo ona zeramatekenik usteko ez ditek erle gajoak, ¿eta zer egin bear ditek? Zaku batzuek, edo zezenak, edo txerriak, edo katuak, burukan ari ditukela, ¿beren artean sartuko al itzake i? Erleak, ba, aldi onak bezela txarak ere izaten dizkitek, eta orduan zer esanik etzegok.

B.—¿Eta aldi txarak noiz izaten dituzte?

E.—Eregiñik gabe edozer gisa geratzen ditukenean, ori gabe ezin bizi ditukelako; egoaizea dekanen ere bai, orek ondatzen dizkikelako; ekaitza zetořekenean beste ainbeste,

gauz oiek aldeazuz ezagutzen dizkitek-eta: aldi oietan erotu-ta bezela egoten dituk, eta gure artean ere eroak beren buruaren jabe izaten ezpadituk, ¿erleak ez izatea aritzeko izango al dek? Gaiñerakotan ezer egiten ez ditek; eta batez ere eultzatikan urutitxo ibili bear baditek, betizu ta bildurtiak izaten dituk.

B.—Bai; bañan ori ala izan ta ere, ozka, beti ozka; ta istiluak, norberarentzat: ori ezin ukatu da, Jauna.

E.—Motel ¿zer nai dek, ba? ¿iri mukiak kentzera ere erleak etortzea edo? ¿lo aola, zoriak kendu-ta, orazatzera? Indargabeak dituk, beren etsaiak gogor egiteko miztoa besterik ez ditek, gure Jaungoikoak iskilu-tresna ori bakarrik eman zietek ¿zertarako izango ditek, ba?

B.—Egia da, Jauna, egia da. Nere buruarentzat izan bear nukena, erleentzat zorotza izan naiz; baña berorena ezagutzen eta aitor-tzen det. ¡Oiek gauzak! ¡Ené!

Orduan etxeko Jaunak esan zuan: Jauna, erleak gauz arigariak egiten zituztela entzun izan genduan; bañan ainbesterañokoak zira-la, ezta gogoratu ere, Jauna. Etzaizkigu nolai aztuko. Trebe-langileak dirala bai, asko dakitela ere bai, ekañ aundiak ematen dituztela baita ere; orégatikan artu genituan: bañan orain askoz geiago ikasi degu. Seme-alabak nai etzutelata, erletegia kentzeko bezela

geunden; bañan orain ez genduke ezergatik ere kenduko: kentzen ez utzitzen ere, berak gogorenak izango lirakela uste det. -Eskeñak, ba, Jauna, bañen-bañendikan eskeñak, egin digun on aundiagatik.

E.—Ori ezer ezta, gizona: erlezalea naiz, eta erle gauzetan pozik aritzen naiz. Asko esan dizuedala uste dezute, bañan oraindikan asko esan beara dago; ta oiek entzunaz, geroago ta erlezaleagoak egin bear dezutela ziur nago. Gazteen auek loak garaitzen ezpaitu.....

B.^{ik}—¿ Loak garaitu ? ¡ Bai zera ! esan zuan Biñorik, amar edo amaika urteko neska bizilirañak. Txeria il genduan egunean, odolki ta txistorak egiten ari ziranai laguntzen emen egon nintzan, iya gauerdi arte, lo egin bear nuanik ere gogoratu gabe, Jauna.

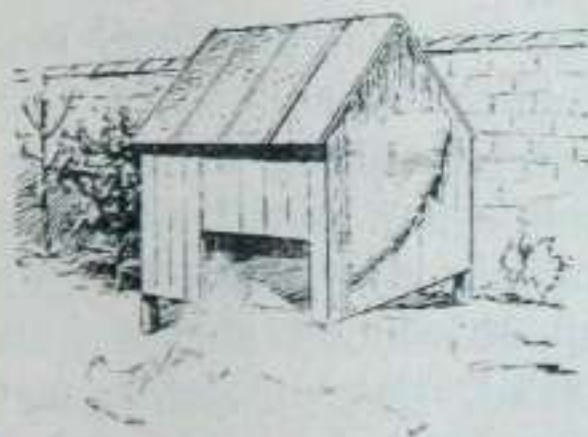
B.—Ni beriz, Benitok esan zuan, onentzaroko Meza arte besteakin trukean aritu nintzan, gero Elizan ordu betean egon ere bai, eta oieratu orduko goizeko ordu biak baziran; baña logalerik ez, Jauna.

A.—Aretaz entzun, ba, Amak esan zien, eta Jaun onek esaten dituan guztiak gogoan artu ¿ e ?

¿Erleak zer ematen digute?

Eiztariak, danak aietaz entzuten ziotela, esan zien: eztago abere, egazti, zomoio, izakirik alerik ere, erleen aldean gutxiago eskatu ta auek aña ematen duanik. Danak zerbait, batzuek asko, ematen digute; Jaungoikoak guretzat egin ditu-ta: bañan eskatu ere, gutxi edo geiago, danak zerbait, eskatzen digute. Danik emailena bada ere, erleen aldean urri ta zekena izango da, auek ezer eskatu ez, eta danak baño geiago ematen digute-lako.

¿Erleak zer eskatzen digute? Utsa, ezer ez. Janna ta guzti berak bilatzen dute, ta ori inori lanik eman gabe, inori kalterik egin ga-

be, baso-zelaietan, soro-laietan dabilzala, uzta-aziendak ikutu gabe, zaitu bearik ez dute, beren gora-berak ederki ta inork bañon obeto dakizkite-ta: laguntzik ere ez, beren lan guztiak garai eta era onean egiten dituzte, ta inoren bearik ez: okuilurik bear ez, azpiak aldatzen ibili bear ez, usai txarik egiten ere ez, sendatzaile ta sendagairik gogoratu

ere ez: ez jaio-beritan, ez eta geroago ere; bero aundietan bezela, izotz eta orma-jeletan ere irauten dutela: itz batean, txanponik ere utzi gabe euki ditezke.

¿Ta eman? ¡Ikusi egin bear da! Erleen emantzak gutxik jakiten dituzte, ta ori azaldu nai dizutet. Danak dakiten bat ezia da, ta oregatikan len-lenbizi oni begiratuko diogu. Erleak, ba, ezia egiten dute.

P.—¿Oi? ¿erleak ezia egin? Prudentxik esan zuan. Oiek ezia bilatzeko usmo aundia izaten zutela, ta inork bañon obeto ezia izaten dan tokia bilatzen zutela uste nuan nik; baña ¿berak ezia egin?

E.—Oná emen bat ori etzekiana. Bai, Prudentxi, bai; berak egiten ditén.

P.—¿Zomoro txiki-itxusi oiek ezia egin? ¿Ain gozoa? ¿Nola egiten dute, ba, Jauna?

E.—¿Nola? Langileak etxetik irteten ditun eta loreetara joaten; aien barenean sartu ta, an zegonen auts, mami, ezti-gaia artu ta ires-ten ditén; lepo azpian urdaila bezelako zo-rotxo bat baditen, eta ezti-gai oiek artan sar-tzen dizkitén; azkenean, eultzan berarizko zulo batzuek izaten dizkitén; eta aietan ezia utzitzen ditén. Ezti-gai oiek arapatzeko, aoan ezten zo-rotz bat baditen, lore barenean sar-tzeko egokia; ta gero, zo-rotxo ortan ezia egin ezkerro, zulo oietan sartzeko, aotikan ateratzen ditén.

P.—¿ Ta eztia zertako izaten dute, Jauna ?

E.—¿ Eztia ? Berak jateko ta umeai emateko.

Neguan lorerik ez den izaten, eta eguraldiak ere, zenbait aldik izugarri txarrek izaten ditun, erleak etxetikan ezin irten ditunela. Orduan lanik egiten ez ditonelako, gutxi janda egoten ditun; baña zerbait jan bear izaten ditun, ilko ez ba ditun, eta ezti zerbait jaten ditun. Umeak ere zer edo zer bear izaten ditun; eta lenago esan diñagun bezela, ezti, lore-auts eta uraz egindako mami bat, jaio ta bereala ematen zieten.

P.—Loreak nolakoak diran eta nolako ezti-gaia duten jakitea ere..... ¿ Eztira, ba, danak berdiñak izango ?

E.—Ez, berdiñak ez ditun; berak ederki ezagutzen dizkiten ordeak, baita ori bañon ari-gariago dan beste gauz bat ere. Ezti-gai bila irteten ditunenean, ez ditun joan-aldi batean lore mota askotan ibiliko, batean baizik; edo zuriak, edo gorriak, edo oriak, eta abar: beste joan-aldi batean, bai; bañan orduan ere bestelako batean bakarrik, gai oiek nasi ez dituzten.

P.—Ta guk eztia ¿ zertako izaten degu, Jauna ?

E.—¿ Zertarako ? Sendagai batzuek egiteko asko bear izaten den. Gañera, eztañiko miña kentzeko oso egokia dala zioten, ta iñork

agindu gabe ortarako artzen diaugu eztaña leuntzeko ere bai, batzuetan latz eta garatza egoten den-eta: opil goñoak egiteko ere bai, era askotakoak: umeak aratsaldekoa artzeko, ta beste gauz askotarako.

P.—Ta lenago esan duan berarizko zulo oiek, eztia oietan utzitzekoak, ¿lurēan edo non egiten dituzte?

E.—¿Zuloak non? Aberasketan.

P.—¿Aberasketan? Eta ori ¿zer da?

E.—¿Aberaskak zer ditun ez al dakin? ¿Non bizi aiz, ba? Aberaskak argizaiko zera batzuek ditun; bi aldeetan erle-gela asko dizkiten; eta batzuek berariz utsik utzirikan, eztiz betetzen dizkiten.

P.—Beraz ¿eultz berietan aberaska beriak jari bearko dizkiete?

E.—Ez neska, ez; erleak berak egiten dizkiten.

P.—¿Berak egin? Ta argizaia ¿nondik artzen dute?

E.—Argizaia da, ba, berak egiten ditena. ¡Au neska! Atzeko aldean zulotxo batzuek badizkiten, eta oietatik argizai ari zabaltxo bat botatzen ditē: irten beritan zuria, baña gero oria izaten den: orá argizaia. Gero aoan artu, ondo oratu, ta taloa bezelako zera batzuek egiten dizkiten; oietan zulo asko ere bai, lena go esan diñagun bezela, ta orá ogi bat: erle gauzetan aritzen ditunenak ala esaten zioten.

P.—¿ Ta ori ere loreetatik ateratzen al dute?

E.—Bai, ta ez. Argizaia, jan gozoaren araberakoa izaten den: gauza gozoak jan-da, argizai asko egiten ditene; bañan orrelako gutxi jan ezker, argizaian ur ibiliko ditun. Oregatikan, loreetatik nolako gaiak ateratzen eta nolako gauzak jaten dizkiten ikusi egin bear. Beragatikan ere, erleak argizai asko egitea eultz-jabeak nai diteneanean, ur gozatu ontzi zabal batzuetan eultz inguruan ipintzen zizkieten.

P.—Eta berentzat ¿ jan gozoak gogokoak al dira?

E.—Izugari gozozaleak ditun. Erle gauzak ikasten aritzen ditunena, ontan nolakoak ditun ezagutu naiean, gozagarri koskor bat toki agirian ipiñi izan zieten, zer egiten ote ditene jakiteko, ta gauz bat oso polita ikusi izan zieten. Ikusirikan erleak, saiatsu ezker, apurik ere ezin kendu ziotenela, gogofa zenezako, iturira edo ura zegonen beste toki'ren batera joan, ankak busti, gozagarriaren ganean jari ta egon, eta uraren bidez beratu unenean, puskatxo bat artu ta eraman egiten ziten: lagun askorentzat, ordea, lan tokirik ez, gozagarria puska txikia unelako ¿ ta zer egin zitenela uste den? erenkada luzean txandaren zai erle asko jari, ta lenago etorritakoak joan arte, antxe egon itunela ikusi ziten.

P.—Bañan eultzetan ainbeste erle izan ez-

kero ¿argizaia eukitzeko tokirik ere eztute izango, Jauna...?

E.—¿Tokirik ez? Argizaiak, tokia kendu beaŕean, eman egiten zieten-da.

P. Bai ¡alakoak esan ere.....! Ez txulioan erantzun, ez; ni ben-benetan ari naiz, Jauna.

E.—Bai ni ere; ikusiko den. Aberaskak argizaizkoak ditun: alkaŕen ondoan tente-tente jartzen dizkiten, berak ibiltzeko toki txiki bat besterik utzitzen ez diteneda: aberaska oiek, buztina bezelako biska batez ormetan lotutzen dizkiten, eta erleak jaiotzeko gelak, baita ezŕia eukitzekoak ere, aberaska oietan egiten dizkiten. Gañera, aberaskak gelak bi aldetara zeuzkaten, erleak eta gelak erosoago egoteko, ta aiek erazago ibiltzeko ere. Oréla, inork usleko ez liken tokian, aberaskak tente ta oso ederki egoten ditun, ondo-ondo eratuak, eta baten lekuan bi jartzen dizkiteneda. Orain esan zan ¿tokia kentzen din argizaiak, edo ematen?

P.—Jauna, gauz oiek jakin gabe ¿nola gogoratu bear zitzaizkidan neri?

E.—Ez, eraz ez den; bañan orain badakizkin. ¿geiago ikasi nai al den? Entzun, ba. Biska itsaskor ori berak egiten ditene, osto ta lore-goringo batzuetatik gaia atera-ta. Eultz ormetan itsasi-ta, baŕengo aldetik, eukitzen ditene; eta bear ditenedean, andik artu besterik ez ditene. Gauzak alkaŕi erantsitzeko

indar aundikoa den, eta loturikan bezela geratzen ditun. Ez aizeak, ez bustiak, ez eta beste ezerk ere biska ori askatzen ez din; eta ziritu, tarte, itute edo zulo'ren bat eultzan egiten bazaien, biska puska bat jari ta ederki itxirik gelditzen zayoten. Oregatikan eultz barenean epel-epel egoten ditun, eta neguko egun latz eta garatzetan, jela-izotz biziak izaten ditun ikaragari aietan, eultz barenean *amabost maila* baño geiagoko beroa (15°) beti izaten ditun.—Gañera, gai ori ustel-eza den, eta eultza barena igurtzi ezkerro, beti garbi, sendo ta usteldu gabe egoten den.

P.—Oiek zomoroak ¿e? Ta nork esango luke gauz oiek guztiak erleak egiñak dirala? Argizaia beintzat ¡ezta nolanaikoa! Elizan edo«er gauz egin bear danean, argiak bear izaten dira; elizkizunetan, Jaun-aundia emateko, Mezarako bear-beña, Elizakoak eramateko eta abar; eta beti argizaia.

¿Ta etxeetan? **Kandelera** egunean bedeinkatzeka eramatea, etzaio gure amari bereala aztuko, ez.... Gero, ekaitz izango dala sumatzen duanean, zurunbilo, enbat, tximist eta trumoi-ots, aize sendo ta euri jakak asitzen diralako, egun artan bedeinkatutako bat irazeki, ta *Agur saila* (Erosarioa) esan erazitzen digu, danok belaunikaturikan: baña batez ere, Aita edo anaiak uruti daudenean, ardietara edo egurketara joanak, argia piztu-ta,

gure Amaren otoitzak ¡entzutekoak dira! gure artean okerrik gabe ikusi arte lasatasunik ez, eta otoitz bizian gelditu gabe egoten da. Gero, etxea bedeinkatu bear bada, argizaizko argia piztutzeko esaten digute; etxera edo auzora Elizakoak ekartzean, Jaun-aundiari laguntzeko ere bai; bat edo bat iltzen bada, beste ainbeste; iletak Elizan egiteko, berdin; eliz-ingurutarako, orobat; Aste Santuan, zer esanik eztago; itz batean, kristauen oituretan, argizairik gabe utsun aundiak izango genituzke.

E.—Neska, eztigun erleen alde itzaldi txara egin..... zaletu aiz ¿e? Entzun azkenekoa; au ere oso polita den.

Goiko Amerika'n (**Estados Unidos**'etan) sagasti-jabeak eta baratz-dunak eultz-jabeai ordain ederak ematen zieten garai jakinetan beren eultzak aien baratz eta sagastietara eramaten badizkiten.

P.—¿Ori ere bai? Eztegu oraindik alakorikan entzun..... kalte egiten duan etsaiari ordain ona eman.....

E.—¿Kalte? ¡Bai zera! Erleak oietan ibilita, zuaitzak askoz geiago ematen ditenda.

P.—¿Ori nola da, ba?

E.—¿Nola? Loreak mimikoan pikoñ-azia izaten ditene, eta azi ori auts bat izaten den: auts ori ondo zabalzen baden, pikoñ asko sortzen ditun, eta jabeak uzta ugari-edera

biltzen din; baña gutxi zabaltzen baden, piko-rik izango ez den, edo gutxi sortuko ditun, eta uztarik ez. Erleak, ba, negu azken aldera edo udaberian, ezti-gai bila ibiltzen ditunean, lore mimikoetan sartzen ditun, eta loreak zambuluka bezela ibiltzen ditun: orduan autsa zabaltzen den, eta piko edo ale asko sortzen ditun; eta ala ibiliko ezpaditukun, autsa sakabanatu gabe geratuko uken, eta zuaitzak onurik emango ez liken.

P.—Jauna, orain ederki ulertzen det: baña ¿ zenbat gauz daude, ta ain politak, guk ezta-kizkigunak, Jauna ?

E.—Orá, ba; gauz auek etzekizkiñenak, ergelkeri ta astakeri aundiak esango dizkiten: ik, ordea, emendik aútera gauz asko jakingo dizkin; besteai irakasteko gogoa izango den; erleak maiteko dizkin; eta iñork ire aúrean auek edo beren joan-etorriak goiberatzen badizkiten, ezjakin aro oiei gogor egiteko zer edo zer jakingo den.

Erleen etsaiak.

Zarenatik asi ta gazteenaraño, senide guz-tiak pozak zoratzen zeuden, ainbeste gauz beñi ta ain ikusgarriak etzun-da: baña gurasoak oiera joateko esan zieten, berandu zalako, ta danak, begirapen aundiz guraso ta

Eiztariari eskuan muñegin ezkerro, nor bere gelara joan ziran. Danak arpegi iluntxoa eram zuten. Maurizi ta bere aizpak negaréz asi ziran, eta anaiak, iñork negaréz ez ikusteko bildurak, bereala aldegin zuten. ¡ Ainbesteraño zaletu egin ziran beren biotzak Jaun arengana !

Egun aietako arazoagatik zenbat eman bear zien, nagusi-etxekoandreari onek galdetu egin zien; bañan ori ¡ ařen ! beriz ez aitatzeko, biak batero erantzun zioten. ¡ Naiko naigabe degu, Jauna, berori zor zaion eran guk gauzak ezinegitea ! esan zioten. Basetxekoak gera, Jauna, ta gure ezjakintasun eta moldakaiztasuna barkatu bearko ditu: gogo ona bai, baña besterik ez degu, Jauna. Guk zor diogu berori; ez berorek guri. Erle gauzetan asko irakatsi digu, ta orain asko irabazteko bidean jañi gera: baña batez ere gure seme-alabakgatik geiena zor diogu. Samintasun ederak ikusi ditugu, ta aundienak ikusteko geunden, baña berorek zoriontasuna ekañi digu. Gauz auek beti gogoan eukiko ditugu, ta beñere ondo ordainduko ez dizkagula badakigu; ez aitatu, ba, ¡ ařen ! arazorik.

Gauz oiek bañen-bañendikan esanak zirala Eiztariak ezagutu zuan, eta leiatu gabe, berak ere biotz-biotzetik eskerak eman eta danak oieratu egin ziran.

Urango goizean etxe artan zegoan alaita-

sun eta poza nolakoa zan adierazitzea, gauza zaila da. Goiz jaiki ta bereala joan bear zuala esan zien, eta geiago ikusi bear etzutelako, danak lañi zeuden; bañan esnatu ziranean, enbatak leioak atera ta euri jasak bazter guztiak bete nai zituztela sumatu zutenean, danak asko poztu egin ziran, eta txaloka asi ziran. Onelako eguraldia dala, zion Biñorik, ¿nola etxetikan irten?

Goizeko otoitzak egiteko, danak gela nagusian bildu ziran, etxekoakin Eiztari Jauna ere bai. Jesus'en Biotza'ren Irudi eder baten aurrean belaunikaturik, danak Biñori'ri erantzuten zioten: gazteenak beti gauz oiek egiten zituan, aurtasunean oitura onak ikasteko. (Guraso guztiak auzen egin bear luteke). Gero danak sakabanatu ziran, eta an-emen, nork bere lanari azkar ekiten zion, aita agindu bezela. Batek ganbaratik belara ekarri, besteak beiak jetzi, onek azpiak aldatu, ark artoa jalki, alaba zarenak oak antolatu, ta abar; danak beren egitekotan aritu ziran, sua egitea ta gosaria maneatzeari amarentzat gelditzen ziralak. Eiztaria ere an zebilen, leio batetik bestera, orrela ibili-ta atertu bear izan balu bezela; ta danak sukaldean bildu ziranean, berari ere gosaltzeko ots egin zioten. Orduan Martxelinok esan zion:

M.^{ok} —Jauna, berorék lengo egunean esan ziguna, nik gaur icusi detala uste det, Jauna.

E.—¿ Zer ikusi dek, ba?

M.^{ok}—Gaur otza dago, Jauna, ta nonbait erleak, ori sumatu-ta, eultzako atea biskaz itxi dute, zulo txiki-txiki bat bakarrik utzi-ta. Etzaie nornai etxean sartuko..... erleak berak nekez ibiliko dira, aunditxoak izan ezkerro beintzat, Jauna.

E.—Ez motel, oker ao; ori beren etsaiak ez sartzeko egiten ditek: kalte izugaria egiten zietek-eta.....

M.^{ok}—¿ Etsaiak ere bai al dituzte, ba, Jauna?

E.—Bai, etsai asko dizkitek; orain ikasiko dituk.

Etsai oiek, batzuek aundiak dituk; besteak beriz txikiak. Etsai aundi'ren batek erasotzeko bildurak zeudekenean, arapatu al ditek guztia eultz atean ipintzen ditek, sarera galarazitzeko; edo argizai ta biskaz atea itxi egiten ditek, sartu etzizaizketeken; edo eultzari bařendik beste atetxo bat egiten ziotek, aldian erle bat bakara sartzeko erakoa.

Gauz auek guztiak azaltzen dizkitek ira-kurgaiak etxean badizkiat, eta tartetan etsai oien irudi batzuek ere: aiek ikusi-ta, dana obeto ulertuko zenduteke, bařan oiek gabe gauzak azaltzen saiatuko nauk.

P.—Jauna, Sendakiņa zaldigaņean auzotik oraintxe irten da ¿ bai? ta oiek sendagaiak ekartzera eřira joan bearko dute: ¿ berořen

gauz oiek ekartzeko esatea nai al du? esan zion Prudentxik.

E.—Neska, bustiko aiz; ez den euri miñizka, izugarizko jasak ditun; adarka ari den, eta erabat arapatu gaitun; eta gauz oiek ekartzeara, sendagaiak bezin beara ez den.

P.—Ez dit ajolik, Jauna: eskalaproi ederak baditugu, ta euritako lodi-aundi bat ere bai ¿esango al diot?

A.—Ez, i ez, Aitak esan zuan; Benito zijoa-nela: i etxetikan orela irtetea ondo etzegon.

Benito auzora joan zan, eta danak nor bere lanera ere bai, gero irudiak eta guzi ikusteko ta ikasteko, lana galdu ta kezketan egon gabe.

Etsai txiki-aundiak.

Auzokoak irudiak ekañi zituztenean, etxeko guztiak Eiztariaren inguruan bildu ziran. Erleen etsaiak zein ziran eta nolako kalteak egiten zizkieten, irudiak erakustean ederki azaldu zien.

Lenago galdetu didakena, esan zion Martxelinori, orain ikasiko dek. Erleen etsaiak, batzuek aundiak besteak beriz txikiak dituk. Ona emen:

Ameriketan artz beltz batzuek izaten dituk, eta pizti txar asko ere bai, oso eztizaleak. La-

ru lodikoak dituk: oregatikan ez diton erle-
ozkaen bildurik izaten, eta erleak eultza zuai-

tzetan egiten baditek, oietara igo ere egiten
dituk.

Beste pizti mota bati bildur aundia ziotek,
gau bakar batean eultza ondatu zezakek-eta.

Egazitietan ere badizkitek, batez ere bi,
orma-txoria ta *enara* (beste izenez *egabera*).
Azkeneko onek erle asko ondatzen dizkik,
egazitietan geien-geiena arapatzen dizkikena
dek; eta *orma-txoriak*, egokitu ezkerro, aldian
iru bere kabira eramango dizkik, mokoan bat
eta bi anketan bana.

Beste bat ere bazegok, saguzararen neurri-
koa gutxi-gora-bera. Onek, erle langileak
geldierazitzeke Eregiñak egiten diken kara-

siaren antzeko otsa ateratzen dik, eta eultzetan kalte aundia egiten dik.

Beste bati *erle-otsoa* esaten ziotek: esandakoak aiñakoa ez dek, bañan aundi samara bai. Onek arautz bat ondar azpian jartzen dik: gero lau edo sei erle arapatu ta arautz oren ondoan jartzen dizkik, umea jaiotzen dekenean jana bertan izateko.

Beste etsai mota bat *listorak* dituk, eta ez nolanaikoa. Indarrez erleak menderatu ta eulza ondatzen ditek: baita zenbait aldiz ere, arautzak egin eta erleen geletan ipintzen dizkitek.

Aundiak ditukela esan dizkiagun etsaiak, auek dituk. Beste batzuek ere badituk, gorputz txikiagokoak, bañan ez oregatikan etsai obeak: txikiago ta okeragoak askotan izaten dituk-eta.

Pipiak kalte aundia egiten zietek. Batzuek gauaz eultzetan sartzen dituk, erleak alegiñean gogor egin aren, eta auen geletan arautzak jartzen dizkitek; eta gero umeak jaiotzen ditukenean, tokia auentzat gelditzen dek, erleak joan bear izaten ditek-eta. Argizaia biguña dek, eta aberaska barenean eraz sartzen dituk: artan este bat egiten ditek, zearzulo luzetxoa, eta bertan ederki egoten dituk: zenbait aldiz aberaskak uratu ere egiten dizkitek, eta erleak joan bear izaten ditek.

Zoriak ere erleentzat etsai txarak dituk.

Arautzak erle egiteko, aldaketa batzuek nai ta ez egin bear izaten dizkitek, eta auetako batean zeudekenean, larbaren azpian *zori mota batek* arautzak jartzen zizkiek, banan banan, eta zorikumeak jaiotzen ditukenean, erlekume aien koipea jaten ditek.

Beste zori batzuek beren umeak lurrean jartzen dizkitek, auek arastaka loreetara joaten dituk, eta erleak ezti-gai bila loreetan sartzen ditukenean, zorikumeak eldu egiten zietek: orela erleak berak eultzara etsai oiek eramaten dizkitek: gero erleak arautzak egiten dizkitekenean, zori oiek arautzak ondatu ta ezti jaten ditek.

Danak esateko lan aundia izango gendukek; oreгатikan emen geldituko gaituk: bañan arak, txinguriak, armearmak eta oien antzeko asko, erleen etsaiak ditukela ez aztu.

M.^{ok}—Jauna, etsai oietako batzuek gauaz ere ibiliko balira, berorek esan duan bezela, erle alerik ere ez luteke bizirik utziko....

E.—Bai, bañan erleak ere ibiltzen dituk.

M.^{ok}—¿ Ez al dute ba lo egiten, Jauna ?

E.—Ori inork etzekik; gauaz ere lan egiten ditekela bakarrik zakiagu: gau batean bi edo iru aberaska egiten igari izan zietek beintzat.

M.^{ok}—Beraz, ¿ gauaz ere ikusiko dute, Jauna ?

E.—Noski. ¿ Zertarako izango dizkitek, ba, beren bost begiak ?

M.^{ok}—¿ Bost begi ? ¿ Zer esan nai du bero-
rek ortan, Jauna ?

E.—¿ Zer esan naiko diat ? Bost begi izan
ezkero zerbait ikusiko ditekela.

M.^{ok}—¿ Ta bost begi dituztela benetan esaten
al du, Jauna ?

E.—¿ Nola esango diat, ba ? Ala dek eta....
Etxeko gauzak ikusteko, iru; ta irteten ditu-
kenean, beste biak bear izaten dizkitek: uru-
tira begiratzeko nonbait.....

Zoratu-ta bezela zeuden guztiak, eta batza-
re oni azken eman zioten Eiztari jaunak esan-
da: Lenago esan dizuetana garbi-garbi ikusten
dezute: batzuek beti urí ta zorpean, besteak
beriz ugari ta eroso bizitzen dira, edo beaŕean
ez beintzat. Erleai begiratu, oiek bezela dana
garaiz eta ondo egin, eta bear aiñakoa beti
izango dezute. Langileak izaten irakasten di-
gute; alkarí laguntzen ere bai; nagusiago di-
ranai begirapena ekartzen baita ere; alpeŕak
ez izaten, gauzak ez galtzen, ez ondatzen; eta
alegiñean saiatu ezkero, Jaungoikoagan uste
osoa jartzen.

Gaur egunean, ordea, bestela bizi nai iza-
ten degu: ordu gutxi lanean egin, oien erdiak
uskerietan galdu, besteen mendean egon nai
ez, nagusiago diranai aŕokeriz erantzun, al-
karí artu ta lanera joan nai ez, gau ta egun
erokerietan, berandu etxeratu, irabazten dana
sakabanatu ta ondatu.... ta gero beaŕetan ez-

tegunean, aŕenkuraka asi ta besteai aitzakiak eman. Lan txikia egin, eta gauzak merke erosi, ezin da: irabazten danari begiratu ez, eta gero asko izan eta ondo bizi, ez ta ere.

¿ Ondo bizi ? ¡ Bai zera ! Etzegok, etzegok....

Etzaio aztuko.....

Besteai zerbait irakatsi bear dietenak, zer egiten duten gogoratu bear dute; gañerakoan kalte aundiak etoriko zaizkie, bai berai eta bai ikasitakoa egiten dutenai. ¿Ta ori zergatik ? Ikasten dutenak irakatsi bear dietenen mendekoak diralako. Baliteke berez alakoak ez izatea; bañan ikasten asitzen diran unean bertan, irakasten dienen mendekoak egiten dira. Batez ere gurasoak eta nagusi-etxeakoandreak, gai oni aŕet'aundia eman bear diote. Mutil koskor bati gertatuak, au ondo azalduko digu.

Amabi urte zituan, Auzoko erian Andre Marietan jai aundiak izaten zituzten. Lenengo egunean aita bera egon zan, bañan iru edo lau etxeetara joan bear izaten zuten, aide urkoak ziralako: lanak ordea, egin gabe zeduzkaten, eguraldi txararak etzien utzi gariak sartzen, arbiak ereiten ere ez, belararak ere atze-

ratuak, eta abar: oregatikan mutil koskor au bialdu egin zuten.

Amak soñeko beria atera zion, elurá beze-lako alkandora txuri-txuria ta burniz gogor-tua, oiñetakorik onenak, eta apain-apain jantzi ezkerro esan zion: Maitea, osab-izeba-nean egun auetan bazkari edera izaten dek, batez ere arkumea, gizen-koipetsua, ta oso ondo maneaturia: eltzekari ta orelako gauzik ez jan, egunero jaten dizkiagu-ta: bañan arkumea ateratzen ditekenean, ondo eraso, ase arte.

Joan zan, ba, gure mutiltxoa; ta bazkaltzen asi ziranean, zuku edera atera zuten, aldi oietan oi bezela, ta etzuala nai esan zuan. Zuku zaleak ez diranak maiz ikusten ditugu, umeak batez ere, ta oregatik etzioten aretarik eman. Eltzekaria atera zuten, eta mutilak ura ere etzuala nai esan zuan. Oren ondoan aragia, txistor eta oilo puska batzuek nasi-ta zeduzkala; bei-mingaña; legatza berri-beria; oilaskoak oso samurak eta ondo eregosia... mutilak ezer nai ez. Osa-bizebak jateko, ta jateko, ta jaketo askotan esan zioten, bañan alperik. Azkenean izebak esan zion: baña motel, ¿ezer jan gabe orela gelditu bear al dek? Geiago ez diagu, gauz auek ire gogokoak ez badituk, zer nai dekan esan zak eta jariko diagu: au gureztat lotsagañi dek....

Orduan mutiltxoak erantzun zion: arkume

ederá emen izaten dala, ta artatik asko jateko amak esan dit, eta ori atera arte jan gabe nengoan.....

—Ederá egin dek, ba; aurten arkumerik ez diagu; eder-ederak zeudeken, bai, baña lengo egunean eiztari batzuek etori ituken, aien zakurak gure bildotx oiekin jostatzen asi ta izutu zizkiteken, eta danak amilka gain-beraz zulo batera erori ta il ere bai. Orduan mutiltxoak etsi zuan, eta atera zioten guztia gogotik jan zuan.

Guraso ta nagusi-etxekoandreak beren mendekoai nolako kalteak egiten dizkieten, gauza txararak irakatsi-ta, ipui onek nolerebait adierazten digu. Geiegi barkatu ezezik, ariskurako bidea ere ematen diete. Bilerá, enparantz, jostakizunetara, edozeinengana seme-alabak bialtzen dituzte; eriko jaietan gauaz ere bai, berarizko suak ikusteko aitzakian; zenbait aldiz gurasoak berak beartu-ta, alabak gogo txiki, logale, edo beste aitzaki'ren bat erakusten dutenean (alabak batez ere oréla ibiltzen utzitzea, ta oraindikan geiago berak bialtzea, gurasoai ezin barkatu zaie). Ta ori guztia ¿ zergatik ? ¿ zertarako ?

Gazteak dira, erantzungo dute (¿ gazteak kristau-legerik ez al dute ? ¿ ariskurik ere ez ? ¡ askoz aundiagoa ! orégatikan geiago begiratu bear zaie): **Gazteak jostatu egin bear dute** (¿ era txarrean ? ¿ ez al daude jostatze onak ?):

Ori on izaten da (nik zertarako eztakit; ¿ esango al dirate?): **Gu ere bide oietan ibiliak gera** (ezagun da; orduan lotsa galdu zenduten, eta oraindik bilatu ez....): **Ikusi ditzatela, ikusi ditzatela** (bai, bai, ikusiko dituzte; arapatu ere bai....).

Neska-mutıl azkoengatikan esan genezake: **Etzaio aztuko....** Ta erantzun ere bai ; berandu ordea !

Salomon'en erabakia.

Eztabaida, auzi, zezio, asarēbide guztietan, batzuek alde batera, besteak beriz bestera jartzen dira. Alde batekoak, berak egia dutela esango dute, ta besteak oker daudela; ta auei galdetzen badiegu, dana atzekoz aue esango digute, au da, aiek oker daudela ta berak egia dutela. Au ezin izan da: batzuek **eta** besteak ez, batzuek **edo** besteak baizik. Zenbait aldiz bene-benetan ibiltzen dira, ta egia dutela uste izaten dute: besteetan beriz, oker daudela ezagutu aŕen, gogoan artzen dutena aurerera atera nai izaten dute, ta kalte aundiak egingo dituztela ikusi-ta ere, ezeri begiratu gabe aurerera jotzen dute. Ona gertaldi oietako bat.

Auzi bat erabakitzeko, **Salomón Eŕege ja-**

kintsuagana bi emakume joan ziran. Éregeak artu zituanean, batak esan zion: Jauna, emakume au ta biok etxe batean bizi giñan, eta biok egun gutxien barn aur egin genduan: gurekin etzan beste inor ere bizi. Gau batean, aur ustegabeen azpian arapatu-ta, ito zuan; eta ¿zer egin zuala uste du? poli-poliki neregana etori, nere semetxoa eraman, eta berea nere oian utzi, ni esnatu gabe. Goizean esnatu naizenean, auraren gorputza artu det, eta ilik zegoala ezagutu det; baña geroñeago, ondo argitu duanean, nere semea etzala ezagutu det.

—Ala ez den, esan zion besteak; gorputz zegonena irea den, eta bizirik zegonena, nerea.

—Gezurá den ik, lengoak erantzun zion: nere semea bizi den, eta ildakoa irea den.

Onela Éregearen aurrean aritu ziran.

—Egia garbi ezin jakingo degu, esan zien orduan Éregeak: gertatutakoa inork ikusi ez du, ta zuek iritzi bana dezute, oso berdiñezak. **Ezpata bat ekañi moñoiari esan zien. Ekañi zutenean esan zien: aurr bizia bi puska egin, eta biai bana eman.**

Auraren amak ezin eraman izan zuan ori, baren osoa samurtu ta nastu egin zitzaion, eta Éregeari esan zion: Jauna, ez beza nere semea il; orrek beretzat nai badu, eraman dezala; iltzea baño, ori naiago det. Besteak beriz esaten zuan: ez dedila inorena izan, ez irea ez eta nerea ere, erdi bana.

Orduan Éregeak esan zuan: ez aurr il, oni ematozue (bi puska egitea nai etzuanari), bere ama au da-ta.

Bestearen biotz gogorak edozer gauz egingo zuan. ¡Odolzale alaena!

¿Nork esan bear zuan...?

Gaitzak etorri arte, aurrurik dagoanik ere gogoratu ez: gertatu ezkeror beriz, damutzen zaigu gauzak orrela egin izana, bañan antolabiderik gabe geratzen gera.

Jan-edan gauzetan, kalte erraz egingo digutenak nolana artzen ditugu: itxaso edo ibai-

etan ardurik gabe sartu ta ibiltzen gera: zuaitz eta teilatuetara edozer gauzagatikan igo ta, lurrean bageunde bezela, ibili ere bai: eiztariak iskilua artu, utzi, eraman, erabili, dana egiten dute makil bat balitz bezela: sua itzali gabe zabarkeriz noiznai utzitzen degu: itz batean, ariskurik ezertan ikusten eztegu. Gero zoritxar-en bat gertatzen danean ¡ori gauza! esaten degu: beste ainbeste askotan egin izan degu, okerrik izan gabe ¡nork esan bear zuan!

Zintzoa ta langilea zan Petra, bañan oitura txar bat bazuan, eta onek ondatu zuan.

Bein batean esku-lanean ari zan, eta askotan oi bezela, bear etzitian oratzak aoan jari zituan, ezpañaz estutu-ta. Leio ondoan argi ohea izango zuala gogoratu ta, leiora alderatu egin zan; zabal-zabalik zegoan-da. Alako batean txori batzuek leiotikan sartu ziran ¿baña nola? Zapelatz itxusi bat atzetikan zetorkiela, itxutu-eroturik zeuden gizarajoak, eta zer -egiten zuten jakin gabe, beren burua gorde naiean, leio-zulotikan tximista bezela sartu egin ziran.

Petratxo ere bere lanean itxuturikan zegoan, ezer ere ikusten etzuala, ta txoriak ondo-ondotik igaro zitzaizkanean asko izutu zan, eta aoan zituan oratzak iretsi egin zituan, eztañan josirik bezela gelditzen zitzaizkala. ¡Aiek oñazeak! ¡Neskaren laritasun

eta naigabea ! Izugarizko karasiak egiten zituan gajoak, eta auzo osoa antxe bildu zan; Sendakiña bereala ekañi erazi zuten eta au alegiñean saiatu zan, bañan ezer ezin egin; negar eta negar ari zan erukaña, baña bere kaltean, oratzak geroago ta baruago sartzen zitzaizkalako, min aundiago emanaz.

Oso ona zan neska, ta danak asko maite zuten; orogatikan naigabe aundia artu zuten, il arte al zuten guztian lagundu zioten, eta andik aurera, aren oroipenez, oratzak ezpañetan eukitzeko oitura dan-danak utzi egin zuten.

¡ Amaika aldiz eukiko zituan Petratxok oratzak era ortan, zoritxar ori gertatu baño lenago ! ta orduan ariskuari begiratu ere ez; bañan au ikusi zuaneko berandu zan; damutu aren, antolabiderik ez. Beste gauzik etzan entzuten: ¡ Nork esan bear zuan. .!

Mutil bikaiña

Izen au "David,, danok entzun degu, ta ez bein bakañik; bañan oren kondaira eder, eta noiz-nola azaltzen asi zan ez dakitenak, asko izango dirala bildur naiz.

Filisteoak eta Israeldarrok, alkar menderatu naiean, buruka aundi bat egiteko gertu

zeuden. Alde bakoitzakoak mendi bana zedukaten, biyen artean ibara zegoan, baina mendi batean esaten ziranak bestekoak ezaz entzuten zituzten.

Filisteotako gizon aundi bat, besteak ez bezelakoa aunditasunean bezela indartetan ere, aurertatu zan eta Israeldarai esan zion: Zuetako bat atera ezazute, ta biok burukan egingo degu: baldin ni bano geiagokoa bada ta iltzen banau, gureak zuen mendekoak izango dira; baina nik garaitzen eta iltzen badet, zuek gure mendekoak izango zerate. Gizon aundi-azkar au **Goliath** zan.

Gauz ori entzutean, Israeldar guztiak eta beren Errege **Saul** ikaratu egin ziran; berrogei egunean eten gabe, goiz-aratsaldean, ori bera esaten aritu zan-ta.

Ortan zeudenean **David** ara iritxi zan, eta **Goliath**'en itz oiek entzun zituanean, gizon ura iltzen zuanari zer emango zioten galdetu zuan. Bere anai zarena an zegoan, eta bereala esan zion: ¿ Zertan etori aiz i onera, ardiak basoan utzi-ta ? Ire arokeria ta biotz txara ezagutzen dizkiat nik, bai.....

—¿ Zertan utsegin diat nik, ba ? **David**'ek erantzun zion. ¿ Gogoratzen zaidakena zergatik ez diat esan bear ?

Saul'en gana eramane, **David**'ek esan zion: ez bildurtu, ni joango naiz eta burukan egingo det, Jauna.

—Mutil gazte aiz i, ta gizon ori, gaztetasuna ezkerro gudari sendo-bizkoia; ez dek ezer egingo.

—Jauna, erantzun zion mutilak, artaldea zaitzean artzak edo beste baso-piztiak ari'ren bat eramaten ziratenean, aiengana joan eta kentzen nien: orduan neri erasotzen ziraten, eta nik, matrailezuratik eldu ta iltzen nituan. Gizon aundi ori ere, aiek bezela ilko det: aien atzaparetatik Jaungoikoak atera ninduan, eta onen eskuetatik ere, Berak aterako nau, Jauna.

—Oa, ba, ta Jaungoikoak lagun dakikela.

Mutilak artzai-makila artu zuan, erekan bost ari garbi-garbi ere bai, auek zoroan sartu zituan, eta Filisteoren biderontz abiatu zan. Moioi batekin zetoien au eta **David**'i esan zion:

—¿Zakur al nauk ni, ba? makila dakark eta... ator, ator, ire gorputza egaztiak eta piztiak jan bear ditek.

—Burnia dakark ik, **David**'ek erantzun zion; baña ni gudarien Jaunaren izenean netorek, ik gaur gaitzetsi dituken Israeldaren Jaungoikoaren izenean. Onek nere eskutan jariko au, nik ilko aut, lepoa moztu ere bai, eta Filisteoen gorputzak pizti-egaztien jana egin bear dizkiat, Israelek Jaungoiko baduala toki guztietan jakin dezateken.

Goliath alderatzen asi zan, eta orduan **Da-**

vid'ek ari bat zorotik atera, abailaz bota, ta
bekokian josirik utzi zion, gizon aundi-año

ura oñela luñara boteaz. Berak ezpatarik
etzuan: oñegatik **Goliath'**ena artu zuan, eta
berberaz burua moztu egin zion. **Goliath'**en
aldekoak ori ikusi zutenean igeska asi ziran,
bañan Isráeldaræk eraso zieten eta lagun
asko il zuten.

Jaungoikorik gabe, ezer ez:
Jaungoikoarekin, bildurik ez.

Beti ni..... ¿Ta besteak?

Ni... ni... ni..... beti ni. ¿Besteak? Utsa, ezer ez, gu baño gutxiagokoak beintzat. Oná emenaun dinaikeria. ¿Ta onek zer daka?

Etxeko atea motxa bada, igarotzean nai ta ez burua makurtu egin bear degu, atearen goiak eskatzen duan aiña. Baldin burua goiegi badaramagu, bear baño geiago pitin bat besterik ez bada ere, edozer gauz gertatzeko arisku degu; gutxienez kaskareko eder bat artuko degu, ta iltzea ere baditeke: geiegi makurtzeak beriz ez digu kalterik egingo; guztiz bestera, burua beerago ta arisku txikiago.

Oni indar emateko esan eder au entzun. Eztaietara joateko esaten badizute, ez lenengo tokian jari: zu baño geiago dan beste'ren bat etortzekoa izatea baliteke, ta etxeko nagusia etortzen danean, toki ura besteari emateko esango dizu, ta orduan atzerago gelditu bearko dezu, lotsa-lotsa egin-da. Azkeneko tokian jari zaitez, eta nagusia etortzen danean aurerago joateko esango dizu, ta an daudenak omen aundia emango dizute.

Ezta au edozeñek esandako gauza; Jesukristok ber-berak irakatsia baizik. (Luc. XIV-8)

Aziera onak ere ori bera irakasten digu: irakuri. Españako Erege gogoangari bigarren Felipe, izen eta omen aundikoa zan. Orain

bezela, orduan ere aundinaikeriagatik zezioak izaten ziran. Bide estu-meartetan topo egin-da, tokirik erosoena nork nori utzi bear zion; espaloian egokitu-ta, zeñek baztertu bear zuan, bestea bere bidean joateko; etxee-tako mailetan, pirlaen aldea zeñi zegokion; elizan alki gutxi badaude, nori eman bear zaizkan, eta abar. Beti zezio ta eztabaidan, baña gauzak nola egin bear ziran beñere erabaki ez. Éregeak asko zekiala gogoratu-ta, arengana joan ziran: beren zezio, asar-bide ta gorabera guztiak azaldu zizkaten, eta argi bila zetoze esan zioten. Orduan Éregeak esan zien: aldi oietan guztietan, **aziera obekoak beren burua beeratu ta besteai erosoena ematen diete.**

¡ Bai ziri edera !

Orá, ba; Jainkozaletasun eta aziera onak, zeziotako gogo ta griña kenduko dizkigute.

Ez ñori esan gero....

Emakumeak beritsuak dirala, ta dakitena esan gabe ezin egon izaten dirala askotan entzuten degu; ¿ egia ote da ? Irakurri; zerbait aterako degu.

Egun batean, gizon bat bere etxean, bestee-

tan ez bezela, uzkuř-goibel zebilen. Emazteak zer ote zuan galdetu zion, bañan etzion ezer ere erantzun. Zortzietan gosaria eman zion, bañan etzuala nai erantzun zion. Baratzan, oian, ganbaran, okuiluan ibili zan, bañan itzik ere esan ez. Bazkaltzeko garaian ere mukeř eta muzin egon zan, eta jan ez. Onena izango zala gogoratzen zitzaiona emazteak eskeintzen zion, bañan alperik. Alako batean senarřak esaten dio: alperikan zabilta, nik miñik eztet, larřitasuna baizik.

—¿Zer dezu, ba? ¿iñorekin asarřetu al zera?

—Ez, ezta ori ere: orain esango dizut, bañan ezpañak josi egin bear dituzu ¡arř gero!

—Gizona, ez bildurtu, nere bidez ezta ezer ere jakingo: esan, esan.

—Lagun bat il det, eta ořen gorputza lurperatu arte ez naiz lasa egongo: gabaz biyoen artean basoan lurperatu bear degu, ta eztu iñork ere jakingo.

—¡Ene bada! deadař egin zuan emazteak ¡Au lana egin dezu! ¡zer ikusi bear degu? Jesús, María ta Jose.....

Senarřak, emaztea ořela negarřez ikustean gogor egin zion, begietatik sua zeriola; ta orduan emaztea, bařena zerbait lasaitzeko, auzora joan zan. Lagun aundia zuan ango etxekoandrea, ta bakařik gelditu ziranean, bereala esan zion: ¡eztakizu zertan gauden...!

¡ au naigabea !... Madalen, Madalen..... ¡ gure zoritxara...!

— ¿ Zer dezute, ba, emakumea ?

—Gauz ikaragarria.... bai, ikaragarria ¡ Aren eta aren inori ez esan ! galdu-ta gaudela uste det, baña jakiten bada, antolabiderik ez dago: nere senarak beste gizon bat okuiluan labanaz il omen du, beko gelan inork ikusi gabe sartu, ta gauaz basora eramán eta lurperatu bear omen degu ¡ Jesus maite guruziltzatua ! ¡ Zeruko Ama atsekabetua !..... Baña, Madalen, ¡ Jaungoikoaren izenean inortxori ere esan ez !

—Ez, ez; lasa egon, neregatik ezta jakingo ¡ bai zera !

¡ Ezta jakingo ! Bestea joan bezin laster, bere artean esaten asi zan: nik au Leontxiri esaten ez badiot, nik banekiala jakitean min artuko du ta arpegian emango dit; alkaréntzat kutun-kutunak baigera, ba..... Leontxi'ren etxerontz bertatik abiatu zan, eta dana esan zion: inori ezertxo ere esango etziolako itza kendu-ta, ori bai... Onek nonbait beste ainbeste egin zuan, eta oréla, *išil-išilik eta inork ere jakin gabe*, berri ori erian laster banatu zan.

Aratsaldean, Epailaria igurai eta Agintarien moroi batzuekin etxe artara joan zan eta atea jo zuan, bañan etzitzaion inor ere etortzen; emakumea sukaldeko zoko batean negarez zegoan, senara beriz oean. Noizpait au

etorri zan eta Epailariak zorotz esan zion: **Legearen aginduz etxe au nere mendean artzen det.**

—Etxe au nerea da, gizonak erantzun zion, eta nik nere etxean inoren bearrik ez det; bear detanean neronek eskatuko det, Jauna.

—*Legearen izenean nere mendean artzen detala esan det; giltza guztiak bereala ekarri.*

—¿Giltzak? ¿zertako bear ditu, Jauna?

—Zuk il dezunaren gorputza jasotzeko ¿non da?

—¿Zer esan du? ¿Nik il detana?

—Bai, zuk il dezuna, ura bera; ukatzen alperikan zabilta, dan-dana zearo dakit-eta.....

—Jauna, nere izen ona gezuzez zikintzen inori ere barkatuko ez diot: berori Epailari bada, gorago daudenak badira, ta oiengana joko det nik, Jauna.

—**Gizon au lotu; esan zien moroiaiei.** Ori egin zutenean, Epailariak beriz esan zuan: Danak nerekin etorri.

Epailariak bere aurean gaizkiegile ta moroiaiek jaririkan; danak beko gelaraño joan ziran, eta moroiaiei esan zien: **Legearen izenean ate au bota ezazute.** Izugarizko otzikarak an zeuden guztiak dardaraz jari zituzten, baña Legeak agintzen zuana egin egin bear, eta gizon aiek aizkoraz atea bota bear izan zuten. Leioa idiki zuten eta antxe agertu zan.....
¡¡ zakur bat ila !!

Epailariak bere burua orela paragarri ikusi-

ta, gizon ari kontu zorotzak artu zizkan, gezurtaratu zualako: baña gizonak algaraz eta patxara ederean erantzun zion: Jauna, ¿nik beroñi ezer esan al diot? Berorék egin duana, berorék jakingo du. Emakumeak dakitena esan gabe ezin egon izaten dirala askotan entzun izan det, eta neronek ikusi nai nuan: besterik etzan. ¿Nai detana nere etxean ere ezin egingo det, ba?

Gauz auek erian zabaldu ziranean, gizasemeak beti emakumeak mañiatzen ibiltzen ziran, eta auetako batek gizatalde bati egun batean esan zien: ¿Gizon jakintsu aren erabakia ez al dezute oraindikan ikasi?

—¿Gizon jakintsu baten erabakia?

—Bai, jakintsu ta urte askoan an-einen, eta atzerian ere asko ibilia. Giz-emakumeak erri batean beti matrakan egoten ziran, *mingain luze* ta *beritsu* alkarri esaten ziotela. Bertako gizon bat, uri aundi ta ikastetxe ospatsuetan izaten zana, noizean-bein erira etortzen zan eta danak begirapen aundia zioten. Danak aren esanera jariko zirala alkarri itz eman-da, bere erabakia eskatu zioten, eta bereala erantzun zien:

Emakumeak beritsuagoak "dirala, gizasemeak baño, askotan esaten da: nere iritzia da, beritsukeria neurtzea zail-zaila dala, bañan oso beritsuak dirala **bai emakumeak**, eta **bai gizasemeak**: biak.

Pertxel sabelkoia.

Izugarri tripontzi zan: ematen zioten guztia bereala jaten zuan, eta askotan ematen etziotena ere bai, arapatu al bazuan. Orelakoak gertatzen zitzaizkan ere.

Egun batean, elizkizuna luzetxoa zalako, Apaiz Jaunak eliz-mutilai gosari on bat bere etxean eman zien. Lagun bati ogi puskatxo bat luñara erori zitzaion, eta ura artzeko makurtu zanean, aren katilutik **Pertxelek** esne zurut bat artu nai izan zuan, ark ikusi gabe; bero-bero zegoan ordea ta mingaiña ere egin zitzaion. ¿Ori egiña damutuko zitzaion? ¡Ja jai! irakurri, irakurri.

Eliz-gelan zer edo zer bear zuala ta, Apaiz Jaunak bere etxera bialdu zuan. Apaizaren aieba usategian zegoan, eta neskamea iturira joana. Sukaldean sartu zan, eta leioan eretilu luze-zabal bat ikusi zuan, mami urdiñez betea. ¡Auñen da nerea! bere artean esan zuan, eta iñor etorri baño lenago, ez det esango jan zuala, iretsi baizik.

Iñor konturatu etzedin, artu bear zuana artu ta, bereala elizara joan zan. Meza laguntzen asi zan, bañan ezin egon ¿nola? Makur-makur egin-da, esteak bi eskuaz estutzen asi zan, bereala negarez, luña jo ere bai. Eliz-gelan sarturik, bere burua luñean bota zuan, iraulka ta karasika eten gabe.

Elizan zeudenetako hatzuek, bertaraño joan-da zer ote zan galdetu zuten. ¿Zer izan bear du! erantzun zieten, **Pertxel'en** gauzak. Usategian sagu asko omen zan eta usakume aztarnarik ere ez omen zuten utzitzen; Apaizaren afeba-neskameak, aiek iltzeko mami urdin ura egin eta aratsa arte leioan jaři; **Pertxel'ek** beriz dana jan. Oñaze ikaragarriak zituala... ¿nola ez? pozoï bizi-bizia zan-ta.

Sendatu zanean, Apaiz Jaunak kontu zořotzak artu zizkan, oitura txar ori kentzeko maiz esaten zion, eta aldi ontan gertatua on-onean gogora ekartzen zion. **Pertxel'ek** Apaizaren esanak ondo artzen zituan, dana bere onerako esaten ziola ezagutu ere bai, eta andik afeera zintzo ta ona izan zan.

Pilartxoren Aitona.

Beltzetakoa zan gizarajoa, baña Jaungoikoak azken ona eman zion.

Neska ikastetxetik etorzean, bere ama ta Sendakin Jauna etxeko atean izketan zeuden. Gaizki dago, esan zuan onek; bildur naiz; sukarak utzitzen ezpadu, joango zaigula uste det; urteak ere asko ditu ta... Elizakoak egin

ditzala beintzat, ustegabeen zerbait gertatu gabe; biurri samarra izan da, ta gauz auetako otza: ez zabañtu, ba.

Sendakiña joan ta laster, neskak Aitonari ikustalditxo bat eman zion, onela:

—Egun on, Aitona; ¿zer dio, Jauna?

—Ondo ¿ta i, bilobatxo maitea?

—Ni ederki; ez ordea berori, Jauna...

—¿Zergatik dion ori, maitea?

—Oi... ¿zergatik esan bear det? Ama negarez dago ta...

—¿Ama negarez? ¿Zer din, ba, amak?

—¿Zer duan? berori Elizakoak egin gabe iltzeko bildura. Berori Zerura zuzen eramateko Andre Mariari ama ta biok iru **Agur Mari** esan dizkagu, Jauna.

—¿Ni ain laster iltzea nai al den, ba?

—Ez oriñe: nik nai ez, bañan iltzeko arisku aundia duala Sendakiñak esan digu, ta Elizakoak len bai len egiteko, Jauna.

—¿Ta ain gaizki negon?

—Ala egon bear du, Jauna; laster iltzea babiltekeala esan du beinik bein, Jauna.

—Asko maite ez naun; gauz ikaragarri auek esatea ere.....

—¿Zerura joatea gauz ikaragarria?

—Zerura joatea ez; bai, ordea, iltz ta zerura joatea zaila den, batez ere...

—¿Zaila? Lengo egunean Sor Matilde'k ikastetxean esan zigunez, Zeruko Amari la-

guntza eskatu ezkerro Elizakoak egin gabe ezta inor iltzen, eta guk, amatxo ta biok, berorentzat ori eskatu diogu, Jauna.

Aitona ezer esan gabe pitin batean egon zan, eta biotzean zuana begiak erakusten zuten. Zerbait arindu zanean, neskari esan zion: Oa, enetxoa; 'Apaiz bat etori erazi dezala, amaxori esan akion.

Danak poztu egin ziran; baña..... ¡neska gaitzgabeari eskerak! gañerakoan, askotan ikusten dana gertatuko zan..... Nik ori esateko biotzik ez det..... nik beintzat ez diot esango..... ¡zutuko da..... naigabe aundia artuko du... Oñela aldi ona galtzen da, burutik egiten da, eza-guer onik ez, eta zakurak bezela iltzen dira, ezer egin gabe.

Maister argia.

Argia, bai, ta ez nolanaikoa; bere nagusia
bañon argiagoa: ikusiko degu.

Nagusia aberatsa zan eta itxaso bazterako
eri batera bere etxekoakin uda osorako joan
zan. Zakuñ aundi-eder bat bazuan, eta etxea
bezela, zakuña ere zaitzeko utzi zion. Zakuña
oso gaizki oitua zedukan, eta aragia besterik
jaten etzuan: oregatikan nagusiak eguneko bi
pezeta utzi zizkan, arentzat aragia ekartzeko.

¡Araio pola! esan zuan maisterak; ¿za-
kuñak aragia besterik jaten ez duala? ika-
si bearko du..... ¿egunean bi pezeta ofela on-
datu? ez nik..... aragirik jan gabe egoten gera
gu..... gañera, lanik gabe poliki irabaziko det...

Au guztia gogoan artu-ta, zakuña sarobean
sartu zuan eta ezer ere jan gabe egun osoan

euki zuan. Urango goizean, atea idiki ta ogi puska bat bota zion; baña zakurak ogiari usaia artu ta utzi egin zuan. Maisterak ori ikustean ogia artu zuan, esanaz: ¿ez al dek ogia nai? ¿kristauen jana zakurak nai ez? ¿Nere seme-alabak pozik jaten ditekena ik ez? Ondo zegok..... jango dek, bai.... Atea giltzatu ta beste egun osoan antxe euki zuan, baru-barurik. Gauz beroak jan-da obeto oituko zala gogoraturik, urango egunean arbi egosiak eman zizkan; bañan orduan ere, usaia artu ta ikutu gabe utzi zituan.

¿Gaur ere ez? Ago..... esan zuan maisterak; lan txikiago, ta merkeago gañera: Agur, biar arte.

Zakura ilko ote zitzaion bildurtzen asi zan: saiets-ezurak ederki nabari zitzaizkan, eta burn-isatsak ere indargabeturikan zeduzkan, zintzilika bezela, auleri aundia erakusten zutela: gañera, gau osoan etzan isildu, oru ta maru antxe egon zan, eta goizerako goseak ila izango zala bildur zan. Jaiki bezin laster sarobera joan zan eta erukigari arkitu zuan, goseak erkitua. Sua oraindik egin gabea zan, eta beragatikan etxean gauz berorik ez: ¿zer egin, ba? Saski batean tipul zar batzuek bazeuden, eta aietako bat bota zion. Etzan luraraño erori: ¡ura gosea! «*Klask*» egin zuan zakurak, eta ortzaz zeatu gabe, tipula iretsi zuan: puskatxo batzuek aotik erori egin zi-

tzaizkan, eta bereala luřatik artu, ta luřa mingañaz garbitu ere egin zuan. Etzan mizkinda ibili, len bezela...

Andikan aurera etzuan geiago aragirik ikusi: bear ere ez, zernai jaten zuan-da. Nagusia etoři zanean, bere maister argiari esku-erakutsi eder bat eman zion, eta biak irabazi ona izan zuten.

¡ Zenbat aldiz aberatsak beren zakuř, zaldi ta ořelakoai ematen diete kristauak pozik jango lutekena !

Jaungoikoak egun'en batean dana erabakiko du.

¡ Gora euskaldun onak !

Irakurgai auker egiten ari nintzala, egun batean albistari bat artu nuan. Jaungoikoak ekañia zala ziur nago; urutikoa zan, eta oso gutxietan ikusten nuan-ta. **Orihuela**'n egiten da, ta «**La Lectura Popular**» du izen. Artan irakurri nuana, oraintxe esango dizut. (Aurtengo Oñilaren 15-koa).

ARTAGAN MENDI izen duan itxas-ontzia (**Sota-Aznar**'en Etxekoa) Jose Doitsuren egunean lohon'go kaian zegoan (New Brunswick =Canadá=) Uri onek berogetitamar bat lagun ditu. Agintariak, beren mendeko guztien gurasoen ordezkioak bezela ta auen aldiak egiñaz, obenak aitortzen eta Jauna artzen alaitu zituzten. Danak baiezkoa beren Agintariai bereala eman zieten, eta itxas-gizonen soñnekoñ jantzi-ta, guztiak batean elizara joan ziran.

Luis Doitsuren Alkartasunako gazteak eliz-

kizun eder batean zeuden, eta Jaun'artzeko Meza Apezpiku Jauna ematen ari zan.

Itxas-gizon gazte-mardul-sendo-bizkor sail aundi ura, orela jantzi-ta, ikustean, Apezpiku Jauna aritu zan. Euskaldunak zirala ta Jauna artzera zijoaztela ikasi zuanean, pozak biotza urtu egin zion, eta su aundi-gozoz, an zeudenai itzaldi eder-samur bat egin zien, euskaldunen siniste on eta aiengandik ikasi bear zutena goratu-azalduaz. Itzaldi bero-pozgarri ura entzutean, askok negar egin zuten, biotza samurtu-ta; **Artagan Mendi'koak** ere, batzuek beintzat, malko ederak bota zituzten: beren gurasoak ori ikusi izan balute ¿zer egingo zuten?

Elizatik itxas-ontzira joan ziranean, Apezpiku Jauna ere berengana laster joan zan, danai zorionak ematera. Gero kai artatik irten eta itxasoan uruti zeudenean, itxas-ontziko Agintari buru ta Apezpiku Jaunak, ari gabeko tresnaz alkarri itzegin zioten. Apezpikuak esan zion Uri artakoak asko aritu ta samurtu egin zirala euskaldun aiek egin zutena ikustean, eta artean kristau etziran batzuek (ogeitamar baño geiago) gure Erlijio maitean sartu egin zirala.

¡ Ori da egizko euskaldunak izatea ! ¡ Gora, ba, gure sinismen on eta oitur ederak !

Danak esaten zioten...

Besteai paregiteak biotz kaskar eta doilora erakusten du, ta onelakoai gaitz'en bat etortzen bazaie, besteak ezin erukitu izaten dira, ala nai izan ta ere.

Erian *Doilora* esaten zioten mutil bat bazan. Eren bat (maingu bat) ikusten bazuan, aren atzean jari, makil bat artu, ta ura bezela ibiltzen zan. Mutu'ren bat erira etortzen bazan, ark egiten zituan keñuak laster ikasten saiatzen zan, gero besteai paregiñ erazitzeko. Konkoraen itxura artzeko, bizkañaldea makuñtu ta boronbil-boronbil jartzen zuan; eta abar.

Zentzu onako lagunak, eta batez ere mutilarentzat begirapen aundikoak ziran giz-ema-kumeak, orela ez ibiltzeko maiz esaten zioten, alako batean berari ere gaitz'en bat gertatuko zitzaiola ta...

Bi begietan okertasun aundia zuan begioker bat erian bazan, eta *Doilorak*, begiak ark bezela jartzen ikasteko, beti bira-biraka erabiltzen zituan. Egun batean amak esan zion:

—Motel, ¿begi oietan zer dek?

—¿Nik begietan? Ezer ez.

—Bai, zerbait badekala ezin ukatu, gori-goriai dauzkak eta: gañera, makarez beteak.

—Nik ez det, ba, ezer ezagutzen...

Egunak joan eta egunak etorri, geroago ta txaragoak zeduzkala ikusirikan, zerbait egin bearko zutela senarari esan zion. Onek ere, ezer ez esan aŕen, dana ondo ikusten zuan, eta gaitz aundi'ren bat etortzeko bildur zan. Gero senideak, lagunak, auzokoak, eri osoa konturatu zan.

Ala zeudela, oiñaze aundiak begietan asizitzaizkan. Gurasoak ikeratu egin ziran, eta begietako miñak sendatzeko berariz ikasten aritutako Sendakin jakintsu batengana berea-la eraman zuten. Onek, mutila ikusi bezin laster, orelako miñik beñere ikusi etzuala esan zien, eta, Madril'en ikasten egon zanean ere, etzuala alakorik entzun. Beste'ren batengana joan bearko zutela esan zien, asmatzen ote zion; edo gañerakoan, bera bezelako beste bat ekaŕi, ta biyen artean taju ematen saiatuko ziralaa. Ala egin zuten, eta ez bat bakaŕa, beste iru edo lau ere ekaŕi zituzten; baña danak ber-bera aitortu bear izan zuten. Urte batzuek oraindik egin zituan, beti oiñaze bi-ziak menderatua, ta mutila beste gaitzez il arte, min eta oiñazeak iraun zuten.

Erikoai etzitaien ori beñere aztutzen, eta guk ere Agustin Doitsuaren itz auek beti go-goan euki bear ditugu: Maingu, itxu, konkoŕ, elbaŕi'ren bat ikustean, orelakoak ez geralako Jaungoikoari esker aundiak eman.

¡Au izen gozoa!

Guztiok Italia'ko Uri bat aitatzen askotan entzun degu, **Asis**; baita bertan jaio-il eta orain zeruan dagoan mutil baten izena, **Prantzisko**. Au **Asis**'tar **Prantzisko Doitsu**a da.

Mutil eder-lirain-aberats-jostailu zan; baina etzuan beñere bere burua obenaz zikindu. Dana utzi ta Jaungoikoari bere burua eman zionean, Onenganako ezin esan alako maitetasunak biotza bete egin zion: oregatikan Jaungoikoari emateko dana txikia, ta bere buruarentzat dana geiegizkoa zerizkion.

Jesusen Biotzaganako bidea ikasteko ta artan ondo ibiltzeko Zuzendari-ispilu'ren bat, **Alacoque**'tar **Margarita Maria Doitsuak** Jaungoikoari eskatu zion. Egun batean Au etorri zitzaion, **Prantzisko Doitsu** lagun zuala; ta au egizko Jainkozale zala ta ispilutzat artzeko esan ezkerro, esan zion **Bere Biotzaren** maitalarik aundiena ura zala, **Asis**'tar **Prantzisko Doitsu**a. Mila seiregun eta larogeitasei-gareneko Urila'ren lauean gertatu zan au. Oregatikan **Margarita Doitsuak** esaten zuan **Jesusen Biotz Doit-Doitsuaren** kutunen-kutunena **Prantzisko Doitsu**a zala.

Bere buruari gogor egiten ziola ta era ikaragarrian zeatzen zuala, danak dakite. Jan eta jantzietan bearena bakarrik artzen zuan, eta

gorputza zurdatz gogorez astintzen eta ildur-
ratzen zuan; ainbesteraño, il aurretxoan gor-
putzari barkazioa eskatu egin zion, gogoregi
artu zualako.

Deabruak bein zirikatu zuan, eta Aristañak
ura garaitzeko, bere burua sasi zañ batean,
dana odoldurik geratzen zala, iraulka erabili
zuan, eta Jaungoikoak gauz arigari bat egin
zuan. Neguko gau latz bat zan, eta alaere,
sasi ura osto ta laños zuri-gori edereez bereala
bete egin zan. Eta ez ori bakañik: azezkeru,
sasi ark eztu arantzik izaten; odol tantoen
antzeko orezta (orin) batzuek ostoetan eder-
ki ikusten dira; ta ori gertatu zala zazpireun
urte, iya, badira ere (1223^{an} izan zan), sasi
orek berak urteoro udaberian laños ederak
ematen ditu.

Beste batean, Jaungoikoak bost zauri eder
eta zorotz, egi-egizkoak, esku-oin-saietsean
egin zion, ortan ere Bere antzekoa izateko.

¿Ta guretzat zer egin zuan Prantziskok?
Bere buruaren Jabe bakañ Jaungoikoa egin
ezkeru, biotzatik zerion itz sutsuak besteen
biotzat irazekitzen zituan. Entzuten ziotenak
Jaungoikoa maitatu besterik nai izaten etzu-
ten, emengo gauzak utzi-ta. Mutilak Prantzis-
koren taldean sartzen ziran, Praile izateko.
Neskatxak orobat, Asis'tar Klararekin Sero-
ra-Etxeetan egoteko; emakumietan au lenen-
goa izan zan ta. Adin eta era guztietako beste

kristau askok ere, ori bera nai izaten zuten; bañan ezin..... ¿Zer egin, ba?

Prantziskok Jaungoikoari otoitz egin zion, eta Onek zeruko argiz asmo eder bat eman zion, Irugarren Senidetza jartzea, Zuzenbide egoki bat emanaz. **Irugarren Honorio Aita** Santuak bereala ontzat eman zuan, eta bere ondorengoak doai bikain-berarizkoak beti eman izan dizkate.

Bere izenak (**Irugarren Senidetza**) zer dan adirazten du. Praile egiten diranak **Lenengo Senidetza**'n sartzen dira. Serora-Monja egiten diranak **Bigarren Senidetza**'n. Beren etxeetatik irten gabe Prantziskotarak izan nai dutenak **Irugarren Senidetza**'n. Gure Aita Prantzisko Doitsuak azkeneko au jañi zuala, aurten zazpireun urte dira. (1221-1921)

Prantzisko Doitsua mila, eun eta larogei-tabigarren urtean jaio zan: eta il, mila, berreun eta ogeitasei garrenean. (1182-1226).

¿Egingo genduan guk?

Leialtasunean zakura bezelakorik eztago. Bere jabea ezagutzen du, ta soñekoak aldatzen baditu ere, non nai bereziko du, baita ariskuan lagundu ere. Oregatikan zakurarekin noranai joan ditekete, egunaz bezela gauaz ere, bai atzerira ta bai etsaiengana. Zakurengatik gauz arigarri asko esaten dira: oná bat oso polita.

Txiro (eskale) batek zakur bat bazuan, baña beti goseak eukitzen zuan: bera ere ala egoten zan-ta. Zakuraz erukiturikan, iltzea erabaki zuan; hestek jabetzeak miñ emango zion-da: ori egiteko ordeá biotzik etzuan, eta ari aundi bat lepoan loturik, ibaiera zubitik bota zuan. Zakurak soka ortzaz puskatu zuan; eta ibai bazterera igerika zetoñen. Txiroa bertara lasterka etori zan, makilaz jo ta zakura garbitzeko asmoan; baña geiegi alde-ratu zan, eta osin aundi batean sartu zan. Artan itoko zan; igerian etzekian-da. Zakurak ori ikusitakoan, soñekotik ortzez eldu ta legoñera atera zuan. Zakurak biotz ohea zuala, berak baño, ezagutu zuan; bere bare-nean lotsatu egin zan; eta berak goseak egon bear bazuan ere, zakura beti berarekin eukitzea ta jaten ondo ematea erabaki zuan. Egin ere bai, eta zakura laster eder-edeña jañi zan.

Ameriketan ildako aide urko batek luř-etxe batzuek utzi zizkan, eta aruntz itxasoz abiatu zan. Bidean miñez jaři zan eta zakur̃a beti ondoan egoten zan, iñora gabe, ezta jateko ere: il zanean, gorputza itxasora bota zuten, oi bezela, ta zakur̃ak bere burua ere bai, aren atzetikan: soiñekoari ortzez eldu egin zion, bañan ezin gorputza ekaři zuan, eta itxason-tzia aurera zijoan. Ontan zijoazten batzuek, leialtasun ori ikustean, zakur̃az jabetu nai izan zuten. Ortarako, baimenak iritxi, pitin batean itxas-ontzia geldiago eramanez erazi, txalupa bat jetxi, ta artan zakur̃ari itxedon zioten. Etoři zanean, lepotik lotu ta jabearen gorputza utzi erazi zioten, soiñekoa guraizez ebaki-ta. Danak itxas-ontzira igo ziran, zakur̃a eramanez; bañan au oruz eta maruz, gau ta egun, iřildu gabe egoten zan, jan nai ezika, erotu izan balitz bezela: indar̃ak aitu zitzaizkanean iřildu zan. Dana aztu egin zitzaiolako ustean askatu zuten, eta bere burua or̃ela ikusi zuanean, saunka ta kar̃asi-ka asi zan, eta gorputza bota zuten aldetikan bere burua itxasora bota zuan.

¡ Or̃elakoa da zakur̃a, eskertsu ta biotz onakoa ! ¿ Guk zer erantzungo degu ? ¿ Nolakoak gera besteentzat ? Gizon jakintsu bategi eder̃ki esan du: *zakur̃a ta gizona alkar̃en antzekoak dira: berdiñak izateko, zakur̃ak gizonaren eskergabekeria bear luke.*

Zuaitzak.

Zuaitzak kalte egiten digutela edozeñek
esango luke. Ume sail bat muntegui ba-
tean sartzen bada, aien lana gero ikusi bear

da: auntz-talde batek eztu oñelako kalterik egiten ¿zer egin bear du! auek ostoak eta azalak jango dituzte; baña mutiltxoak dana ondatu. ¿Zuaitzak on edo kalte egiten digute? Egiten diguten onak ikusi ditzagun.

Lenengoa: itzal edera egiten digute. Itzalik ezpalego, abereak basoan ezin egongo lirake, udan kiskalduko lirake: baña zuaitzak itzal edera ematen dute, itzal oietan abereak eroso egoten dira, egunaz berotu gabe ta etxera etoñi gabe, gauaz beriz belar beria janaz, intzak belara kaltegarri egin gabe.

Bigarena: guri ere itzal gozo emateko. Bidariak izerditu-ta dijoaztenean, zuaizpe batean gelditzen dira, onek atsedeen eta otz-bero egokian jartzen ditu, ta beren bideari ekiteko indarrak artzen dituzte. Nekazariak ere, bazkal ondoan soroan lo egin bear badute, itzala gauza beara: gañerakoan, eguzkiak búruan kalte aundia egingo lieke, ta iltzeko ariskua ere izango luteke.

Irugarrena: euria erakartzen dute. Zuaitzak galdu diran tokietan (edo erriak ondatu dituztenetan) legorte aundiak izaten dituzte: euri egin bear badu ekaitzak ekaña izaten da, ta orduan geiegi edo era txarean, adarka, errekak beren bidetik ateratzen dituala, kazkara-barak dana ondatzen duala, ta abar.—Gañera, ezetasunik gabe luñak ezer ematen ez du.

Laugarrena: jatekoak ematen dizkigute.

Etxean jan eta ezta erosi bear izaten; saldu, ta beste gauzak erosteko izaten da; ori guztia, zuaitzari lagundu gabe edo neke txikitxo ematen duala. Guretzat udareak, sagarak, gereziak, gaztañak, muxikak, aranak, intxa-urak, eta abar. Abereentzat beriz aritz, pago, gaztain, arte, ta oien antzeko beste batzuek ematen dituzten aleak, ezkuñ eder, abereentzat jan egokia.

Boskařena: zurak, olak, lan-gaiak. Era ta mota askotakoak dira: gogor-zatařak, gogor-politak, biguñ-itxusiak eta biguñ-bikañak. Ganbaretan sendoak bear izaten dira, abe, kapiro ta astazaldiak egiteko; ta okuiluetan ere, abe, ganbel, sare, tranpol, eta abar; baita golde, pertika, aras eta ořelakoak ere: sendopolitak, solairu, mai, alki, ate, leio, apal, zizailutan eta abar: biguñ-itxusiak, indarrik bear ez dan eta ikusi bear ez diran tokietarako, nolanaiko gauzetarako; teĩlatu azpiko latak, lantegietan egindako gauzak tokietara eramateko zur-ontziak eta abar egiteko: biguñ-bikañak, etxeetako gela nagusi ta elizetan jartzzen diran apaingarĩ, kutxa, tresna boronbil eta ořelakoak egiteko.

Seigařena: su egiteko. Sua gauz askotako beara izaten da: etxeak eta gu berotzeko; go-barak egiteko; lantegietan zernai egiteko; la-beak berotzeko; burnia, beruna ta abar urtze-ko; meai zikiñak kentzeko; abereen bazkak

eta gure otorduetakoak egosteko, baita beste gauz askorako ere.

Zazpigarrena: sendagaiak egiteko. Batzuetan ostoak, besteetan ekañi-aleak, onen azalak, aren zaiñak eta zuztañak, orain udaberiko izerdia, gero loreak..... zuaitzetatik sendagai asko ateratzen da.

Beste gauz asko esan litezke, bañan esandakoa naikoa da: ta orain galdetzen det ¿ez al ditugu zuaitzak maite izan bear? ¿ez al da oiek ondatzea astakeri aundia?

Bear bezelako neskatxa.

ñelakoa zan Maritxu; elizkoia, iñila, langilea, esangiña, bere mailakoai dagozkien erako soñekoak izaten zituana. Jai aratsaldean ikastetxera joaten zan, eta andik irtendakoan, ilunabaña arte lagunetara; orduan etxera. Dantza lotuan etzan beñere aritzen. Mutil aro'ren batek ortan asi nai bazuan, danen erdian utzi ta bere tokira joaten zan, eta andik aurrera etzan arekin aritzen, ez lotuan, ez eta lotu gabeen ere. Ama ona zuan, onek esaten zion neskatxak lotsari eutsi egin bear diola, ori galdu ezkerro zernai gertatzeko

afisku izaten dalako, ta lots eder ori dantza lotuan ondatzen dala. Maritxuk ori gogoan izaten zuan, eta amaren esana egiten ere bai.

Andre Marietan, auzoko efiko jaiak zirako, aideen etxera bazkariz joan zan. Aratsaldean lengusuak eta guztiak enparantzara joan ziran, soinu otsa bazala-ta. Dantza loturako jotzen zuten, eta danak artan asi ziran; ez ordea Maritxu. ¿Zenbat saiatu ziran mutilak? Esatea eraz ez da; baña dana alperik. Batek gauz bat, besteak beste bat, danak zerbait esaten zioten.

—Beste guztiak bai ¿ta zu ez? ¿zergatik ala?

—Nik eztet besteena erabaki bear, nerea baizik.

—Besteak ere onak dirala usteko dute, ba.....

—Oi?..... berak jakingo dute.....

—¿Ez al dira, ba, berdiñak, dantza lotua ta lotu gabea?

—¿Berdiñak? ¡bai zera!..... Ni lotu gabean aritzen naiz, eta ez naiz ezertxo ere lotsatzen; baña lotuan ariko banintz, ez nuke inora ere begiratzeko biotzik izango: danak neregatik gaizki esaten zutela uskeko nuke ta... Gañera, Euskaleriko dantzaz eztu inork ere txar esaten; baña lotu zikiñaz, lotsa pitin bat izan ezkerro, danak; eta batez ere Apaizak, Apezpikuak, eta abar; au da, Jaungoikoaren

ordezkoak, Aren izenean gauzak irakasten dizkigutenak. Oien esanak onak dira ta egin bear ditugu.

—Goazen, goazen; oiek guztiak umekeriak dira: danak ari dira ta....

—Ez ni..... Gañera, nere amak eztu nai, ta nik amaren esanik egin gabe eztet utziko...

¡ Zorioneko neskaxa ! ¡ Ama bedeinkatua !
Danak oreiakoak balira.....

Aztikeriak eta abar'.

Ama Elizak esaten diena kristauak sinisten dute, baña baita agintzen ez diena ere, ta askotan debekatzen diena ere bai; aztikeriak, sorginkeriak eta abar', sinistu bear ez lirakenak. Gauz aukeratuak nolakoak dira ?

Belarri bat otza dutela bestea berotzen bazaie, norbait aiezaz txar esaten ari dala uste dute.—Gauerdi aldera oilar'ak oju egiten badu, sua itzali gabe badago bereala gatza sutara bota bear da; bestela oker' aundi'ren bat gertatzeko ariskua dago.—Bat edo bat iltzen danean, lastaira ere egin bear da, ez ordea non nai eta nolanai; bide gurutze batean gorputza eramanez ezkerreko lenengo ilunabar'ean, ez lenago ez eta geroago ere; ta lastairaren orde burniarizkoa basedukan, gorputzaren azpian

lastozkoa jari, ta gero au ere egiten dute.
¿ Meza nagusiaren erdian amaikak ? Bat edo
bat ilko da.....

Ildakoa jantzi-ta guraizeak zabalik gañean
jartzen bazaizka.... edo itxirik badaude.....
=Baldin goizean etxetik irtetean gorputz'en
bat Elizara edo ileñira badaramatela ikustea
gertatzen bazaie, egun artan gauz onik izan-
go ez dutela ziur.

Amairua zenbaki txarra; ta orek, edozer gisa
artzen dala, gauz onik ekañi ez.

Astearte edo ostiralean egiten diranak maiz

gaizki gertatu.

Gauz auek ¿ egiak al dira ? Irakuñi.

Eñi bateko ileñi inguruan, ilundu ezkeru
gauz beltz-aundi bat ibiltzen zala zabaldu zan,

keñu batzuek egiten zituala, ildako'ren baten arima izango zala, ta abar. Danak izuturik zeuden, eta etzuan iñork ere aruntz joateko biotzik. ¿Eta zer zan? ¡Zer izan bear zuan! Inguru aietan baratz ederak zeuden, gezuñ ori zabaldu ezkerro etzan iñor ere aruntz joaten, eta ori zabaldu zutenak, baratz aietatik nai zuten guztia, bai etxerako ta bai saltzeko, iñoren bildurik gabe artzen zutela. (Au neronek ikusia da).

Zer edo zer galtzen danean (gauz, abere, kristau'en bat), batzuek aztiengana joaten dira, aiengandik zerbait ikasteko; ta auek, beren burua jakintsu egiñaz, esaten diete: *toki onean dago, etoriko da; urutira eraman dute, bañan okerrik ez du; nai ez dizuen batek artua da, bañan ezta galduko*, ta abar..... eta lan orengatik bi, lau, bost *pezeta* kentzen dizkiete. ¿Argitasunik itz oietan eman al diete? ¡Bai zera! ¿Ez al litzake, ba, obe izango oiei esatea: gertatu dana ziuñ eta garbi esaten badirazu, galdutakoa ekartzen detanean, orain eskatzen dirazun alako lau emango dizkitzut: aztiak geiago irabaziko luke, ta batez ere gauzak galdu dituanak.

Gai onetan **Nabucodonosor** Erégeak gauz polik bat egin zuan. Amets ikaragarri bat egin zuan. Oso izuturik, bere barutiko azti guztiai ots egin zien, eta amets ark esan nai zuana asmatzen bazioten sari ederak emango

zizkiela, bañan asmatzen ezpazioten zeatu ta ilko zituala esan zien.

Aztiak erantzun zioten lenbizi ametsa esateko, ta orduan berak azalduko ziotela. Éregeak esan zien: Ez; aztu egin zait eta. Gañera nik zuei ametsa esan ezkeru ¿nola jakin bear det esaten dirazutena alakoa dan edo ez? Ametsa bera asmatzen badirazute, azalpena ere egizkoa dala sinistuko det: gañerakoan ez.

¿Asmatu al zioten? ¡Zer asmatu bear zioten! Óregatikan Éregeak il erazi zituan; eta Daniel Igarlariak, Jaungoikoaren argiz, dana asmatu ta azaldu zion.

Polita da ¿e? Bai, izugarri polita, ta egi-egia. Jaungoikoak berak esandakoa; bañan aspal-aspaldikoa. Uréngo zatitxoan beste bat esango dizut, gertatu beria ta oso polita ere.

Ziri polit-galanta.

Aztiak gezurti uts-utsak dirala adierazteko, neskatz batek gauz polit au egin zuan.

Azti batengana joan zan, eta ala esan zion. Nik monja izateko gogo aundia izan det. Gurasoak luzaroan gogor egiten zirate-lako, Apaiz on-jakinitsu batengana argitasun bila joan nintzan. Gauz batzuek galdetu-ta, bereala esan ziran: Emen Jaungoikoaren dei-rik eztago, zure iduripen utsa baizik; gurasoak ondo esaten dizute. ¡Aurera, aurera!

Arezkero danak erabat utzi ditut, eta orain gauz bat beti gogora etortzen zait. Gure auzoan nere kideko mutil bat bazan; nigana-ko maitetasun aundia beti erakutsi izan du, ta biok ezkondu egin bear genduala esaten ziran. Itxasoz joan zan, eta bere etxekoai neretzat beti eskumuiñak jartzen omen dizkie. Nik orain arte eztiel beñere aretarik eman, bestelako asmoak nitualako; baña Bakartegian ez sartu ezkerro, zerbait asmo artu bear det, eta eztakit zer egin. Batzuek mutila ona dala, asko irabazten duala, ta laster aberats-aberatsa izango dala esaten dute: besteak beñiz, irabazi bai asko egiten duala, baña jokurako griñ aundia duala, ta aren-tzat dana gutxi dala. Zer egin eztakit, zaletu

edo etsipena eman, eta laritasun au kentzen ote dirazun zuregana nator.....

(Au guztia ipui bat zan, azti zatar ura arapatzeko sare utsa. Neskatxak etzuan beñere ezkontzeko asmorik izan; Bakartegian sartzeko bai, eta oietako batean dago. Auzoko orrelako mutilik etzegoan, ez erian ez eta itxasoz joana ere... itz batean, dana gezurá ¡ta aztiak dan-dana sinistu!)

Aztiak *kartak* mai gañean ipiñi zituan, berezi, bildu, ondo nastu, bat erditik atera, bes-teen ondoan zuzen jari, gero oker; azkenean lo bezela gelditu zan.... Laster zutitu ta gela erdian bira-biraka ibili zan, leiora joan eta goruntz begiratu, burua makuñtu, luratik zerbait artu bezela egin zuan, neskatxari aurkez aurke begiratu, ta esan zion: Zuen alkar-bideak egizkoak eta onak dira: mutil ona da, apain eta edera, ta oso aberatsa gañera: zu besterikan gogoan eztuala bost urte dira, ta ezkontzeko itza laster kendu naiko dizu: zuganako maitetasun ori aspaldikoa du, ta orekin zorionekoa izango zera: bera ezin etori da ta zu ara joatea nai du; baña bost urte igaro baño lenago, asko aberastu ta etoriko zerate, ta eritar guztiak aritu-ta geratuko dira: ez bilduñtu, dana ondo gertatuko zaizu, nik kartaen bidez, eta bestela ere, garbi-garbi ikasten det.

Aztiaren etxetik irten bezin laster, neska-

txak algara eder bat egin zuan ¡ ondo irabazia! ¡ Etzion ziri txara aztiari sartu! Gero danai esaten zien, gertaldi au azaldu ondoan: Orá, azti zikin oien jakinduri ta trebetasuna orelakoak dira: nik beintzat paragarí utzi det, eta lan aundirikan gabe..... ¡Eta kristauak maiz eta uste osoz oiengana joatea! Kristauak, kristauak..... izena bai....

Eriak, neskaxaren izena, aztiarena, dandana dakit, emen ez jarí aren. Biak oraindik bizi dirala uste det; il diralako beririk izan ez det beintzat.

Dana guretzat.

Jaungoikoak egin eta egiten duan guztia guretzat egiten du: eguzkia, izarregi ta aizetokia, luía, itxasoa ta abar. Ondo gogoratu ezkerro, ori eraz ezagutzen da.

Eguzkia guretzat egiña dala ezin ukatu: argia ematen digu, ta onek on aundiak egiten dizkigu, gauza beara da: luía berotzen du, ta luíak oren bidez bere baíendik gauz asko ateratzen ditu: itxasotik luíña etortzen da, ta au eguzkiaren lana da, odeietan zabaltzen da, ta urtzen danean euria sortzen da: onek azi, landare, zuaitz, laíe, zumeak eta abar

piztu erazten ditu, iturñai bizia ematen die, ibai eta errekak betetzen ditu, ta on aundiak egiten; oregatik legorte aundiak zain, zuztar, osto ta guzti igartzen du, baita iturñiak ere. Aizea langile ta ongile aundia degu; kea aienatzen du; etxe, lantegi, ileñi, okuñu ta orelako tokietan izaten diran usai txarñak zabaldu ta uratzen ditu; Elizako ezkiñak, abere-zintzariñak, gure itz eta ojuak, okuñuan aditzen diran oru-marñuak aizeak ekañi-eraman egiten du; osasunerako bear-beaña da, ta beste gauz askotako ere bai.

Gauza batzuek abereentzat izaten diralako, guk aiengandik onik ez degula dirudi; baña dana guretzat izaten da. Guk ez degu belaña jaten, bai ordea abereak, eta auen aragia guk jaten degu: beiak, ardiak, auntzak eta abar, esne eder-ugaria ematen digute, ta auen janaria ere belaña da.—Euli, eltxo, zomoro, mamurñuak eta abar guretzat nazkagariñak dira, toki zikiñetan egoten eta ibiltzen dira-ta; oregatikan ez ditugu jaten: bañan egazti batzuentzak janaririk naiena izaten dira, ta auen aragia naierrara jaten degu guk—Añaiak ere berdin; itxaso-ibaiera botatzen ditugun gauza nazkagariñak, guk ezergatik ere jango ez genituzkenak, gogotik jaten dituzte, ta one-nean oiek añairik onenak dirala esango digute; amuaren gañean ¿zer jartzen diete? izkita, zizari, arak eta abar, guretzat oso naz-

kagariak.=Erleak lañean jaten dituztenak, gugatik an geldituko lirake, ta oiek jan ezkerro, guk eztia ta argizaia baditugu.=Mendietako pizti ta aberetxoak jaten dituzte suge, musker, surangil, sagu ta oñelako batzuek, berak baño zeagoak; eta gero guk berak arapatzen ditugunean, larua, ilea, ezurak kentzen dizkiegu, ta on aundia egiten digute. (Ez dute danak jakingo, ta oregatik ipiñi nai det; satoraren larua ¿ zertarako dala uste dezute? begietako miña izaten dutenai askuria etortzen zaienean, satoraren laruz igurtzi-ta askuria kentzen zaie, ta laru oñek, ile memetxoa dualako, begiai miñik ezertxo ere ematen ez die oso leuna izaten da-ta).=Ari-gariena orain: ongarri, gorotz, simaur, inaurkiñak eta abar, kirats aundia ematen dute, osasunerako kaltegarriak dira, etxe ta etxeordeetan eukitzea legeak debekatzen du; ta alaere, guretzat oso on eta bearak dira, oiek gabe azi ta landareak egingo ez lirakelako: auen jana oietan egoten da-ta.

Beste gauz batzuek badaude gerok jaten eta edaten ditugunak: taloa, ogia, lekaziak (eltzekari - gaiak), baratzeakiak, zuaitzetako ekañiak, ardoa, ura, sagardoa ta abar, eta danak luratikan atereak, eta danak guretzat: taloa artoaz egiten da, ogia gariatz, ardoa matsaz, sagardoa sagaraz, eta abar.=Azkenik; ura, edari osasungarri-leun ori, egaria

kentzeko, gauzak garbitzeko, bustialdiak egin-ta gorputzako gaitzak kentzeko, ta beste gauz askotako deguna ¿nork emana da? ¿norentzat? ¡gauz edera ta ugaria!

Jaungoikoak dana egin du, ta dana guretzat. Zordunak gera, ta Berak agintzen digun guztia zearo ta ondo egin bear degu.

¿Auzoan billera?

Usteldu ta lezera.

¿**N**ork eztu udaberrian baratz'en batean aros-ondo bat ikusi? ¡Ura gauz edera! aros-ale asko izaten ditu, margo bizi-koaz, goñi-argiak, gogoñ-leunak, eze-ezeak: eguzkiak dana kiskaltzen du, bañan auek ondo diraute: aratserako zerbaít apalago gelditzen badira ere, urango goizean intzak berituak bezela agertzen dira: baratza asko ederitzen dute, ta ikusten dutenak liluraturikan geratzen dira.

Etxeko alabaren lagunak jai aratsaldean etorri dira, ta aros bana artu dute. Usai gozoa kendu naiean sudurean erabiltzen dituzte, norberarena alkañi erakusteko eskuz-esku darabiltzkite, eskuak askotan izerdi-likitan daduzkate, batzuek artu nai eta besteak utzi nai ezika ibiltzen dira, batez ere ilundu ez-

kero, iñork ere begiratu bear ez dielako, eskuka ta estuka daramazkite, azkenerako zimel-zimel gelditzen dira, ta orduan bide bazterean, edo etxeko okuiluan botatzen dituzte. ¿Margo bizirik, ezetasunik, ederitasunik, usai onik izango al dute aros oiek? ¡Ez! paragañi ta nazkagañiak izaten dira, ta eztu iñork ere nai izaten.

Orá, ba: aros oiek neskatzak dira. Etxean daudenean (edo lagun onakin eta bear bezelako tokietan ibiltzen diranean) gaitzgabe, maitagañi, aingeruen antzekoak izaten dira: baña lagun arintxo batzuek etorri-ta bilerara joan ezkerro, dana galtzen dute. Batez ere dantza lotuan aritzen badira, artu-utzi, ekañieraman, eldu-askatu, eskuz-esku, zimurtu arte antxe erabiliko dituzte; ta neska gajoak nai aiña edo nai bezela mutilak ateratzen ez badituzte, zimeldu ezezik amoratu ere egiten dira. Ilundu ezkerro zer esanik ez dago: egun en batean ilargi, bide ta sasiak Jaungoikoari gauz asko esango dizkate, batzuen (askoen) prestutasun eta garbitasuna bazter oietan agertuko dira, gazte oiek eta beren gurasoak betiko lezera zilipurdika erortzen dirala.

Ez ori bakarrik. Arosak, zimeldu-usteldu ezkerro, beren inguruan dauzkatenai ustelkeri ori itsasi egiten diete, ta besteak kutsuz usteltzen dira: neska zimel oiek ere, beste batzuei ustelkeria ekartzen diete, izketa leun-

gozotan pozoi likits-eztitsu emanaz, orġela berenganatu ta bileretara zaletu erazitzeġo; beren etxeetan naspġla jartzen dute, gurasoen esanak egin nai ezika ibiliaz; eta bestela ere, aġo-aġoak egiten dira..... ġ nola ez? bġleran entzundako losentx eta mait-itzak (ġ txatxuerġelak!) sinistu egin baidituzte, polit-ederak dirala esan diete-ta.....

Neskatx bati bere eġian izengoitiz **Txinbele**ta esaten zioten. ġ Zergatik? Gaztetxoazala, oso zintzo zebġlen; lagunak ere alakoak zituan, elizkoi eta onak; jai aġatsaldetan danak alkaġekin pozik egoten ziran, eta ġluntzerako etxera danak. Beste lagun batek bein bġlerara eraman zuan, eta gero kezketan egon zan; baġa beġiz eta beġiz uġengo jaietan ere eraman zuan, eta **Txinbele**ta bġlerarako erabat zaletu egin zan. Lagun onak berenganabġiz etortzeġo esaten zioten, erokeri aietan ez ibiltzeġo, bide ortan gauz onik egingo etzuala, ta abar.

— ġ Txoliġnak! esaten zuan bere artean **Txinbele**tak; ġ ni gezurtaratuko nautela uste al dute? oiek ġlun-goibel egotea nondik datorġen badakit nik, bai; ezin ikusi uts-utsa, emen besterik eztago, berai ezer esaten ez diete-ta. Baġa ġ zer esan bear diete? ganbela baġon itxusiagoak dira ta..... izketan ere ez dakite ta..... oso gezak dira ta..... beti elizan, eta oso mukeġak izaten dira ta.....

Bolada batean oñela ibili zan neska, aro-
aro, besteak goiberatzen.

Auzoan ere itzbidea bazan, **Txinbeleta** gora
ta **Txinbeleta** bera, bileratik berandu etortzen
zala ta ez bakañik, geroago ta ariñago zebi-
lala, zuzmur txarrik sortu ta banatu ziran.....

Usterik gutxienean etxean erabat gelditu
zan, eta andik etzan irteten, ez bilerara, ez
lagunetara, ez eta Elizara ere. ¿Zer gertatu
zitzaion? ¿Aspertu zan, inorentzat asar-
e zan, txarikeri'ren bat egin zioten? Berak ja-
kingo zuan: bañan ¡amaika aldiz negar egin-
go zuan, bai, lagun onak utzi, eliza utzi, ta
bileran asi zana.....!

Egia da, bai, arosak baratzen goñ-eze-
ederak egoten dirala, ta atera ezkeru zimel-
zimelak gelditzen dirala.....

¿Senideak al ziran?

Ez jakin ezkeru, etzuan inork ere ori esan-
go: bata zuria, bestea beltza; lenengoa
biotz-bera, bigarrena biotz-gogor: neskak gauz
on bat nondik egingo zuan, mutilak beriz
deabruari ere gogoratuko etzizaizkan gauzak
buruan beti. Gauz auek adierazteko, bi esan-
go ditugu, bakoitzari bana emanaz.

Apal eta biotz-bera zan Engrazi. Aberatsetakoa izanik, soiñekoak eta guztia on-onak izaten zituan; baña lagunetara joaten zanean, beti beartsuenakin gogotiago: argi-argia zan; baña beti gez eta urienengana jotzen zuan: amak aratsaldero lauetakoa ona ematen zion, ogi berri ta beste zerbait; baña berak etzuan jaten, goseak egoten ziranai beti eramaten zien.

Jai aratsalde batean, goñoak erosteko amak txanpon batzuek eman zizkan. Lagunetara joan zan, eta Éramunatxok oiñetakorik etzualako amak etortzen utzi etziola, besteak esan ziotenean, bere artean esan zuan ¿Éramunatxok oiñetakorik ez, eta ni goñoak erosten? Ez oriñe..... Bertatik etxera joan zan, ori guztia amatxori esan zion, onek Éramunatxorentzat oiñetako on batzuek eman zizkan, eta eraman zizkanean, bai neskak eta baita bere amak ere laztan-musu bana eman zioten, malko gozoak iruen begiak iñuriaz.

Patxi traketsa Engrazi'ren anaia zan, bañan alkañen antzik ere etzuten: maiz sasi-eskola, Mezara joan nai ezika, apaiz guztiaz gaizki esaka, biraolari amoratua, lizunkerri ta loike-ria beti jario..... danetan biurria, baña batez ere lapurra. Etxekoak askotan mokoka egiten zioten, bañan alperrik: orrela bere izen ona galdu zuan, eta eriko guztiak goroto aundia artu zioten. Ona bein gertatu zitzaiona.

Baratz batean udare ederak zeuden. Egun batean ara joan zan, eta ase arte jan ezkerro, kolkoa ere udarez bete zuan. Patxaran ederki zijoala, zakuñ aundi bat txabolatik irten eta bertara joan zan, zorotz eraso zion eta bereala luñara bota zuan. Arpegia, lepoa, eskuak, dana odoldurik utzi zion, eta etxeko moñoria etoñi izan ezpalitz, itoko zuan.

Etzan nonbait lenengo aldia, ta moñoiak bere artean esan zuan: *gaur danak batean artu bear dituk*. Eder-ederak eman zizkan, eta beste moñoria etoñi zanean, biyen artean eskumutuñak lotu ta Eñiko-Etxera lotsagarri eraman zuten. Amazazpi urte bazituan orduko, ta etxe aberats eta izen onakoa izanik, lots aundia artu zuan.

Baña beste gauz bat ori baño askoz txaragoa gertatu zitzaion: zauriai añetarik eman ez, edo gañerakoan zakuñak amon-pozoi zerbait izango zuan.... mutila il zan beintzat.

Au guztia lagunengatik gertatzen zitzaion; beti biuñienak eta gaiztoenak izaten zituan-da. ¿Ta nola ez? Urian ikastetxe on bat bazan; Irakaslaria jakintsu-elizkoia, ikasle onak ateratzen zituan; baño Patxiren aita kaiku samara zan, lagunak beltzetakoak zeduzkan, eta Ikastetxe txar batera mutiltxoak bialtzeko burua berotu zioten. ¿Zer egin bear zuan mutilak?

—¿Nolakoa zan, ba, Ikastetxe ura? galde-tuko dirazu.

—Irakurri, irakurri urango gai au.

Jainkorik gabeko eskolak

Ikastetxe txarai kristau onak ala esaten diete, ta guk ere ala esango diegu. Beltzak amets ori beti gogoan dute, ta oiek jartzeko alegiñ aundiak egiten dituzte. Ta indara ¿zeri ematen diote?

Umeai Dotriña, otoitzak eta abar etxean eta Elizan irakatsi bear zaizkie, ez ikastetxean; esango digute. Ontan bestelako gauzak ikasi bear dituzte, gero ogibidea non nai izateko gai egokiak. Auek ez ikasi ezkerro, beti goseak, beti kaikuak, beti lan gogorretan txanpon zar batzuek irabazteko, beti besteen mendean astuak balira bezela egon bear dute, ta ori eztago ondo. Orain arte apaizak menderatu-ta bizitu gera; bañan auñerakoan gauzak bestelakoak izan bear dute....

—¡Kaiku gizarajoak! erantzungo degu guk ¿zer esaten dezute? Kontuak atera ditzagun.

Lenbizi: Erlijioari begiratzen zaion ikastetxetan ¿Dotriña bakarrik irakasten al da? Beren jakinduriz Lurbira osoa aritu-ta utzi duten gizonak, aldi ta toki guztietakoak. ¿ez al dira Dotriña irakasten zan ikastetxetakoak izan? Erege, Agintari, Lege-zale, Gudari-buru, Sendalari, Asmari ta era-mota guztietako gizon jakintsu oiek ¿nola ikasi dute ainbeste? Etzien Erlijioak eragozpen aundirik jariko...

Bigarrena: Irakaslari onak ikasle bikañak ateratzen dituzte. Orain bada; Erlijioaren aldeko Irakaslariak beti jakintsuenak izan badira ¿ ikasleak nolakoak izango ziran ?

Irugarrena. ¿ Ez al diote kristau onak beren eginkizun guztietan Jaungoikoari begiratzen ?

Irakaslarien egitekoa umeai irakastea da; ta ori ondo egiten ez badute ¿ zer esango die beren bañenak, au da, Jaungoikoak ?=Ikasleak ere orobat: Jaungoikoari kontua eman bear diotela gogoratu-ta, geiago saiatuko dirala jakina dago.

¿ Nola ikasiko degu, ba, geiago ? ¿ Jaungoikoari begiratu gabe, edo Berari begiratu-ta ? Zer esanik eztago.....

Laugarrena. Gai batean, bai, Ikastetxe oietan geiago ikasiko dute; au da, biurikeri ta txarakerietan. Jaungoikoari begiratzen ez bazaio, Irakaslariak ez dira Elizara joango, Apaiz onaz gaizki esaka ariko dira, albistari txarrek irakuriko dituzte, birao beltzak esango dituzte, lizunkeri ta loikeriak ere bai... ta umeak ¿ oiengandik zer ikasi bear dute ?

Ikastetxe oietan azitakoak bide txarretan ibiltzen dira; irabazten duten guztia bereala ondatzen dute; berak bañon obeto inor ere ikusi nai ez; berai gogoratzen zaienean lanetik gelditu, ta besteai joatea eragotzi; Alkartasunako txanpon-zai badira, oiek eramanez igesi joan; nai dutena ezin iritxi badute, etxe

edo lantegiari su eman; besteak berak bezela ibiltzen ez badira, labanaz edo iskiloz il; lañi arkitzen badira, beren burua iltzen dute, ta kito. ¿Añitzeko al da? ¡Zer izan bear du! Jaungoikorik ezpadago (esaten dute, ta ederki esana) betiko sari edo zeatzerik ere ez; *Zakura il ezkerro, pozoirik ez* ¿ta zergatik egon bear degu gaizki orain?

¿Ta neskak? ¡Negargariak! Esan degunaz gañera, beste gauz txar asko ere egiten dituzte. ¿Nola ez? Jaungoikoari ez begiratu ezkerro, lotsa eraz galtzen da, ta neskatxak lotsa galtzen duanean..... ¡kiratsa dario!

¿Zertako naiko dituzte, ba, beltzak Jainkorik gabeko eskolak? Jaungoikoa toki guztietatik baztertzeke, beren asmotarako kristau

txararak bear dituztelako, ume elizkoiak arpe-
gian ematen dietelako..... bi ankako asto-
txoak ere izaten dira, ta oiek..... **zer esaten**
edo egiten duten ez dakitelako. ¡Kaikuak!

Euskaldunak eta euskera.

Gizon jakintsu-argi-trebeak toki guztietan
izan eta izango dira; bañan Euskale-
rian aiña ta aiñakoak, nekez. Au ezta asko
esateko toki egokia; bañan ale batzuek, bes-
terik ezpada ere, aitatu nai ditut. ¿Eta eus-
kera? ¡Ori izkuntz leun-gozoa! ¡Bai mai-
tagaria! Bere izkuntza maite ez duan eus-
kalduna, euskalduna ezta. Euskeraren alde
duan euskalduna, gutara ezta; merezi eztu
ezer egiten ez beintzat.

Oná emen gizon bikain batzuek.

Juan Sebastian Elkano (*Getari*'ko semea)
itxas-gizon jakintsu. **Cristobal Colon**'ek itxasoz
beste aldekoa arkitu ezkerro, **Elkano** Jaunak
beste inork baño lenago Lurbira osoari in-
guru-aldi bat itxasoz eman zion, lan ortan iru
urte egiten zitala. Il zan 1526 garén urtean.

Antonio Okendo (*Donostiara*), izen eta omen

aundikoa; ta bere seme **Migel**, itxas gizonak biak eta biak ere goieneko mailatakoak.

Kosme Damian Txuruka (*Motriko'n* jaioa). Askok diote, azkeneko gizaldi auetan **Txuruka** Jaun au bezelako itxas-gizonik azaldu ezuala. *Tratalgar*-ko itxas-burukan 1805 garén urtean il zan.

Juan Migel Orkolaga, Apaiz Jauna (*Ernaniara*). Eguraldi gauzetan asko zekian, eta berak asmatutako tresna batzuek ere bazituan. Enbatak, zurunbiloak, ekaitz guztiak aldeauréz ezagutzen zituan. Lantegia **Igeldo'n** zedukan; itxaso baztereko erietako arantzaleai ariskuak beti urut-izkinéz adierazitzen zizkien, eta orduan etziran arantzara joaten. (Ezagutu ditugunetan au bakara aitatzen det, guztiok asko zor diogulako, ta batzuek dana, au da, bizia: gañerakoan itxasoan galduko ziran-ta). 1914 garén urtean ila da.

Inazio Doitsua (*Loyola'tara*). Onen kondaira ezagutzen ez duan euskaldunik ez dago. Danok biotz-biotzetik maite degu, baita berak asmatu-jarritako **Jesus'en Lagundia** ere. Zerura 1556-garén urtean joan zan.

Bizkaian sartzean, izen bikain asko bidera

irteten zaizkigu, **Bizkaiko Jaunak** eta abar; baina danak ipintzeko leku aundia beariko gendukelako, izenak utzi-ta, oien kutxa aitatuko degu: au **Gernika** da. Andra Mariaren Eliz, Batzar-Etxe, ta Aritz gogoangariak, euskaldunoi garbi-garbi itzegiten digute. Gure asabak antxe biltzen ziran, eta Euskaleriko Eskubideak galtzen utziko etzituztelako itz-ema-tean, Bizkaiko Jaunak zin egiten zuten. Oregatikan Euskaldunok, burua erantzi-ta, esaten degu:

Gernikako arbola
Da bedeinkatua,
Euskaldunen artean
Guztiz maitatua.

Eman ta zabal zazu
Munduan frutua,
Adoratzen zaitugu
Arbola santua.

(Iparagiñek egiña).

Araba'n euskera iya galdu da; ez ordea bere gizon argi-jakintsuen kondaira.

Franzisko Alaba Duxardin. Gudari bikaña, goieneko mailak iritxi zituan. Españako Eregearen Ordezko Prantzian egon zan, eta andik Toledora Eujenio Doitsuaren gorputza ekartzea, bere alegiñez iritxi zan.

Fray Franzisko Bitoria. Domingo Doitsuren Senidetzan sartu zan. *Burgos, Santiago, Pa-*

ris, Valladolid eta Salamanca'ko Ikastetxe-etan ikasi ta irakatsi zuan. Erlijio gauzetan orduko Espāñako gizonik jakintsuena zala esaten zuten, eta **El Sócrates Alavés** esaten zioten. Il zan 1546-gaŕen urtean.

Diego Alaba Eskibel. Gaztetasunean asko ikasi-ta *Astorga*'ko Apezpiku egin zuten. *Trento*'ko Eliz-Batzaŕean egon zan, eta artan zeudenak oso ariturik gelditu ziran, bere itzaldietan jakinduri aundia ikusten zalako. Gero *Avila*'ra eraman zuten, eta azkenean *Córdoba*'ra, ta ontan il zan 1562-gaŕen urtean.

Fray Melchor Amigo, Prantzisko Doitsuaren Senidetzakoa. Goienerako mailatan ibili zan auzer, Irakaslari ta iztun bikaña, irakurgai ederak egin zituan, eta oso jakintsu zalako, Euskaleriko beren Bakarregitan zeuden agerkaia bilatu ta biltzeko jaŕi zuten. 1747-gaŕen urtean il zan.

¿Napaŕoaz zer esango degu? Ezta lan eŕaza: beti bizkor-argi-trebeak izan dira, ta batez ere guda ta Erlijio gauzetan bero-beroak eta besteak ez bezelakoak. ¿Jabier'tar Prantzisko Doitsu, Jesus'en Lagundikoa, ta Permin Doitsu, Apezpikua, aitatu gabe nola igaro? Gañerakoak utzi bearko ditugu, ta gertaldi eder-bikain ontan beren aunditasun guztiak sartu.

Mohamed el Nazar, Eŕege beltz eta sinisgabeak, *España*'ko beko aldean indaŕ aundia ar-

tu zuan. Au bialtzeko gudari-talde aundia bear zan; berak ere aundia zuan-ta. Érege batzuek batu egin ziran eta talde eder bat bildu zuten. Beltzagana joan ziran, eta onek bere jauregia lezoi, zulo ta katez inguraturik basedukan ere, kristauak artan sartu, ta Érege-gudariak menderatu ta ondatu zituzten. ¿Bero-bizkor-azkar-bular-detsuenak zein? Napaarak. **Sancho el Fuerte** Éregea ta bere gudariak, danak Napaarak, kateak autsi ta beste iñor baño lenago sartu ziran. Óregatikan Napaároako eskutar ma burni-katez inguraturik dago. Érege Beltzari kendutako kateak Iruñako Eliz Nagusian (Catedral) daude, ta toki guztietan Kondairaren bidez Napaarai aomen aundia ematen zaie.

Au **Navas de Tolosa**‘n gertatua da (**Tolosa** au ezta Gipuzkoakoa, **Jaen**‘goa baizik) 1212-garen urtean.

Euskaleriko gizon bikain-gogoangari batzuek, laburtxo bederik, aitatu ditugu.

*****

¿Ta euskera? ¡Au, bai, bikaña! izkuntz gutxi bezelako izkuntza da. Gure itz askoi, esan nai duten ura bañendik etortzen zaie: beragatikan, gauzak nolakoak diran ezagutzeko oso egokia da.

Gañera, dana ederki berezten du. Beste izkuntzetan itz batzuek iru edo lau eratan artu ditezke, beste ainbeste gauz adierazteko: euskeraz ez, itz bakoitzak bere gaia.

Ugaria da, ta aziera onari begiratzen dio. Beste gauz askoen artean, nolakoak nolakoari itzegiten dion agertzen du; senideak alkarri gauzak esatean; itzegiten duanak, esaten dituanetan bere burua sartzen duan edo ez; gauz bakarra edo asko diran ere bai; eta abar. Batzuetan ik'etan (edo nok'etan), besteetan zuk'etan, zenbait aldiz berori'ketan gauzak esaten dira; ta gu baño nagusiagokin itzegiten degunean, itz au "Jauna" beti azkenean esaten degu.

¿Ta joskera? Ezjakin eta jakintsuak, danak ontaz aritzen dira. Gora ta bera, ezkereskubi, zuzen-zear, atzekoz-aurre, euskeraz itzegitean alde guztietara jotzen da, ta orela bikaintasun edera oparo sortzen da.

¿Zerbait geiago? Bai, eta txit goragarria. Euskaldunen sinismen onak euskeraren babesean diraute, Euskalerira etorri izan diran sinis-txareko guztiak, alperrikako lana egin dute. Euskaldunok gaiztotu gaitezke ¿zergatik ez? sinismena galdu, ordea, oso nekez; egizko euskaldunak izan-da beintzat.

Azkenik, birao madarikaturik euskeraz eztago. Euskaldunak Dios'ka, Kristo'ka, Ostia'ka, ta abar aritzen dira ere (geiegi zoritxarez.....

¡Euskaldun maitea! alakorik ez beñere esan...); bañan ez dira orduan euskeraz ari-tzen: gauz oiek euskeraz ezin esan dira-ta.

Orain bi gauz auek gogora ekañi. *Lenen-go*a: euskera goiberatzen eta gaitzetsitzen du-ten euskaldunak badaude, ta euskeraz jakin añen, euskeraz itzegiteko lotsa izaten dute. Euskera izkuntz zatañra dala esaten dute, ta gauzak ondo ezin esan dirala..... (¡Berak za-tañak dirala, ta gañera ezjakin-txatxuak, esa-tea obe luteke!). ¿Oiek euskaldunak? ¡Bai zera! itxasoz eramaten badituzte ere, ez degu asko galduko... *Bigañena*: guk biotz-biotzetik maitatu bear degu; esandakoaz gañera, gu-rea da-ta. Asabagandik datorkigu, ta ziñez eutsi egin bear diogu: **Euskaldunak, euskeraz.** Egizko euskaldun ark bezela esan dezagun:

Euskalerian jaio,
Euskalerian azi,
Euskalerian ezi,
Euskalerian bizi:

¿Ta il? Ori ere Euskalerian nai nuke, egiz-ko euskalduna izan ta... ¡¡Gure Jaungoiko maiteari nai dakiola !!

Il Cappuccino Santo

Italia'n ala esaten diote; ta ezta aritzeko:
¡ Kaputxino ar̄k egiten dituan gauzak !

San Giovanni Rotondo'n Kaputxinook degun
Bakar̄tegian egoten da. Gaztea da, ogeitama-
lau urte besterik ez du. Bere izakeran besteak
bezelakoa da; baña Jaungoikoak aren bidez

gauz ar̄iga-
riak egiten
ditu. Bere
izena **Pietral-**
cina' tar **Pio**,
ta bere iru-
dia begien
aurean dau-
kazu. (1)

Gizaseme
jostailu ba-
tek esaten
omen zuan:
*Lenago be-
zela orain
ere mira-*

(1) Euskal-
dun Apaiz ba-
tek Aita *Pío*
orain beñiro

ikusi du, ta irudi onek aren antzik ere ez duala esan dit.
Ezta aritzeko: lan ori berak nai gabe egiten dute, zea-
retik edo al duten erān, eta ondo ateratzea eñaz ez da.

riak gertatuko balira, gu ere onak izango giñakela uste det. Gaur eguneko mirariak jakin nai dituanak, au irakuñi beza.

Lenengo otsak 1919-garñen urtean asi ziran, eta añezkero aren aomen eta izen aundia asko zabaldu dira.

Itali'ko Agintariak gazteria guda ikaragañi artarako deitu zutenean, Aita Pio'k ere bere kidekoakin joan bear izan zuan. Zauritu-ta edo bestela miñez zeudenak zaitzeko jañi zuten, bañan izugañizko sukaña beti izaten zualako, atzera bialdu egin zuten. Ezta añitzeko: sukañaren gora-berak ezagutzeko Sendakiñak jartzen dizkaten tresnak (termómetros), sukañak ondatzen eta puskatzen ditu; ta bestelakoen bidez au neurturikan, guk 36°-tik 37°-ra bezela, ark 50°-tik gora izaten ditu-ta.

¿ Nola bizi da ? Goizean Aitortegian zazpi ordu egiten ditu, kristauai beren obenak bar-katzen (geien geienak gizasemeak), eta aña-tsaldean beste ordu bat. Baratzeki batzuek, eta Aita Nagusiak agintzen dizkan beste arin batzuek besterik jaten eztu, ta aste osoak batzuetan ezertxo ere jan gabe egin izan ditu. Loa ere oso txikia egiten du, gau bakoitzean bi edo iru ordu besterik ez. Gauz auek eta esandako sukaña Sendakiñak ikusi-ta, bizi dala ere ezin sinistuz bezela daude.

Orain aundiagoa irakuñi. Asis'tar Prantzisko Doitsuri bezela, Aita Pio'ri ere Jaun-

goikoak esku, oin eta saietsean bost zauri bizi-zorotz egin dizka. Berariz bialdutako Sendakiñak, zauri oiek zearo-zearo bilatu ta aztertu ezkerro, egizkoak dirala aitortu dute, bañan ezin esan alakoak, gure indarren gañetikakoak, Jaungoikoak bakañik egin ditzake-nak. Ori iñoñk ere jakin etzezan, berak ur bi zi-gorñi batez (tintura de yodo) busti ta zikindu zituan; bañan Aita Nagusiak eta Sendakiñak ori beriz egitea debekatu egin diote.

¿ Mirari batzuek jakin naiko dituzu ? Ikusi.

1.—Gizaseme konkor bat birao-maldizioka ari zala, Aita Pio'k esan zion: Ez Jaungoikoaz txar esan, on guztiak Arengandik datozkitzu-ta. Au esatean, bizkaña eskuaz igurtzi egin zion, eta konkora bat-batean kendu zion.

2.—Bere areba oso miñez jari zan, eta Amak eskutitz batean ori azaltzean, etxera etoriko ote zan esaten zion. Bakañtegiko Aita Nagusiak joateko baimena eman zion; baña ¡ gauz añaña ! Bakañtegitik etzan irten, bertan egunero Meza eman zuan, eta ala ere, arebagana joan eta sendatu zuan. ¿ Zer gertatu zan ? Bi tokietan batera egon zala; bera bizi dan Bakañtegian eta Ama-arebaren etxean; eta biyen artean ¡ amañ orduko bidea dago !

Gauz auek egitean, batzuetan bereala sendatzen ditu, baña besteetan esaten die: *Etxera*

zoaz, onenbeste egunen buruan ondo jariko zera: ta beti berak esan bezela gertatzen da.

3.—Bein batean eskutitz bat eraman zioten, eta ura artu bezin laster, berak beste bat bereala sakelatik atera zuan, artutakoan esaten ziotenari aldearez erantzunaz, lenengoa irakuri gabe.

4.—Españar emakume aundinaitxu batek zerbait eskatu zion; baña Jaungoikoak ori emango etziola erantzun bear izan zion. Gañera, emakumeak bere biotzean ondo gorde-ta zedukana asmatu egin zion, eta kristau ona izaten saiatu zedila esan zion, esaten zuan bezelakoa izan bear bazuan. ¡Arokeria beti lagun txara!

5.—*Barcelona*'ko gizon bati ezin gogoratu zitzaion azkeneko aitorpena noiz egiña zuan, eta Aitak esan zion: *Andre Mari Karmengotan*; eta ala zan. Bere obenak esan ondoan, Aitak esan zion: *Ure-zilar gauzak beritzean erortzen diran apur zirzil aiek, zuretzat gelditzen dituzu (zilargiña zan-ta), ta ori ondo ez dago*. Danak ala egiten zutelako, ta gauzen jabeak ere bazekitelako, etzuan ori ezertan artzen: bañan arezkero gogoan duala zer esanik eztago. Ta zilargiña zala ta gauz oiek egiten zituala ¿nola zekian Aita Pio'k?

Orelako asko ta asko ikusirik, albistari txarak egiten aritzen diran kristau beltzak txalo aundiak Aita Pio'ren alde egiten dituzte,

ta beren albistaritan asko goratzen dute. On eta txarrek, kristauak milaka joaten zaizka, ura ikusteko, miñez daudenak sendatzeko, ta, al badute, beren barrena agertu ta argitasun artzeko.

¿Santu dala esango degu? Danak il **Capuccino Santo** esaten diote; bañan il arte Santurik eztago. Itzen danean, egin dituan gauz arigari ta mirari guztiak Ama Elizak zearo aztertu eraziko ditu (lan ortan asia da) ta erabaki ere bai: bitartean ezer ezin esan.

Nik ere, emen esandako guztia Ama Elizaren agindupean jartzen det, berak ematen dion indarra bakarrik ematen diotela.

Ikasi ikasi.....

Emakumeak gaur egunean oso eraz galtzen dute beñere galdu bear ez luteken gauz bat; lotsa. Jantzikera berriak Jainkoaren doai eder ori kentzen die, kalte aundia egiten dien lapur bat da; ta alaere, adiskiderik aundien eta onenari bezela begiratzen eta eusten diote. ¡Ori erokeria!

Batzuetan, lagun guztiak orela jantzi-ta ibiltzen dirala esango dute: besteetan, gazteak amonak bezelakoak al diran: orain, azkene-

ko jantzikera besteak baño politagoa dala; gero, besteak bezela ez jantzi ezkerro, danak paregiten dietela: onek au, ark ura, beti aitzaki'ren bat badute, ta 'arua geiegi ta era nazkagarian erakusten dute: soñekoari lepotik asko kendu-ta, kolkoa erdi agirian, besoak ere bai, zangoetan armearma sareak, gona motxak..... orëla ibiltzen dira, batez ere neskatxak. ¿Eta auen amak? ¡Patxaran ederki! ¡Gibela zabaltzen zaiela! ¡Beren zabañkeriaz deabruari laguntzen! Baña zenbait aldiz ¡ederak entzun bear izaten dituzte!

Bein burni-bidez giz-emakume batzuek zi-joazten. Ura gelditu zanean, tokia bazegoala ikusi-ta, emezortzi—emeretzi bat urteko neskatx eder bat sartu zan. Edera zan neska, bañan alaere, an zeuden guztiak bereala nazkatu zituan: lepoa ezezik, kolkoa, besoak, zangoak, dana oso lotsagari zijoan-da. Atsegiña zan, eta danakin izketan asi zan, baña besteak erantzun besterik egiten etzioten, eta ori itz motxez, berak zeramazkian gonak bezelako motx-motxak. Bere kideko mutil apainegoki bat aurkez-aurke zijoan, eta besteai baño geiago neskak oni begiratzen eta itzegiten zion. Mutilak arpegi iluna ematen zion, baña neska etzan isiltzen; eta mutilak, izketan ari-ta neskari nai ta nai ez begiratu bear ziola gogoraturikan, albistari bat erosi ta irakurtzen asi zan.

Orduan neskak dana ezagutu zuan, eta gauzak bestela gertatzen asi ziran: gutxiago itzegiten zuan, eta esaten zuana ere, ez lenago bezin arin ete aro: soñekoa lepo aldetik, lenbizi esku bataz gero besteaz, gorde-gordezka goratu ta oñatz batez estutu zuan: gero, otzak balego bezela, gañeko berogaña artu zuan, eta onen mauka luzeaz besoak eskumutureraño estali-ta gelditu zitzaizkan: berogaña antolatu aitzakian, gonak ere al guzian luzatzen aritu zan. Ori ikustean, danak poztu egin ziran, neskak lotsa erabat galdu etzuala agiri zan-da. Mutilak ere, irakuri itxuran egon añen, dana sumatu zuan, eta onela itzegin zion:

—Neska, barkatu; zure onerako gauz bat esan bear dizut: emen daudenak nik ezagutzen ditut, eta gauz auk zabaldu bear ez dituztela badakit. ¿Amarik bai al dezu?

—Bai, ta Aita ere bai, ta oraindikan gazteak daude.

—¿Ta gurasoakin bizi zera?

—¿Norekin biziko naiz, ba?

—Ez dirudi... umezurtz ziñala gogoratu zait, edo gurasoak erotetxera eramanak, edo alako'ren bat: oñela jantzirik ikusi ezkerro..... Gaiztoa etzerala orain ikusten degu; bañan oñelako soñekoak badarabiltzkizu, guri gogoratu zaiguna edozeiñi gogoratuko zaio, ta zuzaz txar esango dute.

—Bai, ni ere lenengo aldietan ederki lot-satzen nintzan (erantzun zion neskak, laritasun eta itobearaz doi doi itzegiñaz); baña lagunak txatxua ez izateko esaten ziraten, eta jostunak ere, lepo-azpi polita nuala ta, onela ta ala egin zitekeala ta, besteak ere ala zera-matela ta, orélako gauzak eten gabe esaten aritzen zitzaidan, eta azkenean, ipintzeko esan nion; eta badakizu, bein oitu ezkerro, ortara jartzen da.....

—Beraz ¿gauz oietan zuk nai dezuna egi-ten dezu? Nik ariebak baditut, eta zu baño zañagoak, dirudiane: baña soñeko'ren bat egin bear dietenean, dan-dana Amak eraba-kiitzen du, ta onen iñilean bestelakoak egingo balizkiete, uratu eraziko lituzkela ziuñ nago. Oregatikan, ba, galdetu dizut umezurtz ote ziñan.....

Neskak etzuan itzik ere atera; bai ordea bi negar-malko aundi-dirdaitsu, arpegia ondo goritu ta begiak bete betean jañi ezkerro.

Orduan danak esan zioten: Oraintxe, bai, neskatx edera zaude: begi busti-gozo oiek da-mutasun eta naigabea adieratzen dute, ta oratzez antolatutako kolko-lepoak begirune zoragaria; polita zera, ta orain Aingeruak be-zelakoa zaude; bañan emen sartu zeranean, guztiok nazka-nazka egin-da geratu gera.

Nor bere erira iritxi arte, danak izketa go-zoan aritu ziran, eta bidean gertatutakoak

danai argitasun aundia eman zien, batez ere neskatzari.

Aita baten saria

Aita zintzo batek, bere seme-alabai gauz onak irakatsi naiean, urango egunean ondoen ibiltzen zanari edo gauz ohea egiten zuanari, sari eder bat emango ziola esan zien. Umeak egun osoan alegiñean saiatsu ziran; eta afaltzerakoan, saria nork irabazi zuan erabakitzeke, onela galde egin zien:

—Ik Paulatxo (zarenari) ¿zer egin den?

—Jauna, ikastetxera joan naiz, eta ikasi bear genduana beste neskak baño lenago ta obeto ikasi det. Gañera, beroñentzat egin detan alkandora eder batean, beroñen izena oso poliki jartzen aritu naiz, eta Andre Emilik esan dit egunero orela aritzen banaiz, alkandor edera egingo detala, ta beste neska guztiak baño geiago ikasiko detala.

—Ondo zegoen, esan zion Aitak; eta ik Al-pontxo ¿zer egin dek?

—¿Nik? Migeliko ta, Peño ta, Juan Luis ta, Manuel ta, Patxiko ta, mutil asko goiko erotara joan ¿bai? ta aratsalde osoan igerika aritu omen dira, piper egin-da: gañera, ero-

tako baratzan udareak ostu ta jan. Neri ere joateko, ta joateko, ta joateko esan dirate, bañan ez naiz joan, Jauna.

—Zintzoa aiz; etzegok gaizki. ¿Ta ik, Eramontxo?

—¿Nik? Ikastetxetikan bostetan goseak etorri, ta nik jan bear nuan aratsaldekoa Miel Andres'i oso-oso eman diot: eguerdian jan bear zuan puska bidean galdu duala Beñardok esan digu, urutiko basetxekoa da, ta gizarajoa bazkaldu gabe zegoan ¿nola jan duan, beroŕek ikusi izan balu....? Ogi pusk aundia zan, eta bi sagar goŕi-goŕi, zein baño zein ederagoak; baña ¡laster garbitu ditu gizarajoak!

—Biotz onakoa aiz, seme; poz artzen diat. Ta ik, Maritxu, zer egin den?

—Mikela Joŕepa nere kaltean aritu dala Madalentxok esan dit: nik lengo egunean beren baratzan aranak ostu, ta gero aitzakia beste bati eman niola, ta oŕelako gauzak lagun tartean zabaldu omen ditu. Gero ikas-

tetxean sartu geranean, nere lagunak dandana Andre Emili'ri esan diote, ta onek Mikela Jošepa oso gogoř artu du, baita bazkaltzera joaten utzi gabe, ilunabař arte antxe euki bear duala esan ere. Danak pozez gelditu dira; baña neri, lengo igandean Apaiz zařak Meza nagusiko itzaldian esandakoa gogoratu zait, Mikela Jošepari Jaungoikoagatik barkatzen diotela Andre Emili'ri esan diot, eta berak ere ¡ařen! barkatzeko. Ala egin dio, ta danak jostatzera joan gera.

—¡ Enetxo, enetxoa! Saria irea den, esan zion Aitak. Laurak gauz edeřak egin dituzute, ta ořegatik danai sari emango dizuet; bañan aundiena ta edeřena Maritxu'k, eta beragatik saririk bikañena ere onentzat.

“Upel” eta “Panpantxo”

ná emen bi izengoiti, pařagaři ta negařgařiak batera. Danak bi gizonei ala esaten zieten, eři berean bizi ziran, eta maiz moskoř. Astegunean lanean beti, etxetik irten gabe; baña jaietan ardoteagian lotu-ta bezela, etxean ezin sartu eraziz. Iru lagun izan ziran, “Bele., irugařena; bañan au aspaldi ila zan: ardotegitik irten-da, etxera joan gabe beři-

txukerian luzaro egoten zan, eta gau otz batean izotzak birik-auspoak zauritu zizkan, eztul aundia sortu zitzaion, eta onek eraman zuan.

Jaungoikoak ots egiten zien, bañan alperik. Bein batean Upel ereten batera erori zan, eta barenean zeraman ardoa ezin bestean urez nasi bear izan zuan, nai ta ez zurut ederak egin zituan-da. Ala ere, ito gabe atera zuten, doi-doi bazan ere. Panpantxo beriz, beste gau batean bide bazterean lotan geratu zan, eta etxekoak aren bila irten izan ez balira, urengo goizerako izotzak ila arkituko zuten; joan ziraneko gogor-gogor zegoan-da. Gauz auek gertatu ezkerro, etzuten egun onik izan; baña damurik ere ez: beren azkena gero ikusiko degu.

¿Aien bizikera? Lotsagañi ta kaltegaria. Gauaz berandu ibili ezkerro, urengo goizean nagi; geiegizko jan-edanak urdail eta baren osoa ondatu; edarien luñin lodiak burua zentzugabetu; abere, luñ, etxe, uzta gauzak saldu, erosi, trukatu bear zituztenean, dana nola nai eta beren kaltean egin, eta abar. Itz batez, osasun eta ondasunak erabat uratu zituzten.

Zanbuluka beti, zutik ezin egonik, bide osoa berentzat bear zutela, edozeinek zernai galdetzen eta esan erazitzen zien. Aien gogoko gauzak beste lagunak ezaguturikan, oiek aitatu, bein ta beriz zirikatu, ta paragañikeriak

esan erazitzen zizkieten. Ortarako, kalte aundia egiten zietela jakin aŕen, maiz edan erazitzen zieten, eta geroago ta astakeri aundia-goak esaten zituzten.

Seme-alabak nai bezela ibili ta oso berandu etxeratzen ziran; Aitaren bildurik etzuten-da: begirapenik ezertxo ere ez ¿ Nola, Aitak berak itzal eder ori ondatu ezkeru? Etxean beti ardail eta kalamatrika, ta batzuetan birao ikaragarriak ere bai; batez ere **Upel** ao zikiñak, izugarriak esaten zituan. ¿ Etzan, ba, Jaungoikoak argitasunik ematen etziolako! Beste era-koaz gañera, bere semetxo mutil koskorék askotan esaten zion: *Aita, ez beza biraorik esan; deabruak eramango dute-ta: geiegi edan ere ez; danak paŕegite: diote, ta Jaungoikoa asko asaretuko da.*

¿ Il ziran gizarajoak! ¿ Baña nola? **Upel** ek urdaila ondatu-ta zedukan; ezer ezin artu izaten zuan, jan-edan guztiak kalte egiten ziotelako; ta asko ikusi ondoan Jaungoikoari kontua eman zion. **Panpantxo** beriz, gaitz ikaragarri batek eramane zuan: lenbizi otzikarak sortu zitzaizkan, gero izugarizko ortz-kaŕas-kak, oien ondoan ostikoka ta iraulka asi zan, begiak azpikoz-gain, ezaguera galdu-ta, iñola ere ezin egon, apaŕ ori-zikin bat aotikan zeriola, eta era ortan il zan, ezer ere egin gabe. Iru lagunak azken zoritxaŕekoa ori izan zan.

Oná, ba, oŕelakoai gertatzen zaiena: beren

etxea ondatu, osasuna ere bai, seme-alabak gaizki azi, etxe-auzo-ezagun-arotz-danentzat paragarri izan, izen ona galdu, Jaungoikoari naigabe aundia eman, eta gauz oien ondoan...
il. ¿Nola ordea? ¿Damutu-ta? ¿Oitura txara utzirik? ¡Ala balitz! Baña.....

Upel, Panpantxo ta beren lagunari begiratu, ta oien antzekoak ez izan.

Tarsizio Doitsua.

Kristau txarak, egunaz ezezik gauaz ere beren gaiztakeritan aritzen dira; ta gauaz egunaz baño lasaiago ta gogotiago, argitan ilunbetan baño lots aundiago izaten dalako. Oiek Jaungoikoari ematen dioten naigabea uratu edo arinda naiean, kristau onak beren otoitz eta nekeak eskeintzen dizkate, ta aldi batzuetan elizan gau osoan egoten dira. Oregatikan, auen Alkartasunari "**Gauazko Agurgintza**" esaten zaio.

Mutil koskorak bide onean oitu ditezen, eta beren gaitzgabetasunez Jesus'en baktasun eta atsekabea leundu-gozatu ditzaten, lengo oren antzeko beste Alkartasun bat Jainkozale sutsu batek asmatu du, ta gaztetxo oiei

Buru-Zuzendari Tarsizio Doitsua ipiñi die: oregatikan bere Irudi ta Kondairatxo bat emen jartzen dizkitzut.

Jesukristo ezkeroko urte askoan, Erege ta Agintariak kristauai gogor egin zieten. Elizkizunetara joaten zirala ikasten bazuten, salatu erazitzen zituzten, eta nola nai iltzen ere bai:

oregatikan Jaun-aundia beren etxietan eukitzeko baimena izaten zuten, **Hostiak** ontzitxo batzuetan gordezka eramane, eta urengo egunetan Jaun-aundia beren etxietan artzen zuten.

Tarsizio eliz-mutil zan, eta Meza laguntzen eta gañerako elizkizunetan aritzen zan. Bere edo hesteen etxera Jaun-aundia bazeramala igari zioten batean, bidean geldiarazi zuten, eta **Hostiak** kendu nai izan zizkaten; baña multitxoak gogor egin zien, eta gizon gaizto aiek, indarka ibili arien, etzuten beren gogoa bete: asmo onik izango etzutela bazekian, eta oregatik etzien eman nai izan. ¿Pizti amoratu

aiek zer egin zutela uste dezute? Makilez il: gero, **Hostiak** kentzeko, zearo-zearo aztertubilatu egin zuten, bañan alegiñean saiatu arén *¡ezertxo ere arkitu ez!* ta arigaríena da *¡gure Jaun-aundia bazeramala jakitea!*

Lan ortan asperturik, deabru aiek **Tarsizio** ren gorputza utzi egin zuten, eta kristauak eliz-lur eman zioten. Oñela zerua iritxi zuan; eta umeak Jaun-aundia maiz artzen zaletu ditezen, **Tarsizio** Buru-Zuzendari bezela begien aurrean jartzen diegu.

¿Politak? Pozoitsuak bai.....

Amonak beti arénkur ori aoan. Bilobak etxera etortzen ziranean, ikusitako gauz politak azaltzen aritzen ziran; Amak dana barkatzen zien, eta txanponak eman ere bai: bañan Amonak beti esaten zien: ¿gauz politak? esan ere..... itxusi-nazkagaríak bai..... etsaiak dakazkianak..... ¡zikin alaena! Gauz oietarako gogo aundiago izango dezute, bai, Elizarako baño..... Agintariak ere..... ¿gauz oiek ipintzeko baimena eman? ¿Ta gurasoak? ¡Ondatzaileak! Umeak oñela usteltzen utzi... ¿zer diot, utzi? Oraindikan txarago, ustelkeria artzen beartu.....

¡ Amonatxo, amonatxo ! Ez dezu egi txikia esaten; bañan ergel-txatxu-ero asko dago (ezin zenbatu alak), eta oiek bururik ez dutela dirudi; kristauak dirala, askoz gutxiago. Esnatu ditezen, au jartzen det.

Erderazko izena **Cinematógrafo** da, bañan itz au luzea dalako, **Cine** esaten zaio. Etxe, soro, bide, ibai, enparantzetan eta abar ibiltzen diran abere, egazti, giz-emakume, izaki guztien irudiak, zapi batean argi-tresnaz ikusgarriak ipintzen dituzte; bañan ez irudi utsak, geldirik daudela, baizikan dabiltzanak, bizirik baleude bezela.

Oregatikan, bestelako argiak itzali-ta, argi-tresnan jartzen dutena zapian ederki ikusten da. Aldi batean eiztari bat bere zakurarekin agertzen da, debekatutako barutian sartzen dala ikusten degu, iguraiak arapatzen eta salatzen duala ere bai, Eriko Etxera eramaten dute, bere umetxoak ori ikasitakoan goseak eta negarez Aitagana etortzen dira, ta erukiturikan baso-jabeak, gizon ura bere etxera bialtzen du. Bestean, lapur batek eliz batean sartzeko egiten dituan alegiñak; nondik, nola, alde guztietara begiratu-ta, giltzak sartu, beriz atera, orain bat, gero beste bat, atea idikitze-ko erako bat arkitu arte; ta sartu ezkerro, al duan guztia osturik, andikan irten eta igesi joaten dala. Orain, bi lagun eztabaidan asitzen dirala, ta alkarri gauz asko esan ezkerro,

buruka izugarri baten ondoan batak besteari labana sartu ta bertan ilik utzitzen duala ikusten da. Gero, gaizkiegile batek, bere burua ariskuan ikusirik, bonbila batean dararman pozoia edan eta lertu-ta gelditzen dala.

Orelako gauzak aurtasunean ikusten eta beste ainbeste egiten bereala ikasten dute, txarkeritan trebe-trebe jartzen dira, ta bide ori jaraituaz laster gaizkiegile.

¿Ta maitekeri gauzetan? ¡Ori, bai, izugarria! Neska-mutilen ausardi ta lotsagabekeriak, oien ibilera txarak, oien joan-etori zikin-nazkagarriak, dana begietatik sartzen zaie, maltzurkeri aundia ikasten dute, griña txarak indarra artzen dute, ta gauz oietan umeak beren gurasoak bañon askoz geiago dakitela askotan ezagutzen degu. Gauz auek lotsa kentzen dute, ta au galdu ezkeror ezer-taz ezin aritu.

Amonak bere alabari onelako gauzak esan zizkan batean, onek erantzun zion: Bai, baña txarak utzirik, onak bakarik artu ditezke.

—¿Ta gauzak orela berezteko ezaguera non den? Gañera, ¿ez al dizkiñagu guztiok griña txar-zikiñak?

—Ori ala da; lizun-loiak, ordea, lotsa arpegira ateratzen dute, ta oiek gogoz artuko dituan kristaurik eztago, Ama.

—¿Ezetz? ¡Gajoa! Ura ta naiago. Garbitasuna maite ditenenak begirun ori izango

diten; baña **Cine**'ra joaten ditunenak, ezta aztarnarik ere: oñek ustelkeria ezurētaraño sartzen zieten-da.

—Ori geiegi esatea da, Ama.

—¿ Geiegi ? ¡ Bai zera..... ! ¿ Zergatik ez ditent, ba, **Cine**'tan oitu-ta zeuden umeak, gatz-ozpiñ-piperik ez ditent gauzak ikusi nai izaten ? Eiztari, gudari-talde, itxas-ontzi ta itxasgizon, abere-pizti ta abar erakutsi aizkien ¿ zer gertatuko den ?

—Pozik egongo dirala uste det nik...

—¿ Pozik ? Ume gaitzgabeak, bear bezelako gurasoen umeak, bai; gauz txarrik ikusten utzitzen etzieten-da: baña **Cine**'ra maiz joaten ditunenai esan akien eta ez ditent naiko: itxusi-gezak ditunela laster esango ditent, bai.....

—Nik, ba, jai aratsaldetan eguraldi txarra badago, nereak ara bialtzen ditut, eta gauz asko ikasten dituztela uste det.... Kalterik izaten dutenik ez deritzat beintzat.

—¿ Ez ? Orain ala esaten den, gero gero-koa ikusiko diñagu.

Ama-alabak oñela aritu ziran, nork bereari eutsiaz, eta ortan gelditu ziran; bañan ume-txoak aunditzen asi ziranean, amonak esandakoa argi ta garbi agertu zan. Ezagutu-aigtortu zuan alabak; eta berak izaten zituan naigabeak beste amak izan etzitzaten, danai gauz auek esaten zizkien:

Cine'ak dakazkian kaiteak. *Lenengoa*: txan-

pon asko alperikan galtzea. Gutxi dirudi, baina asko da: erotarako zoroari zulotxo bat egiten bazaio, erotara orduko lautik bat galduko dezu. Kristau bat eskean ikusten badezu, ari laguntzeko ez dezula esango dezu; bai, orde, **Cine'rako**.—*Bigarrena*. Gauz oiek ikusteko areta geiegiz, begiak lanean eten gabe aritzen diralako, auek ere ta ondatu egiten zaizkie.—*Irugarrena*. Zain-meak (nervios) zer esanik eztago: oiek ere beti lanean, eta gauz ikaragarriak ikustean dardara bizitan beti; irudimenak gauzik arigarrien eta bildurgarrienak bein ta beriz gogora ekartzen ditu, egunaz bezela ametsetan ere, ta orrelako eten gabeko dardaraz zain-meak zimeldu-ondaturik geratzen zaizkie, ta betiko gaizki gelditzen dira.—*Laugarrena*. Gauz txar asko umeak ikusten eta ikasten dituzte, ta beste asko ikasteko gogoia egiten zaie; maltzurak egiten dira, ta jakin bear ez lituzketen gauzak lotsik gabe galdetzen dituzte.—*Boskarrena*. Gurasoak **Cine'ra** biltzen dituztelako, edo berakin eramaten dituztelako, ortan ikusten dutena txarra ez deizkie, ta bide txarretan oitu egiten dira.—*Seigarrena*. Auritasunean maitekeritan asitzen dira, ta askotan beren gurasoak ez dakizkiten gauzak aitatzen eta egiten dituzte.—*Zazpigarrena*. Tresnatik datorrena ez, gañerako argi guztiak itzaltzen dituzte, gauzak ondo ikusiko badira, ta argitan egingo ez liraken gauz as-

ko ilunbetan egiten dira, ta gertu egon ezke-
ro, baita ikusi ere.—*Zortzigarrena.* **Cine**‘ra ta
Jaun-aundia artzera ez diteke batera joan:
Cine-zale ta Jainko-zale ezin izan; eta bi gauz
auek bategin nai dituanak biak galtzen ditu,
Cine‘an alabaña kezketan egongo da, ta Jaun-
goikoa gezurtaratu ezin...

Auzoko batek bein erantzun zion: Bañan
ori **Cine** txararak egingo dute.....

—¿ Oi ? esan zion gure andre oreak: ¿ Zuk
onak erakutsiko al dizkidatzu ? Ikastetxetako
Buruak eta abar, jai aundi‘ren baterako be-
ren Ikastetxera **Cine** eraman nai dutenean, gai
polit eta garbiak ezin bilatuz ibiltzen dira, ta
onenetakoak (edo zikin txikiago dutenak) be-
rezi aŕen, alaz guztiz ere puska batzuek ken-
du bear izaten dizkiete: oratx nolakoak diran.
Neskak Ikastetxera eramaten ditudanean, Sor
Petronilarekin egunero itzegiten det, eta ori
ark esan izan dit.

—Beraz ¿ **Cine**‘a beti txara da ?

—Ez, berez txara ezta: gai onak jai ezke-
ro, ona izango da. Gañera, ondo erabili ez-
kero, gauz berriak irakasteko tresna txit ona
da, begietatik sartzen dizkigu-ta. Baña gaur
egunean **Cine** on bat nekez ikusten da, ta ore-
gatican, oietara joan bear ez dala, ziuŕ esan
diteke.

Cine‘a ipintzen dutenak, txanpon batzuek
irabazteagatik beren burua galtzeko bildurik

izaten ez dute; ta ori ezezik, besteak ondatzeko ere ez.

Kristauen etsairik aundienetako bat, aundiena ez bada, **Cine**'a da. ¡Nazka-goñoto aundiz goiberatu!

Basetxetako en izakera

Akatsak izango dituzte baseñitarak; ezin ukatu: baña gauz onak ere badituzte; aitoritu egin bear da. Meza entzutera etorri, aldan motxenera joan, gero ardoteagian sartu, nagi-betaz egon, eta etxera berandu ta doidoi iritxi. Beste batzuetan, ori gertatu ez dedin Mezetara joan ez, eta lan aundirik egiten ez dutela esanaz, egun osoan gelditzen ez dira; edo egurak txikitzen, edo janariak ekartzen, edo baratzaiko lan zirtziletan (berak esaten dutenez), edo tresnak beritzen, josten eta abar. Etxean daudenean ez dute ezer bear izaten; baña lasterkari, aizkoralari ta abar daudenean, antxe ikusiko dituzu, dutena ta ez dutena onen edo aren alde egiten. Oñelako batzuek eta jai aratseko etxeratze txarak, baseñitaren orin edo oreztak dira; baña beste gauz askotan izugarri zintzo ta prestuak dira.

Golde, gurdi, uztari, tresna'ren bat inork bear badu, bereala emango diote: jan-edan

gauzetan basetxe batekoak urí badabiltza, auzokoak bereala ordañetan ornituko dituzte: *nik gaur, biar zuk, alkarí laguntzeko gaude*. Arotz edo kaletarak basetxeo'ren bat txuliatzen asitzen badira, danak onen alde bereala jaríko dira. Bat edo bat auzoan miñez gelditzen bada, etxe artakoai alegiñean laguntzen saiatzen dira; ta iltzen bada, batzuek etxez-etxe mandatua ematen; besteak Sendakin eta Apaizagana, uréngo egunerako bear diran gauzak antolatzerá; auek jasotzaile; aiek íleta edo elizkizunerako argi gauzetan; eta gorputza eramatean, giz-emakume sail aundia arekin joango da.

Elizakoak artu bear dituztenean gauz eder-ederak gertatzen dira ¡ura begirapena! ¡bai aret aundia! Elizakoak daramazkian Apaiza topoz-topo arkitzen badute, beiak, astoa, txerriak, dakazkiten abereak geldi erazi, baztertu, bada-ezpadan eutsi, txapela erantzi (gizasemeak) edo sudur-zapiáz burua estali (emakumeak), eta bertatik belaunikatuko dira. Soro, laíre, baratz, etxe-bazteretan daudenak oartu ditezen, eliz-mutilak txilintxa jotzen du, ta etxeakoandre edo etxeakoalabak argia leiora laster aterako du: al dutenak, dijoan etxeraño jaraituko diote, al badute argiz, gañerakoan argirik gabe; ezin joan diranak, belaunikaturik otoitz'en bat egin eta beren lanetan gelditzen dira.

Gaiño dagoanaren etxera iristean, giz-ema-kume batzuek sotoan egongo dira, danak argi bana eskuan dutela; alde batera upel aunditxo bat sagardoz betea, auts eta armea mak kendu berriak; bestera gabel aundi bat, belar eze-ezez ondo ornitua, Jaun-aundia etxean ibiltzean beiak marurik atera ez dezaten; biyen tarreko lura, txukun-garbia; txerriak ere isilik, lotan, jan berriak, otsik atera gabe, ta dana era ortan. Etxeko atean egon oi dan zakur aundia, ogei bat urteko mutil mardulindartsu batek dauka, lepotik eldu-ta, okuila bazterean, saunkarik egin ez dezan. Goian eria, oea, aldareko mai-zapia, bear diran gauz guztiak danak eder-ederki. Itz batez, eta zorionez, Jaungoikoari dagokiona ondo ikasia daukate, ta aldi oietan berengo sinismen eta asmo onak oso eraz agertzen dira.=Osa-suna dutenean ere, eliz-gauzak geienean zintzo-zintzo egiten dituzte; ta uruti bizi badira ere, Meza, Aitorpen eta Jaun-artzetarako aldealde bizi diranak banon obeto moldatzen dira.

Ora, ba; akats txiki batzuek atera ezkerro, beren aldeko beste batzuek atera ditugu; ta ez txikiak. ¡Baseñitar guztiak auetan irautea Jaungoikoari nai dakiola! Basetxetakoen oiturak galtzen badira, dana galdu-ta dago.

Jesús gure Jabea da.

Euskaldunak beti kristau onak izan dira: orégatikan irakurgai auetan gure Erlijio maiteari beti begiratu diot. Lenengo irakur-gaia, Jaungoikoak gauza guztiak egin dituala esateko jari nuan; eta azkenekoa, Jaungoiko ori bera danen Jaun eta Jabe dala, ta beragatikan danok guztiok bere Irudia jargoi eder batean ipiñi bear degula gogoratzeko izan bedi.

Geran eta degun guztia zor diogu. Berak egin gaitu, erosi ere bai, laguntzen digu, ariskue-tatik lateratzen gaitu, ta geroko Zerua eskeintzen digu.

Gure asabak izen on eta bikaña utzi digute; euskaldunari non nai ondo begirutzen zaio; euskaldunaz Lurbira osoan ondo itzegiten da. ¿Zer dala ta? Jainkozaleak izan ziralako; Erlijio, oitur on, izkera ta abar, itz batean, Lege Zara, gogoan eta biotzean beti izan zizutzen-da Gure bidea ori da; ots txiki, ta barren aundia; Jainkozale zintzo, ta egizko

kristau. Ontarako **Jesus**'en **Biotza**'ren Irudia jargoitzeak asko lagunduko digu.

Gure etxean jaří bear degu; ta ez nolanaí, etxeko lekuri egokien eta bikañenean baizik.

Jesus gure etxeko Nagusi izan ezkeru, gure etxeetan gauza txarík ezin baríkatu: ezta birarík entzun bear, loikeririk ere ez, ez eta goiberatzerik ere. Itzetan bezela, egiñetan ere **Jesus**'ek agindu bear du, oitura guztiak onak izan bear dute. Etxe oietan ez dira albistari txarík ikusi bear, ez irudidun ez eta irudi gabeak ere; emakumeen begirunea urátzen eta ondátzen duten soñeko arin-zipolariak, gutxiago; gauaz berandu edo era txaréan etxeratzen diran giz-emakumeak, zer esanik ez dago; etxean kalamatrikan edo auzokoen ganako gorotoan egoten diranak, orobat; etxean edo etxekoen barútian bílera edo jostatzeke leku nazkagaría jartzen utzi, ez ta gogoratu ere. Itz batean; Jaungoikoari emandako etxeetan egokiak ez diruditen gauzak egin ez ditzaten, **Jesus**'en Irudiak etxekoai itzal eta bildur eman bear die. Edo bestela; **Jesus**'en Irudia etxeko tokirik bikaiñenean, eta **Jesus** Bera gure biotzaren erdi-erdian jaří bear ditugu.

Ori egiten badegu, **Jesus** Ona gure Eri, Uri ta Eridietan egongo da; Agintariak Eriko etxeetan eta abar **Jesus**'en Irudia jaríko dute, ta Berak bidez esango du:

Ni naiz Erege, Jaun eta Jabe.

ARKI-BIDEA.

G A I A K

Oriak

Jaungoikoak dana egin du	1
¿ Nola erantzun diogu ?	3
Jesus'en Jaiotza	5
Jesus'en bizi t'eriotza	8
Gure izakera	10
Jesus ona ta umetxoak.	13
Au gabe, dana utsa.. . . .	16
Aziera ona	19
Euskaldunen aziera.	21
¿ Egaztiak ere bai ?	24
Losentxariak	26
¿ Aizpa berdiñak ? Ez oriñe....	28
Gure Aita	32
Onegia zan.	35
Aita txatxua	38
Lege zorotza ta mingain bikaña	42
¡ Ura eiztaria !	45
Atsoaren sendagaia.	49
Aundinaikeria.	55
¡ Oiek Sinismenak !	57
¡ Oni ondo begiratu !	60
Amona gajoa	63
¿ Sinistuko ez degu ?	67
¿ Gure burua ezagutu ?	70

Ezin-ikusi aundia	74
Biotz on bat	77
¿ Sinisgabeak ez ? Mandoak bai	80
Jaungoikoaren saria	83
Danak irakaslari.	86
Doni Belayo	89
Gurekin biziko da	92
Txorien kabiak	95
Odolzalekeria, bai	98
Jaiegunak Jaungoikoarentzat	101
Askotan ikusten degu	104
Danak balekite	108
Berandutxo, berandutxo:.....	111
¿ Nola gogoratu ?	115
Jakin-miña	118
¿ Umeak ? Gurasoak, Gurasoak:.....	121
Atso setatia	125
Gubbioko otsoa	130
Erleen izakera	133
Erleak trebeak dira.	140
¿ Erleak gaiztoak dirala ?	147
Erleak zer ematen digute ?	155
Erleen etsaiak.	163
Etsai txiki-aundiak	167
Etzaio aztuko:.....	172
Salomon'en erabakia	175
¿ Nork esan bear zuan:..... ?	177
Mutil bikaiña	179
Beti ni:..... ¿ Ta besteak ?	183
Ez inñori esan gero:.....	184

Pertxel sabelkoia	189
Pilartxoren Aitona	190
Maister argia	193
¡ Gora euskaldun onak... !	196
Danak esaten zioten...	198
¡ Au izen gozoa !	200
¿ Egingo genduan guk ?	204
Zuaitzak.	206
Bear bezelako neskatxa	209
Aztikeriak eta abar.	211
Ziri polit-galanta.	215
Dana guretzat.	217
¿ Auzoan bilera ? Usteldu ta lezera	220
¿ Senideak al ziran ?	223
Jainkorik gabeko eskolak.	226
Euskaldunak eta euskera.	229
Il Cappuccino Santo.	236
Ikasi, ikasi.....	240
Aita baten saria	244
«Upel» eta «Panpantxo»	246
Tarsizio Doitsua.	249
¿ Politikak ? Pozoitsuak bai.....	251
Basetxetako izakera.	257
Jesus gure Jabea da.	260

